

OCHOTNICKÉ DIVADLO

HENRIK IBSEN

3

ROČNÍK II. - PRAHA 1956

NÁŠ AUTOR Milan Jariš

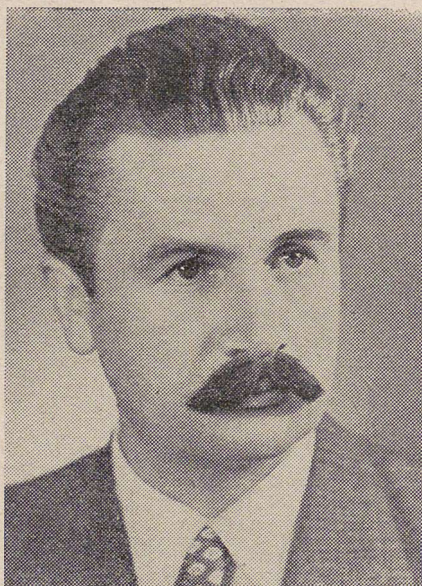
„Dědo, já vám tedy řeknu něco docela vážně. Věříte na Vltavu? To je přece matka českých řek. Běžte se zeptat Vltavy, jestli to tak může zůstat nebo ne. Před půl tisíciletím byla u nás velká revoluce. Husiti házeli do ohně mnichy a všelijakou takovou havěť. Ti všichni křičeli, že to tak nemůže být. A když šli k Vltavě a ptali se a poslouchali, slyšeli: Vltava šumí a teče, teče a šumí. A přehnaly se nejstrašnější bouře, lidé hynuli a vesnice vymíraly a Vltava klidně tekla a šuměla dál. A vy si myslíte, že se Vltava zastaví a zmlkne proto, že vám vzali hokynářství? Běžte a zeptejte se jí! A co vám vlastně vzali? Vzali vám bečky kyselého zelí, ke kterým jste se připoutali jako otroci, vzali vám vaše plesnivé sklepy a dali vám svobodu: žijte a pracujte jako svobodní lidé — to je ta strašná krivda!“

Sehnout v II. dějství Jarišových Inteligentů

Novinář, básník, spisovatel, dramatik... tak nějak začínají naučné slovníky. Žel, tam už se čtenář nedočte o hladových letech, která předcházela úspěchům, o bojích, omylech, roztrpčení, radostech, o té době, kdy se velký autor „školil“ na člověka jasného, vyhraněného charakteru. Milan Jariš se narodil 13. srpna 1913 ve Velkém Meziříčí, v chudém bramborářském kraji Českomořavské vysočiny, kde se člověk potýká s málo úrodnou půdou a přece ji s láskou opatruje. Bývalý sazeč se dostal do redakce. Před válkou byl redaktorem Rudého práva, po válce a krutých zážitcích z koncentračního tábora byl přijat v Mladé frontě, kde — jak s humorem vypráví — mu bylo sděleno tehdejší šéfredaktorem, že „redaktor je velmi vážné povolání, něco na úrovni sekčního šéfa, ale stůl pro tebe nemám“. Ten „stůl“ se pak už jaksi stal symbolem; Jariš nemůže v novinách zakotvit. Byl redakčním tajemníkem v Novém životě, pak v Rolnických hlasech. A pak přichází první literární úspěch, kniha povídek „Oni přijdou“ v roce 1948. Je přijat do Svazu spisovatelů za člena. Následuje vyprávění o Klementu Gottwaldovi „... a historie šla za ním“ (1948), životopisné črty „N. G. Černyševskij“ (1948), kapitoly z dějin dělnického hnutí „Dědicové světa“ (1950), filmový příběh o bulharských partyzánech „Anglická misse“ (1951), dramata „Přísaha“ (1952), „Boleslav I.“ (1952) a „Inteligenti“ (1955), překlady Ševčenkových „Hajdamáků“ (1951), básně ve výboru Ševčenkovy poesie (1952), poemmy Semjona Gudzenka „Daleká posádka“ (1953) a dramata Samedy Vurguna „Východ slunce“ a „Šakalů“ Augusta Jakobsona. Pěkný výčet bohaté, široké literární činnosti.

Povšimněme si však, jaký nový, silný a plný tón vnesl především do naší dramatické literatury. Jeho „Přísaha“ (v původní verzi — v níž

byla hrána ostravským divadlem v roce 1949—50 — „15. březen“) znovu navazuje na velkou tradici našich jiráskovských hrdinských dramát; hovoří o hrdinství lidu nepokořeného, vyjádřeného mottem básně S. K. Neumanna: „... ten, kdo čisté srdce

má, ví den, jenž velí se nebáti, ví den, jenž velí i život dáti, ví den, ví den — a život dá.“

I dávná historie hovoří v díle Milana Jariše k dnešku. V „Boleslavu I.“ vytváří dramatický epos monumentálních obrysů. Dokázal, že v uměleckém zpracování významného historického období je možno sloužit lidu, najít v něm příklad, pravý hrdinský pathos. Za tento velký umělecký čin je mu udělena státní cena. Loni rozbouřili hladinu — a vír kolem této hry ještě trvá — jeho „Inteligenti“, drama, dotýkající se nejpálčivějších otázek našeho dnešního života, které čestný dramatik nemůže přikrývat růžovým závojem optimismu. Má široké, zajímavé thema, které nakonec můžeme vyjádřit největší jeho myšlenkou: boj o člo-

věka. V jeho závěru se jedna z postav obrací k hledišti s autorovou otázkou: „A co vy, přátelé, vy máte vždycky čas, když vás potřebuje člověk?“

Milan Jariš píše teď životopis Leninův a o dalších dramatech zatím neuvažuje. Chce napsat román o vesnici a dostát tak slibu, který veřejně vyhlásil v Literárních novinách (č. 16, 1955): „A budu psát o lidech kraje, kde se kdysi rodily jen brambory, oves a bída. A pokusím se psát tak, aby se má práce rovnala aspoň trochu obdělání dosud neobdělané nebo ladem ležící půdy.“

O současné literatuře říká: „Až se naše literatura ve svých mistrech dopracuje takových výsledků jako ve svých učednících, bude veliká. Současné drama je dobré, za jeho vrchol považuji Stehlíkovu Selskou lásku a skutečně dobré drama je Pavlíčkovy Chtěl bych se vrátit.“

V ochotnických souborech se Jarišovy hry objevovaly v repertoáru těch největších, nejvýspělejších, které měly odvahu změřit své umění s jejich značnými požadavky. ZK Eva Chrudim už hraje „Inteligenty“ a po něm je hlásí další soubory. To ovšem neznamená, že starší Jarišovy hry přestávají — po odehrání profesionálními divadly — mít svou stálou, neporušitelnou platnost. Dnes, kdy ochotnické soubory chápou úkol společenského poslání divadla, mají mít právě Jarišovy hry stále místo na našich jevištích.

Je zvykem, aby v závěru autor promluvil ke čtenářům listu. Porušíme tuto dobrou tradici a obrátíme ji naruby:

Soudruhu Jariši, napiště ještě hodně dobrých dramát a — když už budete psát o vesnici — piště také něco pro naše vesnické soubory, potýkající se s neúměrností technických požadavků hry a neblahou skutečností malých ochotnických jevišť.

ČELEM K VESNICI

Letošní soutěžení není nějakou oddechovou záležitostí po loňském roce, tak nabitým událostmi i na úseku lidové tvořivosti, jak si mylně vykládají někteří pracovníci, kteří nepochopili dosud zásady soutěžení. Musíme si uvědomit, že i v lidové tvořivosti znamená každá stagnace ústup a cestu zpět. A my musíme chápat naši práci v prvním roce druhé pětiletky jako další nástup k velkým úkolům, které jsme perspektivně pro lidovou tvořivost vytyčili...

Pro všechny orgány, jež o rozvoj lidové umělecké tvořivosti pečují, je v dnešní době prvním úkolem: lidovou uměleckou tvořivost masově rozšířit, získávat k aktivní činnosti v souborech a kroužcích nové a nové zájemce, zejména z řad mládeže. Proto je třeba přistoupit k širokému zakládání nových souborů a kroužků, zvláště na vesnici, dále prohlubovat péči o začínající soubory a nalézt správné formy péče i o takové kolektivy, které se scházejí jen příležitostně... S tohoto hlediska musíme také řešit otázku, která se v poslední době vyskytuje, zda mají zakládat své divadelní a jiné soubory i organizace Sokola, požárníci a j. V zásadě ano! Bylo by přece nesprávné, kdybychom bránili iniciativnímu vytváření těchto souborů, pokud vznikají ze zdravé společenské potřeby pracujících a mohou výrazně přispět k rozvoji kulturního života, zejména tam, kde třeba není nebo dobře nepracuje osvětová beseda. To, že hledisko organizátora podřizujeme účelu, t. j. masovému rozšíření lidové umělecké tvořivosti, není třeba chápat jako nějakou výzvu k masovému zakládání souborů Sokola nebo požárníků, neboť tyto organizace mají v našem životě zcela jinou základní funkci a jiné stěžejní úkoly. Hlavní přírozonou základnou k rozvíjení kulturní činnosti a umělecké tvořivosti našeho lidu jsou a čím dále tím více budou — kulturně osvětová zařízení, zejména závodní kluby a osvětové besedy, které i svým materiálním

vybavením budou poskytovat souborům nejvýhodnější podmínky práce. ... Je však třeba vidět, že skutečná osvětová zařízení klubového typu máme v naší republice v necelých 50 % obcí. Máme-li dosáhnout masového rozkvetu lidové tvořivosti na vesnici, pak nás, organizátory kultury, nebude tak pálit to, kdo hraje, ale co hraje, jak hraje a čemu slouží...

Masové rozšiřování umělecké tvořivosti pracujících je nerozlučně spjato s druhým hlavním úkolem: vést soubory a kroužky k tomu, aby na každém kroku cílevědomě obohacovaly náš společenský život (zejména na vesnici a v pohraničí), aby jejich práce vyrůstala z aktuálních potřeb jejich pracoviště a jejich společenského okolí. To znamená jednak rozšiřovat vedle podiových vystoupení i takové formy práce, jako jsou na příklad večery pod lipami, hudebně literární besedy, iniciativní účast souborů v májových oslavách a na lidových zábavách — to však znamená také správné zaměřit výběr repertoáru a stavbu programu. Mnohem pak větší pozornost bychom měli věnovat nové vlastní tvorbě souborů, tvorbě čerpající z regionální nebo přímo místní tematiky a zaměřené na pomoc současnému životu... Není náhodou, že se v Sovětském svazu rozšířila forma uměleckých a agitačních brigád a není ani náhodou, že v soutěži LUT 1955/56 vyzdvihujeme soutěž malých smíšených uměleckých skupin. Tyto skupiny spolu s divadelními soubory mohou právě dnes a zejména na naší vesnici účinně spojit dva důležité úkoly: poskytovat hluboké umělecké zážitky, přitažlivými formami významně obohacovat společenský život a přitom přesvědčivě a pružně reagovat na aktuální úkoly výstavby socialistické vesnice.

Výňatky z projevu náměstka ministra kultury Zdislava Buřivala na zasedání Ústředního koordinačního orgánu dne 31. ledna 1956. Jsou mottem k dnešnímu číslu časopisu.

O CECHAŘSTVÍ A NĚKTERÝCH ORGANISAČNÍCH OTÁZKÁCH

Minulý rok přinesl ochotnickému divadlu některé zřejmé úspěchy. Patří k nim vznik několika stovek nových souborů, zvláště na vesnicích, účast 3050 souborů v soutěži, XXV. Jiráskův Hronov s přesvědčivým vítězstvím hry ze současnosti, veliký počet různých kursů a seminářů pro ochotníky a 1300 přihlášených režisérů v prvním kursu dálkového studia, i konečně tento časopis, který se setkal s takovým zájmem, že od 4. čísla mohl mít dvojnásobný náklad. A přece nemůžeme být spokojeni s celou řadou věcí, které brzdí ještě rychlejší vzestup. Slabiny se projevují v jednostranném zaměřeném repertoáru, v chabé úrovni mnoha představení, v kopírování dramaturgie profesionálních divadel, v málo tvůrčí režisérské i herecké práci. Ochotníci divadelníci se téměř nevěnují satíře, ztrácejí smysl pro malé jevištní formy. Umělecký přednes, který tolik pomáhá kultivovat herecký projev, žije v souborech pouze na okraji zájmu jednotlivců. Režiséři, až na výjimky, nevěnují dostatek pozornosti výchově a zánícení členů pro tyto obory jevištní práce. Aktovky, satirické scény, dramatické úryvky, výchovu sólových talentovaných zpěváků, recitátorů, přednášečů a konferencierů nechápou dosud naši režiséři jako své významné úkoly.

Režiséři nepochybně vždy potvrdí, že podobná činnost v souboru je záslužná a že by se měla dělat. Jestliže se nedělá, pak jsou tu závady v organizaci práce v souboru, a půjdeme-li dále, tedy v organizaci ochotnické činnosti v okrese, kraji atd. Režiséři v souborech i se všemi členy jsou pro nový způsob práce. Mají mnoho dobré vůle, avšak

často nevědí jak začít a hlavně jak překonat překážky, které se vždy postaví do cesty, jakmile se opustí vyšlápaná cestička.

Vezměme jenom skutečnost základní změny v celém systému organizace ochotnictva. V minulosti měly naše divadelní spolky a dramatické odbory hasičů, tělocvikářů a jiných korporací společnou slabinu — odtrženost od života, izolaci ve svéraci nepolitické kazajce. Dokud spolky žily v minulosti ideami národního obrození a rozněcovaly tylovským nadšením kulturní a společenský život českého pracujícího lidu, přijaly by podezření z nepolitčnosti pro věc národa právem jako těžkou urážku. Vznik a rozmach dělnického hnutí, existence třídních rozporů přinutila je k praporu nepolitčnosti a tím ke ztrátě společenského významu. Ochotníci začali od roku 1945 usilovat o svoji společenskou funkci, o místo v předních řadách fronty boje za revoluční změny, jimiž procházel život v naší vlasti. Ne všichni, to je pravda. Při nejmenším však pochopili, že v dobách, kdy umění přestalo být záležitostí soukromého podnikání, nadešla i pro ochotnická jeviště chvíle velkých změn a že společnost bude nyní jinak potřebovat a vítat dobrovolnou iniciativu a obětavou práci kulturní. Ochotnické divadlo muselo jít vstříc a přidat se tam, kde jsou frontové úseky nejdůležitější a společensky nejvýznamnější. To byly závody, pracoviště všech druhů, které byly nejbliže a nejbližší členstvu spolků a odborů. Divadelní spolky, kterých byla menšina, a dramatické odbory různých korporací, kterých byla většina (čtyři pětiny z celkového počtu), staly se v této

chvilí bývalými. Do nových organizačních základů si přinesly jméno, tradici a vše, co jde se živými lidmi. Tato základní změna vyvrcholila v roce 1950, když před tím od února 1948 se pro novou cestu ochotníci získávali nebo aspoň získávat měli. Ochotníci šli a přidali se k pracovištím závodů, podniků a úřadů, třebaže měli právě z onoho pracoviště málo lidí a někdy vůbec žádné. To nebylo v dané chvíli důležité. Důležitější bylo přidat se. Vždyť noví lidé přijdou a hlavně přijdou nové úkoly, jiný způsob práce a uplatnění tvořivých schopností v novém působišti. Často ani odboroví funkcionáři v závodech nemohli pochopit, proč k nim najednou přiharovali ochotníci, hudebníci, loutkáři, pěvci, výtvarníci a fotoграфové, vždyť měli již plno starostí s tělovýchovou. Necháпали, že když oni vytvořením jednotné odborové organizace dali výhost starému odborovému cechařství, že ani kulturní snahy pracujících se nemohou rozvíjet v cechařsky uzavřených spolcích. Starou cechařskou uzavřenost, jeden z ohavných pozůstatků minulosti, překážku vědomí a vůle společně se dorozumět a pracovat, jednotně bojovat za společnou věc, toto staré cechařství jsme ještě podnes všude nepřekonali. Proto různé potíže tam, kde společně pracujeme v závodních klubech a osvětových zařízeních národních výborů.

Na vesnicích dřívější spolkářskou a cechovní uzavřenost nahradil orgán lidové moci a jednoty, národní výbor. Na půdě kulturních zařízení, která národní výbor buduje se všemi občany, rozvíjí se lidová umělecká tvořivost v osvětové besedě vedle pestré a mnohotvárné činnosti kroužků poznání přírody, práce s filmem a knihou. Na vesnici působí mnohem ostřeji rozporné třídní. Vliv kulaka na činnost ochotnického souboru poznáme, když se dožaduje povolení starého repertoárového braku, kde se lze o starých, zlatých časech v duchu hesla venkov jedna rodina, kde se čeledínové přiznají na statek a selští synkové si berou chudá děvčata z pastoušky.

Osvětové besedy jsou zatím ve výstavbě. Nestaly se dosud, vyjma některých světlých vzorů, střediskem kulturního a společenského života vesnice. Dělníci bydlící na vesnici, učitelé a příslušníci vesnické inteligence nevytvářejí v nich spolu s družstevníky a rolníky svoji iniciativou oporu pro výhonky všeho nového, čím naše vesnice začíná žít. Ochotnický divadelní soubor, který vidí daleko za humna své scény, má zde veliké poslání probíjet ve své osvětové besedě cestu i ostatním formám kulturní práce, kterou vesnice potřebuje. Takový vesnický soubor si dovede hledat a najít pomoc v silnějším soudružském souboru ve městě. Tato stránka se týká opět dalších organizačních otázek ochotnického divadla v okresech.

Požadavkům ideově umělecké úrovně, jaké klademe ochotnickým souborům na př. v soutěži, mohou se vyrovnat jen tehdy, opírají-li se ve své činnosti o soustavnou pozornost z nejbližšího okresního města. A okresní dům osvěty jako zařízení okresního národního výboru může sám o sobě poskytnouti pouze nesoustavnou péči a pomoc, která je předem omezena rozsahem jeho úkolů. Nikoli tedy jeden člověk v okresním domě osvěty (ač i ten znamená mnoho!), ale sbory pracovníků, majících autoritu ve svých znalostech a zkušenostech v ochotnickém divadelní práci, mohou vybudovat v okrese soustavnou instruktážní pomoc, prostředkovat výměnu zkušeností na aktivech a seminářích, výměnu představení v obcích, zdokonalovat repertoárové plány souborů a vykonat řadu dalších užitečných věcí. Takových poradních sborů s pravidelnou a plánovitou činností máme zatím nemnoho. Tyto sbory také organizačně stmelují soubory závodních klubů v městech se soubory vesnickými, organizují jejich vzájemnou spolupráci, tvoří spolu morálně politický svazek dělníků, zemědělců a inteligence. Zatím jsme ještě leckde nepřekonali cechařskou revnivost a kompetentní hašteření mezi osvětou a odborářskými kulturními institucemi. Lidová uměl. tvořivost a její rozvoj vyžaduje si vybudování důležitého organizačního článku v okresech, pracovních, iniciativních poradních sborů funkcionářských, doplněných odborníky. Kolik je jen třeba lektorů, instruktorů, kritiků, porotců v soutěži atd. V souborech je máme. Zatím dovedou pracovat jen pro svůj soubor. Jakmile začnou učit druhé a další, jsou brzy i ve svém souboru větším bohatstvím, protože se i sami přitom hod-

ně naučí. Základní myšlenka organizace a její rostoucí síly je ve sdružování. Na př. jedna malá knihovnička odehraných divadelních her v souboru znamená pro jeho činnost a růst málo, skoro nic. Ale sdružíte v okrese tyto knihovničky, bude to silná knihovna, prospěšná pro všechny. Naučte se ji užívat a ušetříme mnoho peněz, papíru a máme jednu z vymožeností dobré organizace. Tak je to s mnoha věcmi. V krajích jsme již mohli mít z vlastní iniciativy více půjčoven kostýmů, jak ji dokázaly vybudovat v Plzni. Je to věc organizace a to znamená společnou práci. Při početnosti souborů ochotnického divadla, uvědomělosti a nadšení jeho členstva dají se dokázat pozoruhodné věci.

Máme v krajích a okresech funkcionáře, kteří dovedou organizovat ústřední přehlídky jako jsou Jiráskovy Hronovy, národní přehlídky jaké byly ve Svitavách, Přerově a Chebu, anebo přehlídky divadelních souborů v Ostravě, hornických souborů v Souši u Mostu, Choceňské divadelní hry, století ochotnického divadla v Týně n. Vlt. a jiné pozoruhodné akce. Funkcionáři dovedou uskutečnit vkusné výstavy s ojedinělými dokumenty, patronáty závodů a vesnic, masové návštěvy obecnstva, plodné diskuse se soubory o jejich práci. Řekneme si potom, že sice ne bez těžkostí, ale zlepši také organizaci ochotnického divadla a jeho vztahy k závodům a národním výborům. Není to lehké, protože ještě nyní se ochotnická divadelní práce podceňuje. Leckterému váženému funkcionáři zavání tento úsek komediantstvím bez valné hodnoty pro současnost. S tímto míněním se však sváděly šarvátky vždycky a všude a divadlo bez těchto odpůrců ztrácelo by půvab boje a zapomínalo jít kupředu.

Seďm starých ochotnických ústředen zaniklo. Představovaly roztržičnost a slabost ochotnictva. Bylo jich seďm a přece zorganisoval všechny spolky a odbory se jim nikdy nepodařilo. Dokonce poslední statistika před válkou ukázala, že pět z nich (ÚMDOČ, Svaz DDOČ, SDC, TO, ÚSOD) registrovalo pouze čtvrtinu spolků a odborů, sokolské, hasičské a orelské dvě čtvrtiny a ostatní byli „divoci“ ochotníci. Nejlepší registraci ochotnických spolků a odborů měli nakladatelé her pro ochotníky (Švejda, Neubert, Lidové umění atd.). Měli také největší vliv na ochotnický repertoár. Zaplavili ochotnické scény nejhorším brakem vyráběným literárními živnostníky a doslova pustošili vkus ochotníků i obecnstva. S neblahým odkazem této kapitalistické „kulturní“ iniciativy máme ještě dnes co dělat.

Lehkou kořistí pirátů dramatické literatury stávaly se v minulosti hasičské a tělocvikařské dramatické odbory. Zde divadelní činnost žila na okraji hlavních zájmů spolků, spíše z důvodu získat divadlem peníze pro spolkové účely. Účel proto světil prostředky, tělocvikařské a hasičské dramatické odbory byly proto konsenty nejhoršího repertoárového braku. Naše tělovýchova si dnes nemusí vydělávat na sebe a mezinárodní reprezentaci hrami à la „Za tím naším kostelíčkem stojí zvoníčka“. Dnes nepotřebují mít v divadelní nebo loutkové scéně kravku nebo aspoň kozíčku na opatření prostředků k životu.

Staré organizační ústředny zanikly a pro repertoárovou a methodickou pomoc souborům a kroužkům vytvořil se Ústřední dům lidové tvořivosti, kde je sjednocena péče o všechny umělecké obory. Postupně se vybudovaly krajské poradny lidové tvořivosti, dnes součástí krajských domů osvěty, a ve stadiu organizační stavby jsou okresní domy osvěty jako nejbližší opora souborů. Ústřední dům má podle statutu uměleckou radu, jmenovanou ze zkušených odborníků, a jednotlivé obory, mezi nimi ochotnické divadlo, sekce odborníků a pracovníků ze souborů, aby prospěly svou iniciativou a spoluprací splnit úkoly péče o soubory. Celostátní soutěž vyvolala v život koordinací orgány, složené ze zástupců lidových masových organizací a příslušných ministerstev v ústředí a obdobně tak v krajích a okresech. Nelze říci o všem, co vznikne a působí, že se mu daří vše jako na drátku, že každé opatření je ideálně účinné a mění stav věcí nedobrych na nejlepší jako čarovným proutkem. Ačkoliv bychom si to všichni přáli, tak daleko ještě nejsme a proto se často shledáváme se stížnostmi na dosud nedokonalou organizaci ochotnických souborů. Jenže nejde o to stěžovat si, jde o aktivní pomoc těmto novým a mnohde ještě nedostatečně vyvinutým organizačním článkům. Vyzýváme k této pomoci nejvyšší členy našich souborů. FRANTIŠEK KUBR

ZA OCHOTNÍKY V POHRANIČÍ

19. ledna se konal v Tachově okresní aktiv divadelních ochotníků o repertoáru a 20. ledna svolala ochotníky ze svého okresu poradna lidové tvořivosti ve Stříbře. Na obou těchto schůzkách jsme měli — spolu s pracovníkem Krajské poradny — možnost ověřit si četné obtíže, s kterými se ochotníci v pohraničí potýkají, i jejich upřímný vztah k divadelní práci, projevující se už ve vážném zaměření repertoáru.

V tachovském okrese soustavně pracuje jen 8 souborů. V Plzeňském kraji je Tachovsko z 15 okresů na 13. místě. Ve 24 obcích jsou mládežnické brigády, ale dosud se z brigádníků neustavil jediný soubor. Zatím brigádníci raději kulturu — a to ještě s výhradami — jen přijímají; nesnaží se založit vlastní soubor, ačkoliv kulturní materiály jsou brigádám zaslány přímo, mnohde mají i technické podmínky, a poradna se na mnoha místech pokusila navázat spolupráci. Mnoho slibuje snaha brigády slovenských děvčat v obci Labutě, které tvoří velmi pěkný, ukázněný pracovní kolektiv, mají pěvecký soubor a živě se zajímají o divadlo. Je ovšem třeba včas je zásobit slovenskými texty, o což zatím postaráno nebylo. — Není možné, aby se jen samotná poradna pokoušela změnit nepříznivou situaci v brigádách. Právě ochotnické soubory se soustavnou činností by se měly snažit přitahovat mladé lidi k ochotnickému hnutí.

Na Tachovsku neexistuje brak v repertoáru, respektive vyskytuje se jen jako museální zvláštnost v knihovně poradny. Se zájmem jsme si prohlíželi tyto pozůstatky s názvy *Láska na konci vesnice*, *Nestýd' se, tatínku!* a pod., které mezi ostatní květnatou charakteristikou jsou doporučovány: „Většina rolí je komických, ostatní milovníké.“ — S dnešním repertoárem souborů můžeme být spokojeni, méně už s ochabující činností. Za minulý rok — podle hlášení ČDLJ — v 11 měsících bylo sehráno 34 divadelních představení, do června 22 a v druhé polovině roku jen 12.

Repertoár souborů má dobrou úroveň; nevyskytuje se ani t. zv. okrajová hra, větší procento se přiklání ke staré české veselohře. Zarážející je vztah k ruské klasice, k níž se hlásí jedině soubor osvětového domu Tachov s Gorkého „Měšťáky“. Krajská poradna v Plzni se pokusila v celé oblasti získat od souborů repertoárový plán. Většina souborů své návrhy odevzdala, při bližším průzkumu na aktivu se objevilo, že z poloviny jsou tyto plány měněny, i když ne ve svém ideovém zaměření, které splňuje ve většině případů požadavek výchovy obecnost a souboru, pestrosti a únosnosti představení vzhledem k silám souboru. Pěkný plán si vytyčil na př. ČSTO Tachov (Požárníci): Fletcher „Zkrocení zlého muže“, Jirásek „Lucerna“, Afinogenov „Mášenka“ a Klicpera „Rohovín Čtverrohý“; OB Sedlště: F. G. Lorca „Dům doni Bernardy“ a Klicpera „Hadrián z Římsu“; DO Tachov: kromě jmenovaných Gorkého Měšťáků Šafránkova veselohra „Kudy kam?“, Vrchlický „Noc na Karlštejně“, Štolba „Na letním břehu“; soubor uvažuje o zařazení Čapkovy „Matky“. Typický vesnický soubor OJ Skvěřín zařadil do svého plánu „Divotvorný klobouk“ V. Klicpery a Jiráskovu „Kolébku“. Začínali opravdu vařit z vody, sami si postavili jeviště a vedoucí souboru S. Moravec obcházel občany a získával je pro práci v ochotnickém hnutí. Slibně pracuje soubor Pohraniční stráž v Halži, který úzce spolupracuje s ostatními ochotníky. Plánuje představení Bublíkova „Rozkazu“ a Jarišovy „Příisahy“ i příležitostně večery malých forem, které zvláště dobře uplatňuje na zájezdech. Nesourodá situace je ve Stráži, kde pracují 3 ochotnické soubory, navzájem se vyhýbající spolupráci. Dřívější silný, ale zároveň nepestrý repertoár teď nahrazují značnými ústupky. Chtějí hrát převážně operety, uvažují o zařazení „Podskaláka“ (Šamberk - Hašler).

Oproti Tachovsku je Stříbro zřejmě čilejší okres. Za minulý rok během 11 měsíců bylo sehráno 63 představení v dobrém repertoárovém rozvrhu: 8krát česká současná hra, sovětská 5krát a jednou hra lidově demokratického autora. Méně radostný je rozdíl mezi odehranými představeními v I. polovině roku 1955 (48) a v II. (pouhých 15 představení), i když pochopitelně u vesnických sou-

borů zaviněný nedostatkem času při špičkových zemědělských pracích. Repertoár vykazuje změnu k vyšší úrovni, ubyla stará hra ve prospěch současné hry a klesl počet operet. Zarmucující je, že pouze třikrát byl v okrese hrán Tyl, Jirásek čtyřikrát, v I. polovině roku 1955 byla pětikrát hrána sovětská hra, v II. už žádná. Nyní z 9 souborů, ohlašujících dramaturgický plán, zařazuje pouze jediný — OB Kšice — sovětskou hru (Arbuzov: „Šest zamilovaných“). Ze žánrů jsou v II. polovině roku 1955 nejvíce hrány veselohry.

Z pozvaných souborů se na aktiv dostavili zástupci šesti souborů: OB Pernarec, DO Stříbro, OB Ulice, OB Kladruby, OB Erpužice, OB Plešnice. DO Stříbro chystá Daňkův „Steelfordův objev“, Radešínského „Císař pán o ničem neví“, Šamberkova „J. K. Tyla“; OB Plešnice Tylovu „Paní Marjánku, matku pluku“, Baluckého komedii „Pan radní si neví rady“, Krpatovy „Hvězdy nad hradem“, Zeyerovu „Starou historii“; OB Ulice: „Naši furianti“, „Jedenácté přikázání“, „Mordová rokle“; OB Pernarec: „Kudy kam?“, „Tartuffe“, „Pražský flamendr“, „Krále a ptáčník“; OB Kladruby: satirické pásmo Jakoba-TeXela „Až se ucho utrhne“, „Poslední muž“, „Taková už je doba“ (nebo Lutowského „Rodinnou záležitost“); OB Erpužice Štechovo „Třetí zvonění“.

★

Oba aktivity prokázaly, že ochotníci v pohraničí mají zájem o vážnou práci, ale omezují své snahy vzhledem k nepatrným technickým možnostem a malému počtu členů. Projevuje se nutnost, aby poradny dovedly rychle informovat o novinkách především scénicky snadno proveditelných a dovedly správně doporučit jak současnou, tak klasickou hru. Překvapující je — při všech stížnostech na neproveditelnost her z technických důvodů, že je v obou okresech opomíjen Ostrovskij. Většinou, pokud se soubory k problému samy vyslovily, stěžovaly si, že kdysi Ostrovského hrály bez úspěchu. Bude nutné, aby Ostrovskému nadále věnovaly mimořádnou pozornost. Právě pro obtížnost vystižení psychologie postav jsou jeho hry velmi dobrou školou realismu hereckého projevu a pravdivosti prožitku.

Soubory se nesnaží o provedení krátkých scének; vůbec malé formy v ochotnickém repertoáru živoří, ačkoli by právě u vesnických souborů měly mít stále místo, v práci na aktovkách by měly soubory začínat a na nich vytvářet základ k další, širší činnosti.

V obou poradnách jsme byli příjemně překvapeni tím, že ochotníci jsou v čilém styku s divadelním oddělením, jsou informováni o vydaných publikacích a zajímají se o jevištní výtvarnictví. Ve Stříbře si právě vypůjčovali knihu M. Kouřila „O malém jevišti“ a živě diskutovali o rubrice „Technická poradna“ v časopise, kde je nejvíce zajímavé kaširování plastických kulis. Dožadují se divadelního školení, které stříbrská poradna přislubuje na nejbližší dobu (režie, herectví, výtvarnictví, maskérství, jevištní řeč a kostymnictví).

Práci všech souborů by prospěl čilejší vzájemný styk, výměnné zájezdy a vzájemná kritika — právě proto, že tu chybí spolupráce s profesionálními divadelníky. Někde se ochotníci dokonce spolupráci brání, jeden soubor se nechce stýkat s druhým a členové odmítají společně hrát, i když by jim spolupráce pomohla vytvářet technicky obtížnější představení (případ tří souborů ve Stráži u Tachova).

To všechno jsou ovšem nedostatky při dobré vůli (a té mají pohraniční ochotníci dost a dost) odstranitelné. Také v ochotnickém hnutí je v pohraničí třeba nelitovat námahy a osobních obětí. V ubohých vesnických sálech začíná růst zdravá síla lidového divadelnictví, která tu vyplňuje citelnou mezeru stálého styku s kulturou. Nestačí jen poděkovat obětavým ochotníkům za jejich namáhavou práci; je třeba methodicky pomoci od těch neprimárnějších základů divadelní práce — a především vyžadovat stálou pozornost a spolupráci místních národních výborů.

SLÁVKA DOLANSKÁ

Rozvoj *polského* ochotnického hnutí od roku 1944, kdy Sovětská armáda osvobodila zemi, byl jiný než rozvoj ochotnického divadla u nás po roce 1945. Probíhal za podmínek zcela odlišných proto, že Polsko bylo po válce zemí zničenou a vyrabovanou, zemí, která na nacistickou okupaci doplatila daleko tíže než my. Do roku 1946 vznikaly nové ochotnické divadelní soubory jen ojediněle, nejdříve v nejprůmyslovějších částech země, na př. v hutnické pánvi katovické (dnes stalinogródské), v Lodži a v jejím okolí. Nebylo divu. Nejdříve bylo třeba budovat závody, připravit snesitelné bytové podmínky, starat se o nové komunikace — a teprve to dávalo možnosti k rozvíjení kulturního života kolem pracovišť. Situace nebyla jiná ani v oblastech, jichž se válka nedotkla v míře nejhorší, třeba v kraji krakovském.

K prudkému rozvoji právě i ochotnického divadla v Polsku začalo docházet teprve kolem roku 1950, takže loňský rok znamenal pro mnohé divadelní soubory v Polsku teprve první pětiletí jejich existence. Od tohoto roku se pak už vývoj nezastavil. Vznikaly v městech i na vesnicích soubory nové a nové, souběžně s tím, jak přibývalo budov a místností pro kulturní účely i jak se rozmnožoval počet těch, kteří si s rozvíjením lidové kulturní činnosti věděli rady. K prvním rozsáhlejšímu a řízenému školení instruktorů pro divadelní kroužky došlo na příklad v prosinci 1951. Bylo 14denní a opakovalo se pak každý rok ve všech vojvodstvích (to jest v krajích). Mělo své přednosti, ale výsledky, jak si dnes polští pracovníci přiznávají, nesplnily očekávání. Mnozí vyškolení instruktoři neplnili pak své povinnosti, nevěnovali se souborům, takže v mnohých ochotnických kroužcích docházelo po prvním úspěšném rozběhu ke krizi a stagnaci.

Byl to třeba i osud divadelního kroužku domu kultury v Chorzowě na Slezsku, v jednom z nejlidnatějších dělnických středisek v Polsku, sídle známé huti „Batory“. Kroužek si velmi čile vedl po svém založení před šesti lety a měl k tomu všechny hmotné podmínky. Neuspěchaně, jak tomu má být, nastudovávali jeho členové nejvyšší premiéry za rok, zaměřující se na kvalitu hereckých výkonů při dobrém repertoárovém výběru. Společně s jinými amatérskými tělesy svého kulturního stánku jako první v Polsku vůbec začal kroužek pořádat také zábavné večery aktovek a skečů s písničkovými a častuškovými vložkami, tedy pořady, kterých bylo zapotřebí jako soli a jejichž potřebu cítili polští soudruzi zrovna tak, jak ji

dodnes cítíme i my. Jenže nastaly pak vzpomenuuté instruktorské i jiné potíže, vedení kroužku pozapomnělo připoutávat k práci mládež a výsledek byl takový, že ve výstavném chorzowském domě kultury působí dnes už jen hudební kroužek. Po dobrém ochotnickém divadle zbyla jen vzpomínka na to, že kdysi, v době svých největších jevištních úspěchů, pomýšlel kroužek vytvořit velkolepé „dělnické divadlo“, jež by se celým provozem vyrovnalo profesionálním scénám.

Všimli jsme si tohoto příkladu proto, že si polští přátelé v Chorzowě kladli v dané situaci neúměrně vysoké cíle, které dobře nemohli zvládnout a připravit, jak se někdy stává i v souborech našich. Tato otázka se v současné době živě v Polsku přetřásá, jak o tom svědčí článek Zbigniewa Kedzierského v 11. čísle loňského ročníku časopisu „Praca świetlicowa“. Autor zde vidí příčinu celkově nízké úrovně ochotnických představení především v tom, že si polské ochotnické soubory troufají velmi často do toho, co je nad jejich síly a na čem pak ztroskotávají, že je „posedla vašeň vyrovnat se divadlům profesionálním“. Je ovšem správné, chce-li se ochotnický soubor vyrovnat profesionálnímu divadlu nebo třeba je i předčít svým repertoárem a uměleckou úrovní, ale jádro problému je v něčem jiném. Proto Z. Kedzierski uzavírá svůj příspěvek v časopise voláním po tom, aby se ochotnické soubory naučily vyjadřovat a ztvárňovat hry po svém, aby ochotniční režiséři pouze neokukovali to, co a jak se hraje na profesionálních scénách a nepřinášeli na ochotnické scény odvary. Neboť mají se kde učit správné cestě — u nejlepších a předních souborů ochotnických, které už mají mnohé omyly ve svém vývoji za sebou.

A tu jsme u toho, abychom si pověděli právě o těch nejlepších ochotnických souborech v Polsku, které domácí lidové divadlo representovaly loni v Soutěži amatérských uměleckých souborů ve dnech varšavského festivalu. Byli to vítězové národní přehlídky deseti vesnických souborů v Białystoku a národní přehlídky 41 odborářských závodních souborů ve Štětíně.

Pro ocenění repertoárového výběru byla zvlášť poučná přehlídka ve Štětíně. Z 41 předvedených her bylo 21 se současnou aktuální tematikou, a z toho 11 her polských, 6 sovětských a čtyři od autorů z ostatních zemí. Prvního místa dobyl soubor železničnických dílen v Poznani, jenž uvedl hru anglického dramatika Mac Colla „Vlak lze zastavit“, soubor Bierutovy huti v Czeszochowě s představením maďarské Baltusiczovy hry „Kohouti zpívají“ a konečně divadelní kroužek domu kultury ve Stalinogródě, jenž objeveně zahrál klasickou hru W. Bogusławského „Jindřich VI. na lovu“. U poznaňského souboru se přitom znamenitě osvědčila spolupráce s profesionálním režisérem Hanickým a na výkonu souboru ze Stalinogródu bylo vidět pilnou režisérskou a výchovnou práci Danuty Baduszkové, vedoucí divadelního studia ve svém působišti a vynikající osobnosti polského ochotnického divadla; D. Baduszková po prvé doslova oslnila jako režisérka souboru železničářů v Czechowicích v roce 1952 na Festivalu současných polských her, takže se pak stala i hostující režisérskou silou ve státním divadle Wyspiańskiego ve Stalinogródě.

Největší státní pocty se pak loni dostalo vůbec jedinému ochotnickému divadelnímu souboru, 70člennému souboru Bavlňářských závodů II. Armády polského vojska v Bielawě. U příležitosti polského státního svátku 22. července mu byl udělen Řád praporu práce II. stupně. Soubor se účastnil v roce 1954 Festivalu sovětských her dramatisací Fadějevovy „Mladé gardy“, nastudoval Hauptmanovy „Tkalce“ a na loňském festivalu uvedl klasickou polskou hru M. Romanowského „Popel a Piast“.

Letošní rok je v Polsku zasvěcen 200. výročí narození zakladatele divadla Wojciecha Bogusławského a oslavy jubilea vyvrcholí v červnu přehlídkou vesnických ochotnických divadelních souborů. Bude to další významná událost lidového divadelnictví, které má dnes mnohé problémy podobné našim, které překonává nedostatky a dobývá již také cílů nejvyšších, jak se to ukázalo právě loni.

ZIKMUND SKYBA

Scéna ze skeče „Vzácný host“, který na svém zájezdu do Československa uvedla polská „Syrena“

Z PRÁCE MOSTECKÉHO SATIRICKÉHO DIVADLA

Každý čtvrtý den hráli mostečtí ochotníci ve svém městě i na zájezdech do vesnic. Spočítáno přesně, soubor Divadla satiry v Mostě (dramatický odbor „Vojan“ ZK ROH Jednota) vystoupil v Ústeckém kraji celkem v roce 1955 dvaadvadesátkrát. Z celovečerních her byla uvedena satirická komedie J. Jurandota „Taková už je doba“ 37krát. Ostatní vystoupení měla na pořadu malé jevištní formy, agitky, skeče, monology, popěvky a j. Soubor zahájil v minulém roce pravidelné satirické a literární kabarety v Oblastním klubu horníků. Osmkrát byl proveden kabaret „Trnem do paty“, šestkrát „Pět ran do čepice“ a devětkrát „Páté přes deváté“. Hrál se i bez podia, na rovné podlaze v sále. Divadlo si našlo cestu k lidem, šlo za nimi na pracoviště, do ubytoven, schůzovních místností, svou satirou nejen posluchače pobavilo, ale především bojovalo proti přežitkům, nešvarům a nedostatkům.

Letos připravuje satirická představení útočnější, bojovnější. Zahájilo je premiérou satiricko-literárního kabaretu z tvorby V. V. Majakovského „Na kapitánském můstku“, se kterým se zúčastní celostátní soutěže LUT v kategorii C současně ještě s představeními hry J. Jurandota „Taková už je doba“ a Jiráskovou „Kolébku“. Je plánován literární kabaret z tvorby B. Brechta, večer Tylových aktovek, nová slovenská satira L. Smrčka „Prasklý džbán“, večer havířských anekdot „Anekdoty podle noty“ a j.

A ještě jednu pěknou kapitolu má současná činnost mosteckých ochotníků. Dala by se nazvat „Autor a soubor“ nebo také „Satira bez hranic“. Loni v červenci byl souboru umožněn týdenní rekreační pobyt ve Starých Splavech u Máchova jezera. Členové souboru nevyužívali pěkného počasí jen k oddechu a koupání, ale hráli pro rekreanty dvakrát „Taková už je doba“ a dvakrát „Trnem do paty“. Na pláži se stále diskutovalo s rekreanty o práci satirického kolektivu. Malíř Kotrba každému ochotníkovi nakreslil na památku karikaturu. V té době byl ve Starých Splavech také pionýrský oddíl z Varšavy a tak vznikla společná myšlenka zaslat pozdrav Jerzy Jurandotovi. A 10. srpna s radostí četl soubor odpověď, kterou tu uvádíme v českém znění:

Varšava, 3. srpna 1955.

Drazí soudruzi!

Srdečně Vám děkuji za Váš milý list, který mě tak příjemně překvapil. Těší mě, že hrajete mou hru a těší mě náš společný úspěch. Nemám nic nového, ještě jsem nic nenapsal, protože jsem byl zaneprázdněn organisováním nového satirického divadla, s kterým k Vám přijedeme v říjnu, ale hned jak napíši něco zajímavého — plány mám dalekosáhlé — určitě Vám to pošlu.

Pozdravuji srdečně celý soubor a přeji mu další umělecké úspěchy.

JERZY JURANDOT

Hned jak se soubor z denního tisku dověděl o chystaném zájezdu Divadla varšavských satiriků do Prahy, byla jediná myšlenka: vidět je. Skutečně byli členové souboru pak přítomni představení „Z naší domoviny“; promluvit s J. Jurandotem ale nebylo možno, byl v neustálém shonu — a tak bylo rozhodnuto, že jej jeden člen za celý soubor pozdraví. J. Jurandot byl mile překvapen, měl živý zájem o práci souboru, dotazoval se, jak se souboru jeho hra hraje, jak ji chápou posluchači, jaký je český překlad, scéna, velmi si pochvaloval, že mostečtí hrají i bez dekorace přímo mezi diváky v sále.

Po návštěvě „Syreny“ měl soubor dlouho o čem diskutovat — a ještě diskutuje. Obdivoval zvláště jemnost, styl hry, umění jednoduchými a umělecky hodnotnými prostředky dosáhnout cíle — poslání satiry. Od té doby přispěchal ještě telegram Jerzyho Jurandota s přáním úspěchů v novém roce s datem 27. 12. 1955.

Je tu poučení i pro naše poměry, pro spolupráci autorů s ochotníky. Stále voláme: pište pro nás hry o málo osobách a hlavně o jedné scéně, která by se mohla hrát i bez dekorace a jeviště. Mostečtí hrají téměř výhradně na vesnicích, kde nejsou ani primitivní podia. Těžko se pak dá hrát hra o 6 až 12 scénách, ve které si autor přeje traktor, kombajn a pod. V prostore sálu o výměře 100 m², ve které je ještě stěsnáno 150 diváků, se musí hrát uprostřed. Jurandotova satira dokázala, že to jde. Autorovi patří náš dík i za to, že na soubor nezapomněl jako mnozí naši autoři, i když je příslušníkem jiného národa. To je důkaz, že satira, má-li společnou myšlenku, odstraňuje hranice.

EDVARD KUP

Malíř K. Kotrba zvěčnil mostecké ochotníky v rolích Jurandotovy satiry „Taková už je doba“: Miloš Grosman (ředitel Želenský), František Šanc (Mongorovský), Jarmila Kupová (Barbora), Milan Tichý (Čížek), Slavomír Sýkora (spisovatel Svatoň) a Edvard Kup (Petryka)

FORMY PRÁCE AGITBRIGÁDY KOLCHOZNÍHO KLUBU

V minulém roce vyšla v Moskvě brožura A. I. Ljutěra „Agitacionno-chudožestvennaja brigada kolchoznogo kluba“. Ličí pracovní zkušenosti, formy práce a výsledky agitační umělecké brigády kolchozu „Čapajev“ z Krasnodarska. Tato brigáda, složená především z členů ochotnického a pěveckého kroužku, zajišťovala o žních na jednotlivá pracoviště kolchozu a získala zde svými programy velkou oblibu družstevníků. Protože i u nás se loňského roku objevily první vlaštky — skupinky mladých členů divadelních a pěveckých souborů, zajíždějí o žních na vesnice, a protože věříme, že naše okresní domy osvěty budou — jako na př. mnichovohradištský — stále horlivěji tuto činnost organizovat, přinášíme v překladu a zpracování dr. Jaroslava Holmana informaci o některých pracovních formách zmíněné agitbrigády. Tyto formy práce nejsou ovšem zdaleka jediné. Napište nám sami o pracovních formách, které se vám osvědčily nebo jichž hodláte použít. A hlavně, nezapomente již nyní na přípravu! Úspěch prvních žní druhé pětiletky je věcí nás všech. Přispějme k němu svým dílem! Redakce

Celá brigáda jede na místo svého vystoupení několik hodin před jeho začátkem. Někteří členové brigády pracují s kolchozníky přímo na poli, zatím co ostatní sbírají podklady pro doplňky programu. Práce je přitom přesně rozdělena: Jeden hovoří s vedoucím pracovní skupiny, druhý pořizuje výpisky z poslední místní bleskovky, třetí kontroluje s účetním docházku do práce, další se seznamují s životem ve společné ubytovně členů pracovní skupiny a s činností Rudého koutku. Sebrané podklady a zprávy se potom třídí podle toho, zda se jich použije pro bleskovku, pro častušku, záračný dalekohled, pro scénku či nástěnku Krokodila atd. („Krokodil“ je název sovětského satirického časopisu — u nás bychom podobně používali podoby Dikobraza. — Pozn. př.)

U správy kolchozu se vyvěsí „okénko agitační brigády“. Je to vlastně nástěnka s velkou malbou krokodila, který drží v předních nohách dalekohled, pod nímž jsou uvedeny jednotlivé zprávy s kresbami.

Zvláštním druhem je nástěnka „Krokodil se ptá“. Je to asi ve velikosti člověka z dřevěné nebo jiné pevnější desky vyřezaný krokodil, který svými nohama drží nástěnku s několika časovými otázkami, směřujícími k odstranění zjištěných nedostatků. Pod otázkami, doprovázenými příslušnými kresbami, je výrazný nápis: „Čekám rozhodnutí od správy kolchozu. Krokodil“ Nástěnka je přenosná. S druhé strany je k ní přibita žerd s ostrým koncem, takže může být zapíchnuta kdekoli na poli.

Snímky, jež zhotovil fotograf brigády, slouží za podklady pro fotonoviny „Nejlepší chovatelé dobytka“, „Mládež sklízí úrodu“, „Organisujeme odpočinek kolchozníků a traktoristů“, „Agitbrigáda na poli“ atd.

Při přednáškách a besedách, které předcházejí uměleckému programu, se zásadně používají všechny názorné pomůcky, jež má brigáda s sebou: mapy, alba, obrazy, modely a pod. Přednášející vždy užívají údajů, získaných na místě, protože kolchozníci se zajímají především o to, co sami bezprostředně znají. Po přednáškách a besedách následuje umělecký program. Nekona-li se přednáška nebo beseda, členové brigády alespoň přednesou stručný referát na určitý námět nebo čtou noviny a úryvky z knih. Potom teprve následuje vlastní program.

Programy brigády vyžadují důkladnou přípravu a tvůrčí úsilí. Musí být cílevědomé a časové. Pořad se skládá z národních písní i z písní sovětských a ruských skladatelů. Umělecké slovo je zastoupeno básněmi V. Majakovského, úryvky z románu M. Šolochova „Rozrušená země“, úryvky z díla M. Isakovského, A. Jašina a A. Tvardovského.

Zvláštní pozornost se věnuje přípravě satirických vystoupení. Mají být zrcadlem kolchozního života. Místní podklady se zpracovávají do zvláštních „kronik“, na př. „Krokodil na návštěvě v kolchoze“. V těchto kronikách se o „Krokodilovi“ zpívá nebo vypráví, jež navštívil kolchoz a že přijde i na koncert. Ale protože pořad nejde, ptá se vedoucí, kde je a zda ho někdo neviděl. Přihlásí se další člen brigády, který prohlásí, že ho viděl v některé pracovní skupině nebo na jiném místě, kde se vyskytly určité nedostatky, a že teď tam s kolchozníky rozpráví

o tom, jak je odstranit. V „kronice“ se může vystřídat i několik členů brigády, takže se může hovořit o nedostatecích nebo i dobrých příkladech z více míst.

Jindy se zprávy o místních poměrech mohou zpracovat do tak zvaných „telegramů“, které veřejně čte a doporučuje některý člen brigády. „Telegramy“ mají často žertovný obsah. Na př. kráva pošle veršovaný telegram své dojičce, aby ji lépe ošetřovala a krmila, že jí za to dá více mléka a pod. V „telegramech“ není třeba jen vytýkat chyby, je v nich možno i pochválit nejlepší pracovníky a blahopřát jim k výsledkům jejich snažení. „Telegramy“ se píší na samostatných listech a ozdobným písmem, aby mohly být svým adresátům doručeny.

„Záračný dalekohled“ je delší trubka z lepenky nebo jiného pevného papíru, který se někdy vyztužuje drátěnými kroužky, aby se neohýbal. Používá se při dialogu dvou členů brigády. Jeden z nich prohlásí, že tímto dalekohledem lze vidět všechno a všude. Samozřejmě, že se rozvine rozhovor o různých nedostatecích nebo příkladech dobré práce a že se tak před kolchozníky zajímavým a zábavným způsobem ukazuje, co je třeba zlepšit.

Satirickým výstupem je i návštěva „Krokodila“. Členové brigády se postaví půlkruhem zády k obecenstvu a zpívají, případně přednášejí verše o „Krokodilovi“, který se najednou mezi nimi objeví — člen brigády, krytý ostatními, si nasadí masku — hlavu krokodila a přehodí přes sebe zelený plášť. Sedí obyčejně na židli, zatím co ostatní členové brigády s ním seznamují v pověcích a kupletech kolchozníky. Potom sám zpívá písničky o lenivých kolchoznících a zahálčivých traktoristech, čte dopisy kolchozníkům, sám se dívá „záračným dalekohledem“, uvádí mezihry i hudební čísla a ostatní pořad.

Mezihry se musí zpracovat do vtipného textu ve formě rozhovoru, v němž se rovněž kriticky hovoří o místních poměrech. Vkládají se mezi jednotlivá vystoupení. Celý pořad musí mít hladký spád. Jednotlivá čísla se mají zařadit za sebou tak, aby zájem posluchačů stále stoupal. Pořad se obvykle končí společným zpěvem celé brigády, k němuž se přidávají i diváci.

Během dvou letních měsíců uspořádala agitbrigáda kolchozu „Čapajev“ 32 zájezdů, jež navštívilo více než 4500 kolchozníků a traktoristů. V polních stanech a na farmách se konalo více než 60 besed, bylo složeno na 150 častušek a vydáno přes 40 bleskovek a 8 fotonovin.

Agitační umělecká brigáda podle hodnocení byra stranické organizace kolchozu „pomohla do značné míry rozvinout socialistické soutěžení, upevnil pracovní kázeň a zlepšit organizaci práce v pracovních skupinách“. Stálý pozorný poměr členů brigády k lidem vedl k tomu, že jednotlivci začínali věřit ve své síly, probouzeli a uplatňovali své nejlepší vlastnosti a dosahovali další pracovní úspěchy. Vedoucí pracovníci na podnět členů brigády pomohli odstranit celou řadu nedostatků. Svým vzorným vystupováním, svým uměním i svými vědomostmi a svou prací na poli si získali členové brigády všeobecné vážnosti, jež jim potom velmi pomáhala v agitační práci.

*

Zkušeností agitační umělecké brigády kolchozu „Čapajev“ mohou použít i naše umělecké agitační brigády, zejména v době žní. Ovšem vždy podle místních poměrů. Proto je tak důležité, aby se každá brigáda co nejdříve a co nejlépe seznámila s místním prostředím a aby se s ním dokonale sžila. Připomínáme, že tu mnoho pomáhá skutečnost, že členové brigády, alespoň po celé dopoledne, pracují s ostatními na poli. Nezištná pomoc, kterou brigáda našim družstevníkům a pracujícím rolníkům na poli poskytuje, jim nejlépe otvírá srdce všech a získává jejich důvěru, bez níž je neúčinnou každá agitační práce. Všechny zprávy a náměty, jež chtějí brigády použít pro svá vystoupení, musí být pravdivé a přesné. Je správné, když se vedoucí činitel souboru o program a jeho formách předem poradí nejen v poradnách lidové tvořivosti, ale se všemi orgány, jež na vesnicích vykonávají a řídí agitační práci. Správná práce brigády je vždy namáhavá, ale i radostná. Přejeme našim letošním agitačním uměleckým brigádám mnoho úspěchů.

Dr J. Holman

HRST ZKUŠENOSTÍ Z NAŠÍ AGITBRIGÁDY

Forma umělecké agitační brigády je dnes velmi rozšířena v Sovětském svazu. Jak napovídá již sám název, jde o zvláštní formu agitační práce, využívající i nejrůznějších uměleckých prostředků. Hlavním úkolem agitačních brigád je pomáhat svými vystoupeními řešit konkrétní problémy místa, kde tyto agitbrigády vystupují. Obsazení takové skupiny vyplývá již z jejích úkolů, jak je vidět ze současně uveřejňovaného materiálu „Agitační umělecká brigáda kolchozního klubu“. Je pochopitelné, že některé funkce mohou být sloučeny v jedné osobě. Má-li umělecká agitační brigáda konkrétně pomáhat řešit určité problémy, je nutné, aby v místě vystoupení pobýli její členové aspoň jeden den a seznámili se zde důkladně se všemi problémy, aby podle těchto zjištění sestavili definitivně svůj program a případně vytvářeli nová aktuální čísla (častušky nebo agitky). Tato zásada by však měla platit i pro různé druhy smíšených uměleckých skupin, které se u nás čím dál tím více rozšiřují.

Forma uměleckých agitačních brigád je u nás teprve v začátcích. Je však potřebná tím více, že při dobrém vedení a masovém rozšíření může nad jiné pomoci právě při socialisaci vesnice. A to je jeden z nejdůležitějších úkolů, které i souborům lidové tvořivosti, i všem ochotníkům, stavějí před oči historická usnesení naší strany a vlády. Většina smíšených skupin vystupuje zatím s programy, v nichž výchovný a agitační záměr vyjadřuje pouze prostředky uměleckými. Ovšem i tato forma dává souborům možnost širokého společenského uplatnění podle aktuálních potřeb, od pestrého estrádního programu až po vážná literární hudební pásma.

Velmi mnoho skupin využívá však ve svých programech některé formy agitační — politické výchovné práce. V průběhu žní v loňském roce objevilo se již mnoho takovýchto souborů, jejichž členové pracovali přes den na poli, hovořili s pracovníky o jejich úspěších a nedostacích a tyto zkušenosti pak využívali v programech na poli, večer na návsi či při vystoupení na jevišti. Takovýto způsob práce měl by se stát vlastní všem skupinám, zejména v obdobích, kdy je toho nejvíce zapotřebí, na příklad při žních, při náboru pracovníků do dolů, nových osídlelců do pohraničí, při důležitých mezinárodních a vnitropolitických událostech.

Při Ústředním domě lidové tvořivosti vznikla před čtyřmi roky umělecká skupina, jejímž úkolem bylo shromážďovat praktické zkušenosti pro práci malých smíšených skupin. Tyto zkušenosti využíval pak Ústřední dům pro propagaci malých jevištních forem, vydával metodické materiály a sborníky. Tato skupina pracovala ve svých počátcích hlavně uměleckým programem. Pouze konferenciér uváděl některé příklady dobré práce podle zjištění těsně před programem tím, že určitá čísla byla věnována dobrým pracovníkům a pod. Postupem času se neustále zlepšovala přímá agitační práce. V předvolební kampani minulého roku byla některá vystoupení věnována československo-sovětskému přátelství. Vedoucí skupiny, který byl zároveň zpěvákem, při uvádění čísel vyprávěl různé příhody, které zažil při návštěvě Sovětského svazu. Tyto příhody, které se většinou týkaly života sovětských lidí, byly pak konfrontovány s programovými čísly.

Na podzim roku 1955 navštívila tato skupina svitavský okres. Zde se již svou prací nejvíce přibližovala formám umělecké agitační brigády. Členové skupiny byli na místě svého působení vždy celý den. Rozdělili si úkoly a shledávali podklady pro večerní vystoupení. Jedni navštívili předsedu místního národního výboru, jiní předsedu JZD, ředitele místní školy a některé občany. Iména těch, kteří by mohli poskytnout nejcennější informace, si skupina zjistila den před zahájením zájezdu na okresním národním výboru, u ředitele domu osvěty a na okresním výboru strany. Tím ušetřila velmi mnoho času, protože ihned po příjezdu na místo působení mohli se jednotliví členové podle předem připraveného rozvrhu rozejít za těmi, kdož mohli poskytnout nejlepší a nejpodrobnější informace. Největší nedostatek v této práci byl však ten, že v důsledku počasí (po celý týden vytrvale přšelo) nedostali se členové skupiny přímo na pracoviště, aby mohli vždy důkladně prověřit všechny zprávy. Odpoledne

se všichni sešli, aby si porovnali svá zjištění a sestavili pak program. Podle informací se skládaly častušky, ve kterých se vyzdvihovaly pracovní úspěchy a kritisovaly nedostatky. Nevyužité prameny se použily při konferování jednotlivých čísel tak, že v souvislosti s programem byli pochváleni nejlepší pracovníci, věnována jim některá čísla a kritisovaly i nedostatky. Největší úspěch však měly častušky, které byly v programu umístěny na konci první poloviny, aby si o nich mohli návštěvníci o přestávce pohovořit. Během přestávky pak bylo možné ověřit si jejich výsledek a případně v druhé polovině na připomínky reagovat. Tato taktika se skupině také vyplatila. Při vystoupení ve vesnici Vendolí na základě nepřesných informací předsedy JZD byla v častušce vyzvednuta práce jednoho pracovního úseku na úkor práce druhé skupiny. Během přestávky se však ozvaly hlasy, že kritika byla neoprávněná, protože první skupině pomáhala brigáda patronátního závodu a dokonce někteří družstevníci, členové chváleného úseku, v ten den do práce ani nepřišli. Po těchto zjištěních bylo pak možné chybu napravit a v druhé polovině programu uvést na správnou míru. Z toho ovšem vyplynulo pro skupinu veliké poučení, že je nutné všechny údaje podrobně a se všech možných stran prověřit. Není vždy možné chyby ihned odstranit. Kdybychom někoho neprávem chválili nebo kritisovali, dopustili bychom se velké chyby, která by šla později těžko odstraňovat.

Výsledky dobře připravených programů této skupiny se později objevily v pracovních úspěších některých vesnic, kde úderka vystupovala. Asi za dva měsíce přišel na Ústřední dům lidové tvořivosti dopis z vesnice Babín, kde soudruzi z místního národního výboru děkovali za vystoupení a oznamovali, že vesnice byla první na okrese v zaplacení dlužných daní a nedoplatek (zde byla v častušce kritisována právě nedbalost některých občanů v placení daní). Zástupci JZD v Opatově pak poslali další dopis, ve kterém děkovali skupině za její vystoupení s tím, že předvedený program pomohl získat místnímu JZD prvenství ve skončení žňových prací. Příště bude muset mít skupina více vynalézavosti při vyhledávání styku s pracujícími, a to jak s družstevníky, tak i se samostatně hospodařícími rolníky, aby mohla zjistit více zajímavostí ze života vesnice a zevrubně se vyznat i ve všech jejích problémech.

ZDENĚK DOHNAL

Goralské písně v podání H. Gluszkówny, L. Mikulowského a D. Żárovského ze souboru „Syreny“

O SOUBORY BUDOUCNOSTI

Jedním z hlavních oborů lidové umělecké tvořivosti, na které se zaměřuje soutěž LUT 1955—56, jsou smíšené umělecké skupiny. To proto, že i tam, kde nejsou podmínky pro vytvoření souboru určitého typu (divadelní, pěvecký a pod.), může smíšená umělecká skupina provozovat své umění bez jeviště, bez kulisy, bez podia, ba dokonce i bez sálu. Na vesnici nebo na menším závodě, kde bychom těžko sehnali dohromady několik herců, se vždycky najde alespoň jeden, dva. Právě tak je to se zpěváky, s hudebníky, tanečníky i loutkáři. Tito jedinci mohou vytvořit dobrý smíšený umělecký soubor.

Možnosti uplatnění smíšených uměleckých skupin jsou prostě nesmírné, daleko, daleko větší než v ostatních oborech. Smíšená umělecká skupina je pružnější, pohyblivější, pohotovější, její program lze lehce přizpůsobit prostředí, může okamžitě reagovat na jakýkoli nový podnět, může se vyrovnat s problémem, který vznikl právě teď na pracovišti, na vesnici, kam právě skupina přijela, prostě všude, kde se něco děje. To všechno divadelní, loutkářský, taneční soubor nemůže, alespoň ne hned. Proto jsou smíšené umělecké skupiny stále oblíbenější u obecnosti, proto jsou preferované i v soutěži LUT.

Skoro každý soubor má sólisty nejružnějších oborů. Proč jim tedy neposkytnout možnosti uplatnění ještě ve smíšené umělecké skupině, kterou můžeme sestavit i tak, že její jádro budou tvořit členové větších souborů? I letos probíhá soutěž lidových autorů. Na XXV. Jiráskově Hronově jsme od lidových autorů slyšeli, co pro ně znamená vidět své dílo na jevišti. Proč jim tedy neposkytnout tuto možnost, když se tím zároveň náš program stává průkopnickým a novým? Proč se nepokusit i o vlastní tvorbu, když právě touto formou se můžeme vypořádat s problémy, které jsou nám nejbližší?

Soutěž je určena pro smíšené umělecké skupiny lidové tvořivosti ze závodů, měst a vesnic (pro soubory škol a učilišť Státních pracovních záloh je vypsána zvláštní soutěž Československým svazem mládeže a ministerstvem pracovních sil). Mohou se jí zúčastnit skupiny nejvýše patnáctičlenné, které ve svém programu spojují několik oborů umělecké činnosti, t. j. určitou kombinaci projevu hudebního (zpěv, instrumentální hudba — sólo nebo malá skupina), slovesného (umělecký přednes, divadelní nebo maňásková scénka, vypravěč a pod.) nebo i tanečního a artistického. Do soutěže se mohou přihlásit jak skupiny pracující samostatně, tak skupiny, které jsou součástí většího souboru (na př. pěveckého, divadelního a pod.). Za smíšenou uměleckou skupinu se považuje i malá skupina sólistů, ne však větší soubor, na př. pěvecký, který

pouze svůj program zpestřuje vystoupením sólistů z jiného oboru (recitátora a pod.).

Soutěžní kategorie jsou celkem čtyři. A. Podle velikosti: 1. Malé umělecké skupiny — do 6 členů. 2. Smíšené umělecké skupiny od 7 do 15 členů (koordinační orgány mohou výjimečně povolit i počet členů o málo vyšší, má-li soubor charakter smíšené umělecké skupiny). — B. Podle vypěstlosti: I. kategorie začínajících — skupiny, které vznikly v roce 1955 (na př. v období oslav 10. výročí osvobození naší vlasti, letních žňových prací a pod.) a nedosáhly ve své práci dosud výraznějších úspěchů, nebo pracují delší dobu, ale vyměnily před soutěží převážnou část svých členů. — II. kategorie pokročilých — skupiny, které pracují delší dobu (vznikly na př. v době předvolebních kampaní v roce 1954, zúčastnily se s úspěchem okresního kola SLUT 1954—55) nebo pracují pod vedením odborně školeného vedoucího či stálého instruktora. — Další dělení souborů podle jiných hledisek (na př. satirické skupiny, t. zv. estrádní soubory a pod.) je nepřipustné. Zařazení skupin do kategorií provádějí na základě přihlášek okresní koordinační orgány.

Zde je tedy nutné, aby okresní koordinační orgány si počínaly nejvyšší uvažlivě v zařazování souborů, aby si uvědomily, že soutěžní řád nemůže vyčerpat všechny možnosti, které se v praxi vyskytnou, že ostatně směrnice jsou od slova směr, že nesprávné zařazení souborů je vážným odchýlením od tohoto směru, že nám v minulé soutěži ne dost odpovědná práce některých koordinačních orgánů nadělala mnoho starostí, že nesprávné zařazení může podlomit i důvěru souboru ve spravedlnost soutěžního řádu.

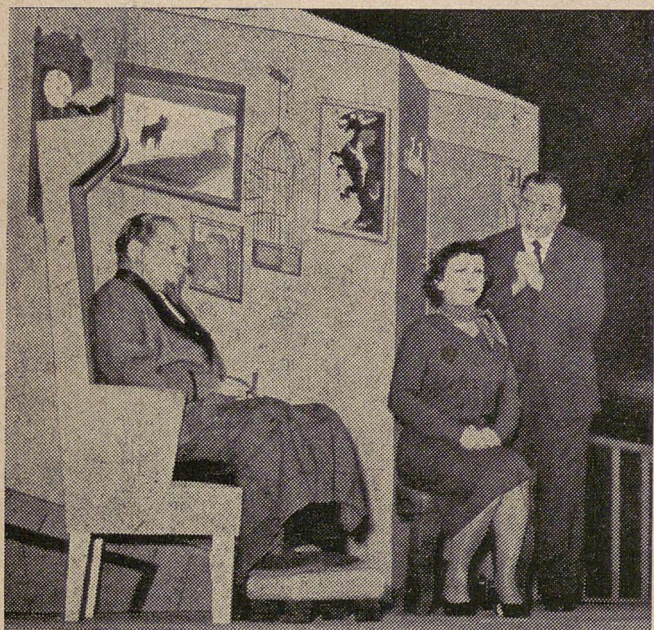
Při hodnocení soutěžních skupin vycházíme především z toho, že náš program má za něco a proti něčemu bojovat — a to co nejúčinnější uměleckou formou. Jde o to, abychom se v programech vypořádávali s jevy, které chceme z našeho dnešního života odstranit. Setkáváme se s nimi v dílně, v kanceláři, na vesnici, na ulici. Nařiká se (a nadává se) na poměr k práci, na špatnou obsluhu, na byrokraty, kteří nro razítka nevidí člověka, na věčné reorganizátory, kteří se specialisovali na přemalovávání firem, otravují nám vzduch páskové, kariériste, frázisté — prostě zlobíme se na spoustu věcí, které nám ztrpčují život. Jde o to, abychom i uměleckým programem dovedli takové nezdravé jevy našeho života pranýřovat a pomáhat k jejich likvidaci. Jde o to, abychom svým programem mluvili na pravém místě, abychom tedy — řečeno po lopatě — nepranýřovali na vesnici nedostatky v pražské dopravě, a také o to, abychom v jediném večeru nechtěli říci všechno najednou, ale vybrali si jednu hlavní myšlenku, takový cíl večera, a abychom tuto ideu sledem a vrcholením programových čísel účinně vyjádřili. Při vytváření takového programu můžeme se poradit s pracovníky poraden lidové tvořivosti a hlavně — uplatňovat vlastní vtip, nápady, zkušenosti i znalosti.

Porota bude pochopitelně hodnotit také správné chápání jednotlivých předváděných čísel (na př. aktovky, recitace), technickou vypěstlost jejich provedení (na př. i u zpěvu, tance) a celkový tvůrčí přístup k zvolené látce. Hlavně ještě znovu upozorňujeme porotce, aby v diskusích nezapomínali mluvit se soutěžícími o problémech zájezdů a jejich příprav, o vystupování skupiny přímo v závodech, na vesnici, na poli, ve škole.

Ze soutěžního řádu se dočítáme, že soutěž proběhne ve čtyřech etapách — od vystoupení před zaměstnanci vlastního závodu či místa působení, přes okresní a krajská kola až k ústřední přehlídce. Soutěž řídí okresní, krajské a ústřední koordinační orgány, přihlášky skupin přijímají odbory pro školství a kulturu (odbory kultury) rad ONV nejpozději 14 dní před zahájením okresního kola. Tamtéž a v poradnách získáme každé bližší vysvětlení.

Průběh celé soutěže by měl sloužit ke zkvalitnění práce agitbrigád zejména v období májových oslav a v letním žňovém období, měl by vést k masovému zakládání nových smíšených uměleckých skupin, ukázat i našim ochotníkům na výhody umělecké práce v tomto útvaru a přesvědčit je o tom, že smíšená umělecká skupina je soubor nesmírných možností, soubor budoucnosti.

VÁCLAV DVOŘÁK

Záběr ze skeče „Vzácný host“ v provedení „Syreny“

VÝROČNÍ ZPRÁVA VESNICKÉHO OCHOTNICKÉHO SOUBORU

Náš divadelní odbor osvětové besedy ve Staříči u Místku vykazuje v minulém roce 1955 opravdu bohatou činnost, přihlížíme-li k svízelným poměrům a překážkám, které musíme překonávat. Zkouškám a představením věnovali členové 3480 hodin, stavění jeviště a úpravy scény 526 hodin. Během roku jsme uvedli na scénu celkem sedm divadelních představení. Začali jsme hned v lednu. Dne 9. 1. 1955 byl opakován po třetí pro veliký úspěch „Ženský zákon“ od Joz. Gregora Tajovského.

Hledáme stále nové, schopné síly. Máme radost, když naše řady vzrůstají. V „Maríně Havranové“, sehrané 25. a 26. června 1955, se představily našemu obecnstvu dvě nové členky našeho odboru, soudružky Anežka Prokopová a L. Peterková.

Den znárodnění byl oslaven v naší obci provedením hry N. A. Ostrovského „Pozdní láska“ ve dnech 28. a 29. října. Získali jsme opět novou členku, učitelku Jar. Konečnou.

Chceme vyhovět našemu obecnstvu, které volá po hrách našich autorů, s dějem z našeho prostředí, ať z doby současné nebo minulé. Proto jsme nacvičili k vánocům divadelní hru našeho známého ostravského spisovatele Fr. Sokola Tůmy „Soucit“. (V roce 1955 uplynulo 100 let od narození a 30 let od jeho smrti.) Tato hra má i dnešku co říci. Hráli jsme ji ve Staříči celkem třikrát. Dvakrát 25. prosince, po třetí jsme ji zahájili druhou pětiletku hned 1. ledna, po čtvrté jsme ji hráli v Lískovci.

Střídáme vážné hry s veselohrami. Během minulého roku jsme zařídili pro naše obecnstvo, které touží po smích, tři pohostinská vystoupení jiných divadelních odborů a estrádu pražských umělců. Divadelní činnost v naší vesnici obohatil v prosinci divadelní odbor ZK z Lískovce veselohrou Jos. Štolby „Na letním bytě“. Divadelní odbor OB z Fryčovic pobavil v lednu 1956 naše obecnstvo skutečně dobře provedenou veselohrou A. Šamberka „Jedenácté přikázání“.

Zapojujeme se i do plesové sezóny. Dne 19. února se konal Společenský ples divadelního odboru. Hrál hudba orchestru Státního divadla v Ostravě. Abychom dali našim občanům opět něco nového, pozvali jsme sólisty baletního souboru SDO, kteří obohatili náš ples hodnotným baletním programem. Drahý podnik, ale chceme-li něco hodnotnějšího, nesmíme litovat finančních obětí. Bouřlivý potlesk přítomných svědčil o spokojenosti všech. A přece mnozí starší návštěvníci po programu odcházel. Proč? Je málo místa. Nebudou se přece tísnit a ubírat prostor pro rozlet k tanci mladším. Věříme, že stavbou kulturního domu odpadnou všechny svízele. Musí být přece jednou konec se stálým stavěním jeviště a přenášáním židlí z hostince do hostince!

Po dobré práci zaslouženou rekreaci! I členové našeho divadelního souboru byli odměněni za svou činnost autobusovým zájezdem do Nízkých Tater a Malé Fatry ve dnech 18. a 19. července 1955. Vzpomínáme všichni velmi často na pěkné chvíle družné zábavy, kdy jsme rozšiřovali své poznatky o krásách naší vlasti.

V měsíci listopadu jsme se zapojili do oslav výročí Velké říjnové revoluce účastí na štafetě přátelství a míru, zdravici a závazky členů souboru.

Na konec roku 1955 jsme připravili našemu obecnstvu veselý silvestrovský program. Opět nové objevy skrytého hereckého a pěveckého elánu: soudruzi Konvička, K. Brož, Bílek, Hrček, Dana Magnusková a Jarka Hlislíkovská. Zúčtovali jsme se starým rokem a zahájili radostně s velikými plány vstup do druhé pětiletky.

Naši členové žijí pro divadlo. Jsou schopni obětovat všechnen svůj volný čas, ba přidávají často i noci pro divadlo.

Máme bohatou divadelní literaturu, množství knih, příruček a časopisů, které slouží ke studiu. Dva naši členové, Jar. Tajchman a Jar. Pokluda, jsou zapojeni do dálkového studia pro režiséry.

A kde se ještě vzdělávají naši členové? Ve Státním divadle v Ostravě, kde mají stálé předplatné. Kromě toho sledují činnost okolních souborů. Ve Staříči mají občané divadlo rádi. Tomu nasvědčují i zájezdy do SDO.

Chceme obohatit své divadelní vědomosti a zkušenosti.

Učíme se od známých režisérů SDO, soudruhů ředitele Holuba a režiséra Křanovského. Jejich přítomnost v našich zkouškách je nejlepším divadelním školením. Jsme jim vděční za jejich přízeň, děkujeme za jejich ochotu, s níž nám mnohdy zapůjčují i různé rekvizity, a těšíme se na další spolupráci s nimi.

Členové našeho souboru jsou zapojeni do různých organizací a korporací v obci. Máme mezi sebou mimo jiné 4 členy MNV, 27 členů KSČ, 7 členů JZD. I 10 členů, středních a drobných rolníků, našlo přes všechnen nedostatek času místo v našich řadách.

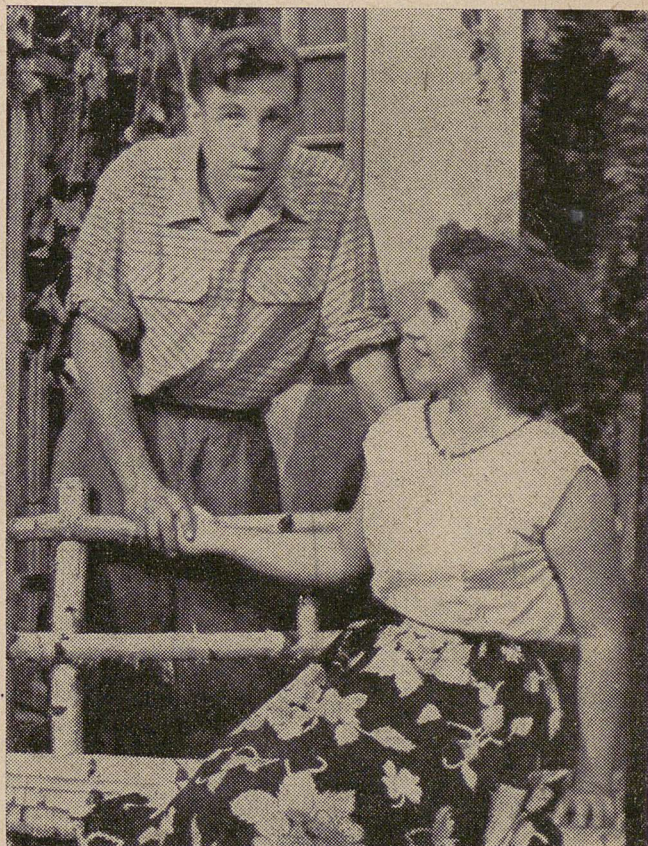
Je nám líto, že se naše mládež nezapojuje agilně do spolupráce. Těch několik — to je málo! Víme, že u nás je tvrdá kázeň, ale jen ta přece může zaručiti zdárný úspěch. Snad k nám najde naše mládež cestu a přijme ruku, tak často jí podávanou!

Dobře chápeme i nutnost přímé pomoci v zemědělství. Zapojili jsme se plně do boje za větší kus chleba. Důkazem toho jsou zejména žňové brigády kolektivu i jednotlivců v JZD i u soukromě hospodařících rolníků, na nichž jsme odpracovali celkem 1378 hodin.

A ještě jeden, velmi důležitý úkol byl svěřen našim členům. Předsedou výboru pro stavbu kulturního domu ve Staříči byl jmenován radou MNV soudruh Jos. Raška, dalším členem Alf. Chamrad. Třetím členem výboru je Albín Šigut, kterému jsme velmi vděční za jeho přízeň i spolupráci. Věříme, že tito soudruzi dovedou dobře tuto akci až do konce a že Silvestr 1958 budeme slavit v novém kulturním domě!

Staříč má starou a velmi dobrou vesnickou divadelní tradici. Záleží na nás, abychom v ní zdárně pokračovali a dále ji rozvíjeli. Kulturní život vesnice je zařazen na jedno z předních míst budovatelského plánu. My, vesničtí ochotníci, musíme učiniti vše, aby naše činnost byla neochvějným pilířem všeho lidového snažení, tvůrcem nového, svobodného člověka.

J. Pokludová

Vesnický soubor v Albrechticích n. Orlicí oživil divadelní činnost v obci provedením Šrámkova Léta. Na snímku Jan a Stáza (J. Žák a E. Červinková)

Co doporučujeme vesnickým režisérům

JAROSLAV TUMLÍŘ, umělecký ředitel MOD v Benešově

Režisér ochotnického divadelního souboru nemůže být pouze ideovým a uměleckým organisátorem jevištního díla. Je ideovým a uměleckým organisátorem života souboru vůbec. Je tvůrčí silou, která buduje jeho společenskou základnu. Teprve na této společenské základně může vyvíjet vlastní režiséřskou činnost, protože ta je neodlučitelně závislá na kolektivu, na společenských vztazích jedinců, kteří kolektiv tvoří. Nejnadanější a nejvyšší režisér nesvede nic, nemá-li nadšený, pracovitý soubor, kde se lidé mají rádi a společně svému režiséři důvěřují.

Bez tohoto umění získávat lidi pro divadelní práci a proměnit jejich tak zvanou lásku k divadlu v činnost a vášně věnovat všechny své síly, svůj volný čas společnému zvládnutí úkolu, kterým je divadelní představení, není dobře možné nastudovat hru, kdybychom o tom „jak to dělat“ znali horu pouček.

Práce s hercem u většiny ochotnických režisérů začíná mnohem dříve než studiem divadelní hry. A tak mi promiňte, že začnu trochu jinak. Považuji totiž tuto základní činnost za tak důležitou, že se domnívám, a to myslím právem, že to prostě bez ní nejde. Nelze stavět věže bez základů — a právě v těch základech jsou hlavní obtíže ochotnických režisérů. Ochotnický režisér je ve většině případů totiž nejen ideovým a uměleckým organisátorem jevištního díla, ale on vůbec inspiruje hraní divadla v obci nebo na závodě. On vybírá hru, on přemlouvá neochotné ochotníky, aby mu hráli, on staví jeviště, on topí v šatně, on maluje dekorace, shání nábytek, rekvizity, kostymy, vlásenky, on rovná židle v sále a také režuruje vybranou a po mnoha strastech obsazenou hru. A proč všechny ty obtíže? Protože bývá se svým nadšením a se svou činností touhou sám. Schází mu společenská základna ochotnického kolektivu (a je-li, pak byla špatně vedena, špatně vychovávána). Byla pominuta základní činnost, nutná pro život a životaschopnost souboru. Proto ochotnický režisér dle mého názoru nemůže být školen — pouze — jako ideový a umělecký organisátor jevištního díla, ale předně jako organisátor a vychovatel věcí, kdo mají rádi divadlo, touží prožívat životy jiných lidí na jevišti, přispět svou prací ke kulturnímu a osvětovému ruchu ve svém okolí. Většinou Tito lidé nevědí, jak do toho, a potřebují vůdčí sílu, která by jejich sny, představy a touhy obrátila v čin.

To je v těch případech, kdy režisér začíná pracovat tam, kde soubor ještě nebyl, nebo jeho činnost odumřela, či je tak nějak pouze příležitostná.

Jinde nalézá režisér sice soubor s tradicí, avšak odpovídající na vavřínech, vzpomínající na dávné úspěchy, soubor bez iniciativy, bez síly žít dál. Bývá to spíše spolek zasloužilých vysloužilců než divadelní soubor, kde má vládnout věčný ruch tvůrčí činnosti. Takové soubory si obvykle stěžují na nezáměr mládeže, a je to podivné, uvědomíme-li si skutečnost, že nikdy u nás nebylo tolik mladých lidí zapojeno do práce v lidové umělecké tvůrčivosti, jako právě dnes. Bez mládeže to ovšem nejde. Odkud odejde mládež, tam hrozí smrt. Takový soubor bez mladé krve je bez pokračování. Jeho zásluha o kulturní život v místě (a ta se nedá a nesmí mnohým z těchto souborů upřít) je totiž na nejlepší cestě umřít s nimi. A přitom se tomu poctivě diví, že mládež v jejich společnosti nevytrvá. (Není přece možno sřerovat jim úlohy, na které nestačí a které paní X s úspěchem hraje pětadvacet let.) Tady má režisér ještě víc starostí se společenskou základnou pro svou práci než tam, kde před jeho příchodem byla tma. A právě k takovému boji je třeba vychovat našeho ochotnického režiséra. Musí být nejen vzdělaným odborníkem, ale jemu prvním musí být jasné, kterými cestami vedou dnes lidskou společnost pokrokové síly světa, jakou funkci a jakou závažnost má na této cestě i jeho příspěvek a příspěvek těch, které pro tuto činnost získá. Předvádět na jevišti život a jeho vlivem působit znovu do života je velmi odpovědné. A tak je mnohdy epší pořádat dobrou tancovačku než špatné divadlo. Tou ancovačkou se tolik škody nepůsobí.

Musíme si tedy poněkud opravit definici ochotnického

režiséra, chceme-li se dívat na věci střízlivě a reálně. Ochotnický režisér musí být vyzbrojen znalostí lidí. Je třeba, aby byl vyzbrojen těmi zbraněmi srdce a vůle, které dovedou nadchnout, získat, vychovat a udržet milovníky divadla, ochotné s ním dělat poctivě, čistě a dnešnímu člověku prospěšné divadlo. Znat prostředí a dovést si vybrat vhodné spolupracovníky. To je základ činnosti. Pracovat srdcem i rozumem. Sám hořet, aby zapaloval i ostatní, ale přitom takticky, cílevědomě pracovat pro závažnost díla, nikdy ne pro svou vlastní velikost. Režisér má jít neslyšitelnými kroky představením, které nastudoval. Tak je tomu i u této základní činnosti. Zapalovat, rozvíjet síly druhých, nalézat v získaných spolupracovnících všechny dobré vlastnosti a systematicky jim poskytovat možnost růstu a uplatnění. Odstraňovat už na počátku všechno, co pramení z přeceňování sebe.

Často se u vesnických režisérů projevuje snaha honem, honem hrát, pokud možno s málo zkouškami. Uskutečnit představení v nejkratším čase, aby získaní herci byli udrženi v zájmu, neomrzela je délka studia, ale zmlsali se zážitkem, jaký má dát hrajícímu vlastní představení. Ovšem představení sehrané za těchto okolností nemůže mít ty vlastnosti, které bychom od něho požadovali. Nedostatečná příprava, uspěchané zkoušky, při kterých se kolektiv nesžije, nemohou dát dobré představení. To také nemůže kladně působit při vytváření společenského života souborů. Pomůže jen nanejvýš tomu, že se obsazení hry nerozsype ještě před premiérou. Naproti tomu zdoluhavé studium, nezajímavé, při nepravidelných zkouškách musí mít stejně záporný výsledek. Plánovat zkoušky, věst je a dát jim onen tvůrčí vzruch, který udržuje kolektiv v napětí, to už patří do vlastního režiséřského umění. Rozhodně ani jeden z uvedených způsobů zkoušení nemůže nahradit onu předběžnou práci, jak o ní mluvíme:

1. Vytvořit kolektiv těch, kdo by chtěli v divadle pracovat, a to v jakýchkoli funkcích.

2. Dát jim ideový i pracovní program. Zaujmout je, svěřit jim úkoly a rozvinout široce společenský život souboru.

Každá účelně organisovaná schůzka s takticky voleným programem, který poučí i pobaví, vytváří kladné hodnoty, se kterými se shledáme při vlastní činnosti souboru, to jest při zkouškách a o představeních. Je ale třeba se vyhnout školometství a sucharství. Spaluje to jako mráz všechno živé. Ne přednášky, ale besedy, ne zkoušení jako ve škole, ale společenská hra.

Nescházejte se tedy jen ke zkouškám na danou hru, ale abyste si pobesedovali o divadle vůbec. Viděli jste nějaké představení jiného souboru, oblastního divadla, některého státního divadla, slyšeli zajímavou hru v rozhlasu, nebo viděli ji v televizi. Treba jste četli nějaký zajímavý článek o divadle, kritiku, rozbor a pod. Co je tady námětů, kterými je možno se nenápadně dostat k divadelní teorii, k zásadám divadelní práce vůbec. Je jisté nutno umět vést takovou besedu. Nepropadnout kritikaření bez konstruktivního závěru, učit rozeznávat plodné od neplodného, neřečnit dlouho, nedat řečnit ani jiným, ale hledět, aby pokud možno všichni byli zapojeni a u všech vzbuzen zájem. Scházejte se také, abyste si zazpívali, a kdyby to bylo jen na chvíli před zkouškou, po besedě. Dostanete se k zjištění rozsahu hlasů jednotlivých členů, dostanete se k výslovnosti, k práci na hlase, k dechovým cvičením a prospěje vám to všem.

Konečně scházejte se ke společenským hrám, kde zapojíte celý kolektiv do vymýšlení a předvádění výjevů ze života, prožívání daných temat a třeba i soutěže uvnitř souboru a možná i mezi soubory o nejlepší thema a o nejzdařilejší realizaci.

Jak na to? Řekneme si to. Ale nejdříve proč tyhle „společenské hry“.

Lidé, kteří touží hrát divadlo, jsou většinou nadaní výjimečnou fantasií. U někoho je to spíš snění než pravá dramatická představivost. (Pozor! Někteří sní jen o své budoucí slávě. Tak to není herecká fantasie, to je ctižádost.) U všech, kdo chtějí divadlo hrát (a projevují

prostřednictvím své výjimečné nebo alespoň citlivé fantasie tak svůj herecký talent), je třeba fantasii pěstovat, a to už s ohledem na dramatickou sílu jevištního dění. K tomu se nám přímo nabízejí scénky, kterým říkáme etudy. A je jich možno použít nejen při vlastním studiu, ale jako společenskou hru, která má hluboký a všestranný výchovný smysl. Pěstuje, jak již jsme si řekli, fantasii, učí přistupovat logicky k jevům daného úseku života, prohlubuje emocionální paměť, seznamuje herce s charakterem prostředí, rozvíjí výrazové prostředky herce a učí stavět prožitek ne na živelném uchopení se nějakého životního jevu, ale na logicky a příčinně vystavěné skutečnosti. Začneme od prostých výjevů, u kterých není třeba slov. Ne pantomimické výjevy, ale prostě takové, kde slova nemají žádný význam.

Příklad: matka čeká v předstíni nemocnice. Její dítě je právě operováno. Vchází sestra. Z její tváře matka vyčte, že vše dobře dopadlo.

To je ovšem opravdu jen příklad. Vaše fantasie vymyslí nové a ty zase v celé řadě variací. Scény s neskutecnými nebo se skutečnými rekvizitami.

Od scén beze slov přikroče k vymýšlení scén s textem. Naučíte herce pohotovosti při vyjadřování myšlenek slovy, naučíte je nepřetržitě jít v myšlenkách děje, myslíte s partnerem a hlavně sledovat jeho text. Naučíte je tvořit věty a nacházet pod tlakem prožívaného úseku života logický důraz a správnou intonaci. Lidé ztratí bázeň a ostych z vystupování, naučí se pracovat. Začnete tím, že každý předvádí sebe (já — v daných okolnostech), a teprve později stanovíte postavu, kterou má herec ve scéně ztělesnit. Nesnažte se však pracovat pouze sami. Zapojte celý kolektiv. Uvidíte, že zisk z této činnosti bude ještě daleko větší, než jak jsem jej mohl zde v krátkosti postihnout. Tak si ochotnický režisér, myslím, nejlépe může připravit cestu k vlastní práci — k režii divadelní hry.

Stehlíkova „Mordová rokle“ v provedení souboru ZK Válcoven trub G. Klimenta v Chomutově. V roli báby Bašusové oslavila B. Doušová 35 let ochotnické činnosti

Vytvoří kolektiv a rozvine v něm život. Pozná členy svého souboru a počne s jejich výchovou. Objeví se nám v přijatelné formě divadelní theorie, hlasová výchova i výchova k herecké práci.

A co to přinese práci režiséra? Společensky vybudovaný soubor, theoretické a praktické základy a poznání rozsahu možností hereckého souboru.

J. K. TYL A PERLY PANNY SERAFINKY

V našem domácím operetním repertoáru je vedle Nďbalovy „Polské krve“ jednou z nejhranějších zpěvohr idylický, obrozenský „starosvětský obrázek se zpěvy“, „Perly panny Serafinky“. Patří dnes už dávno nejen ke kmenovému repertoáru profesionálních divadel, ale je též jedním z nejoblíbenějších, kasovně neselhávajících kusů souborů ochotnických. Na našem divadle žije už více jak 26 let. Premiéra byla koncem května 1929 ve Vinohradské zpěvohře, působící v bývalé Pištěkově aréně. Téhož roku vyšla též tiskem nákladem divadelní agentury „Thalia“, jejímž majitelem byl Jos. Dolejší (sv. 38). Titul knihy, jenž je nepochybně totožný se zněním premiérových plakátů, zní doslovně: „Podle J. K. Tylova (!) zpracování překladu frašky „Perle, kožíšek a kamna“ napsali: Em. Brožík a J. Balda. Zpěvní texty: Em. Brožík. Hudbu složil: Rudolf Piskáček.“

Při historickém pohledu lze lehce pochopit, že v tehdejší záplavě plytkých cizích operet měla zpěvohra mimořádný úspěch, zvýšený jistě i o to, že byla zaštitěna jménem Tylovým. Vřele byla přijata i českou divadelní kritikou, jak svědčí četné pochvalné citáty na konci prvního tištěného vydání. Není tedy divu, že z jeviště bývalé Vinohradské zpěvohry rozběhla se na desítky dalších českých scén, kde zůstala až dodnes, kdy ji znovu a s neménějším finančním úspěchem uvedlo pražské Divadlo na Fidlovačce.

Autoři libreta této zpěvohry, E. Brožík a Jiří Balda, vzali si za podklad české zpracování hry Friedricha Hoppe „Pelzpalatin und Kachelofen“, kterou přeložil a upravil Jan Kaška. Dosvědčuje to naprosto průkazně plakát premiéry, konané dne 14. prosince 1851 ve Stavovském divadle. Byla to benefice J. Sekyry, jenž ohlásil hru nazvanou „Kožíšek, perle a kamna, anebo Jarmark v Pivoňkově“. Jako překladatel byl uveden J. Zbraslavský, což je známý pseudonym Kaškův (podle místa jeho rodiště). Kaška sám hrál na premiéře Martina Škarohlída. V divadelním oddělení Národního musea zachovala se dokonce censurní, rukopisná kniha (sign. 136) s censurním povolením ze dne 4. 12. 1851, podepsaným baronem Mecséry. V doložce se upozorňuje, že je to „Übersetzung der hier

aufgeführten Posse“; „Pelzpalatin u. Kachelofen“. Opis sám není autografem Tylovým ani Kaškovým a neobsahuje ani žádných autografních Tylových poznámek a vpisků nebo úprav, jak to bylo u her Tylovy dramaturgie pravidelné a obvyklé. Konečně není nejmenších důvodů pochybovat, že by nešlo o práci Kaškovu, jenž byl v tomto směru velmi plodný.

Kromě tohoto rukopisu nacházejí se v divadelním oddělení Národního musea další čtyři rukopisné překlady téže hry Hoppovy, jež však jsou opisem překladu Václava Filípka. Pocházejí z pozdější doby. V překladu Filípkově uvedli tuto hru na př. kutnohorští ochotníci 6. září 1857. Základní pramenný materiál ani v nejmenším nepodává tedy ničeho, z čehož by se dalo, alespoň odhadem, usuzovat na účast Tylovu. K podepsání tohoto důkazu přispívá ještě i okolnost, že premiéra Hoppovy hry byla už dva měsíce po Tylově odchodu z Prahy.

Přesto, že nemůže jít v žádném případě o práci Tylovu, vydal Jiří Balda novou úpravu své hry v březnu roku 1954 v Čs. divadelním a literárním jednatelství, kde znovu označuje své libreto doložkou „podle Tylova zpracování“ a se jménem Tylovým uvedlo tuto hru na podzim roku 1954 i Divadlo na Fidlovačce a s ním celá řada dalších divadel uvádí dále klidně tuto hru se jménem Tylovým.

Čestnou výjimku učinila dramaturgie zpěvohry MOD na Kladně, která uvedla Piskáčkovu zpěvohru po prvé 22. října 1955, kdy na programech bylo již správně označení: „Podle Hoppeho hry „Kožíšek, perly a kamna“ ve zpracování Jana Kašky-Zbraslavského napsali Jiří Balda a Emanuel Brožík“. Ale jedna vlašťovka jara nedělá! Všechna ostatní divadla (a není jich v současné době málo) podpisují stále u této zpěvohry J. K. Tyla! A to myslím je už záležitost mnohem vážnější. Tady už totiž často jde o vědomou tylovskou mystifikaci, či lépe řečeno o obchodní zneužívání jména Tylova, jména českého národního klasika! Zde už by se k tomu nemělo mlčet a měla by být zjednána rychlá a rázná náprava, jež by natrvalo zabránila mystifikaci divadelního publika. Vyžaduje to už i povinná úcta ke jménu i odkazu Tylovu.

JAROSLAV PROCHÁZKA

VYSOKÉ LETNÍ NEBE NA OCHOTNICKÉ SCĚNĚ

Soubor Osvětové besedy „Jirásek“ z Prahy 11 v únoru uvedl v Žižkovském divadle LUT jako první ze všech ochotnických scén v republice čtyřaktovou komedii laureáta státní ceny Miloslava Stehlíka „Vysoké letní nebe“. V příběhu hry pokračuje život vesnice Jařina s mnoha postavami a jejich rozvinutými vztahy, jak je známe z „Jarního hromobítí“. Tentokrát však Jařinské zastihujeme už jako družstevníky, kteří těžce a klopotně, rozhodně bez autorových příkras a lakýrnického přikrývání nenasází, zápasí nejen s nepřátelstvím vyslovených odpůrců, ale i s chybami příznivců a s potížemi svých vlastních rozkolísaných srdcí. Jako je tomu u Stehlíka obvykle, je i v této komedii celá dlouhá řada neirůznéjších konfliktů a sporů, v nichž Jařínští nemohou než ukázat se celí ve vývoji a v individuální složitosti každého lidského života a charakteru. Co postava, to hluboká společenská i psychologická studie, a tedy i obsažná, bohatá role.

Zvládnout kypící život jednotlivých postav k umělecky přesvědčivému obrazu robustního života celé vesnice není a nebude těžké tomu režiséru, který se ochotně a oddaně podřídí autorovu textu a jeho záměru — nastavit dnešní vesnici pravdivé zrcadlo. Třeba říci, že v souboru „Jirásek“ se inscenace Vysokého letního nebe ujal režisér citlivý, a že jeho podíl práce na představení je vcelku podle mého soudu velmi zdařilý. Režisér I. Novák pochopil — a tu se vtírá říci: vycítil — v čem je básnický půvab i úderná přesvědčivost hry. Totiž v tom, že všechny ty zprvu zmíněné tvůrčí prostředky nepoužívá autor proto, aby jimi kritisoval vesnici on, nýbrž proto, aby ji svým konáním, jednáním a mvšlením kritisovaly postavy ve vzájemných konfliktech

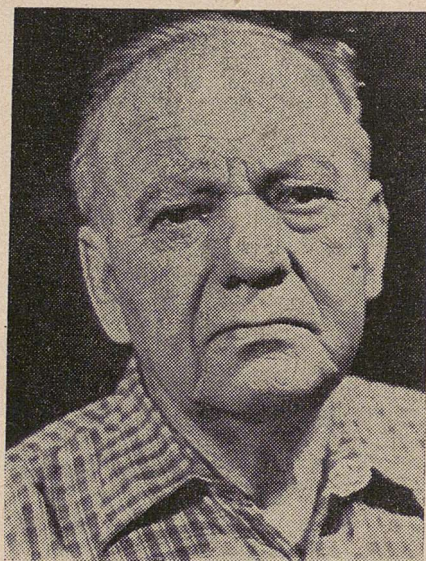
a střetnutích samy. A jako se dramatik nevyvyšuje nad své postavy, ale solidárně stojí s nimi a vedle nich, tak ani režisér nemodeloval představení zvenku, z hlediště, nýbrž zůstal solidárně s herci na jevišti a duchem v textu; a především ovšem srdcem.

Těžko rozhodnout, zdali ten přesvědčivý dojem ze scénického života pramení ze živelného herectví představitelů, anebo ze životodárného textu dramatikova; snad z obojího, jak tomu má vždy být, nemá-li být ošize-no divadlo.

Soubor, tak pokorně a oddaně se podřídívší záměru dramatikovu, vlastně nemá hvězd, t. j. členů, kteří by chtěli uplatnit sami sebe v rozporu k podílu své postavy na celé hře.

„Vysoké letní nebe“ v žižkovském souboru: V. Hemr hraje Frantíka a M. Koutníková Julku

S. Průcha v roli Buriana

seriousnost; a F. Hemr tento záměr trochu utlumil, když ze svých občanských ctností přidal postavě, resp. když jí ubral z kariéristické dravosti. To je silná, nová a objevná postava, i když nikoli ve smyslu ideálu kladného hrdiny, lidská, a Hemr by měl svoje pojetí v tomto směru prohloubit. Juklíček, oposičník za každou cenu, byl živě a věrojatně podán O. Solarem; jen v krátké scéně ozbrojeného odhodlání k odporu proti domnělým zahraničním vetřelcům svého Juklíčka mírně zkarikoval. Dobře podal Hejla F. Peška, až na to, že v jeho hlase mohlo a mělo zaznít trochu smutku nad tím, že se jako družstevní účetní vlastně neosvědčil; takto zbyla jen radost, že se těch leister zbavil — ale neúspěch, ať jakýkoli, není lidem Hejlova typu nikdy lhostejný; vždycky je mrzí. S přiměřeným vnitřním pathosem zvládl J. Güttner ne snadnou postavu Huňáče, středňáka, jenž se z odpůrce družstva stane jeho členem, aby ještě průběhem hry z družstva odstoupil, ale nakonec v něm přece jen zůstal. Jen důvod tohoto obratu v posledním dějství by mohl být podán výrazněji. Plíživého, tichošlápského Panradu věrojatně zosobnil K. Podhorský. I tato záporná postava je velká svým hořem ze ztráty gruntu, z rozkladu Vlastíkova manželství s Mankou, z Vlastíkova zatčení; je velká i svými úklady a mocným dosahem svého rozkladného vlivu, svým vesnickým mazaným intrikánstvím pod nevinným vzržením. M. Vytlačilová jako Posypalka, M. Koutníková v roli Julky a E. Holanová jako Sýkorka i všichni ostatní prospěli touto radostnou inscenací k rozšíření ochotnického repertoáru o další závažnou současnou hru.

Kolektiv žižkovského „Jiráska“ přispěl touto radostnou inscenací k rozšíření ochotnického repertoáru o další závažnou současnou hru.

V. REŽNÝ

F. Koller (Ondra) a L. Jukličková (Marta). Snímky K. Minc

Dotkneme se zde některých postav, které pro závažnost svého osudu vystupují do popředí. Frantík, tovární dělník, manžel Julčin, prochází ve hře těžkou krizí. V. Hemr v této roli měl ve scéně měnové reformy zdůraznit, že Frantík chybí z rozčilení. Kdyby viděl, jak vidět má, že reforma je namířena proti Panradům, rád by přinesl svou nezbytnou oběť. Ondřej v podání F. Kollera je pravdivě a hodnověrně otráveným předsedou, jenž všecek zmalomyslněl až k resignaci, aby pak šťastně okřál jako „pouhý“ traktorista, a těmito dvěma polohami usvědčil sám sebe z určitého druhu slabošství. Joch má ve hře zvláštní posici. Je to družstevní skladník, ale především frázista a tlůchuba. Tento Joch však v posledním dějství přichází do Jařina — jako okresní tajemník. Nejde o to, že tomu tak bývá nejednou i v našem skutečném životě; jde o to, že vesnice, která Jocha dokonale prohlédla, neztrácí ani hlavu, ani rozvahu, když k ní Joch přichází v nové funkci jako stejně neodpovědný mluvka. Dramatik postavil v Jochovi na pranýř frázi a ne-

VELKÝ DAR OCHOTNICKÉ DRAMATURGII

„Selská láska“ Miloslava Stehlíka

Jistě je dosud v živé paměti všech účastníků posledního Jiráskova Hro-
nova i těch, kdo o něm jen slyšeli ne-
bo četli, okamžik, kdy členům diva-
delního odboru ZK ROH Vítkovic-
kých železáren Klementa Gottwalda,
který zvítězil představením Nositelů
řádu, laureát státní ceny Miloslav
Stehlík veřejně slíbil, že pro ně do-
končí svou novou hru. S radostí nyní
vítáme na světě Stehlíkovu „Selskou
lásku“ (která celá vychází v příloze
3. č. čas. Divadlo), první hru, kterou
v posledních letech dramatik, jehož
hry s nadšením přijímali všechna pro-
fesionální divadla, věnoval ochotnic-
kým souborům. Tím spíše, že i když
je to hra jednoduchými scénickými
možnostmi i malým obsazením pro
ochotníky jako stvořená, svými umě-
leckými kvalitami si ihned prorazila
cestu i na scény profesionální. Nedá-
vá tu tedy ochotníkům dramatik ně-
co, co ze zbytků narychlo slepil ve
své autorské dílně, ale dílo plně tvůr-
čí zralosti i umělecké odpovědnosti.
Cenu tohoto věnování nijak nezmen-
šuje skutečnost, že z technických dů-
vodů Vítkovičtí nemohou „Selskou
lásku“ nastudovat ihned a že je tedy
předběhne premiéra zájezdového sou-
boru ÚDČA a snad i v libeňském di-
vadle. Hra byla připsána jím a jiné
divadlo ji nebude ohlašovat jako pů-
vodní československou premiéru. To-
lik na vysvětlení těm, kdo by se snad
domnívali, že autor v poslední chvíli
změnil svůj úmysl a zadal premiéru
raději profesionální scéně.

Autor při rozvíjení děje vychází
ze skutečné události, která svého ča-
su dala i Franku Tetauerovi podnět
k jeho hře „Ženich“. V roce 1952 se
uprchlý trestanec usadil „na černo“
u kulaka, předstíraje, že je diversant,
a ucházel se o jeho dceru. Tím však
podobnost obou her končí. Stehlík tu
několik lidí, typických, velkých dra-
matických charakterů, postavil do
absurdní situace této v podstatě
anekdoty a s velkým darem situační
i charakterové komiky i důsledně ve-
dené psychologické kresby rozvíjí zá-
pletku z počátků nespoutaného hu-
moru až k okamžiku rozuzlení, kdy
naprosto logicky, ale přitom nečeka-
ně a proto tím otřesněji dovede až su-
rově zalomcovat svědomím diváka
závěrem, který svou neúprosností
bere dech.

Celá hra se odehrává v komůrce
Aničky, neteře-schovanky u bohatých
sedláků Douděrových, jímž v těchto
„těžkých dobách“ nahrazuje děvečku.
Anička je osmnáctiletý sirotek, ro-
diče jí zabili nacisté za okupace, na
statek svých příbuzných se dostala
jako malé děvčátko a tak se na svět
kolem sebe mimoděk dívá jejich oči-
ma. I když jí leccos na statku odpuz-
uje a instinktivně cítí, že je tu něco
v nepořádku, její vztah ke všemu no-
vému je trochu zmatený. Líbí se jí
mladší seržant SNB — ale opovrží-
vá se o něm vyjadřuje jako o četní-
kovi, který zavírá lidi. A do komůr-

ky této Aničky se jednoho dne na-
stěhují podivní hosté, které starý
Douděra přivezl z lesa. Dvě otrhaná
individa, která hrozbou zbrání i ta-
juplným prohlášením, že jsou poslání
„skutečnou“ vládou (za vydatné po-
moci několika cizích slov) přimějí
nejprve bývalého starostu Douděru a
pak i jeho dlouho vzdorující ženu,
aby je na statku ukryli, než se jim po-
daří navázat ztracené spojení se sku-
pinou. Ve skutečnosti jsou to uprchlí
trestanci, sňatkový podvodník a kap-
sář, kteří si tímto způsobem chtějí
zajistit pohodlné živobytí. „Baron“
Emil ihned rozhodí své síť. Samo-
zřejmě nejprve získá bez námahy srd-
ce statkářovy dcery Mileny. Na její
rodiče pak zapůsobí baronským titu-
lem a rozsáhlým panstvím na Žambe-
recku. Ale jeho hlavní plán naráží na
nezdar: selská rodina ve vzácné svor-
nosti odmítá přispět na „fond odbo-
je“, od něhož si Emil slibuje milion
zisku. Bezstarostný život se však po-
malu chýlí ke konci. Bratr selky Dou-
děrové přechovává skutečného diver-
santa, kterého přivede, aby si spoje-
ním rozptýlené skupiny získala ro-
dina ještě větší zásluhu o odboj. Sku-
tečný terorista pochopitelně po chvíli
rozhovoru poznává, co jsou oba zač,
a nalézá pro sebe i své spojence jedi-
nou cestu: oba podvodníky, kteří by
při dopadení mohli nebezpečně vypo-
vídat, odpravit a zakopat. V poslední
chvíli, kdy už se zdá být minuty
obou sečteny, zasahuje Aniččin ná-
padník Jan ve své úloze seržanta
SNB, přicházející s posilou do statku,
který mu je už dávno podezřelý.
V nastalé přestřelce zahyne Anička,
když se pokouší chránit svého milého
před zbrání teroristy.

Ze stručně načrtnutého dějového
schematu lze však těžko rozpoznat
hlavní přednosti „Selské lásky“. Pře-
devším je to neocenitelná vlastnost,
která se myslím v naší poválečné dra-
matické až v této Stehlíkově hře proje-
vuje prvně tak naprosto stoprocent-
ně: není tu postavy, která by zároveň
nebyla vzácnou hereckou příležitostí.
Naši dramatici se většinou soustřeďo-
vali ve svých hrách jen na některé
postavy (myslím ty dobré dramatiky,
u některých nenajdete ani to) a z
ostatních zhusta nadělali bezvýraz-
né epizody, nebo alespoň je plně ne-
dokreslili či obdařili nepravděpodob-
nými psychologickými zvraty. Steh-
lík se tu prvně vyvaroval důsledně to-
ho, aby se mu do galerie jeho lidí ne-
připletla postava i jen částečně pa-
pírová nebo zaskřípala s jeviště
vymyšlená situace, které bylo nějak
třeba k žádoucím uzavření děje.
A tak už při pouhém čtení vám text
přímo hraje. Skoro závidíte hercům,
kteří si tu skutečně od prvního do po-
sledního „vyhrají“. Především skvěle
napsaný dobrodruh „kapitán“, kapsář,
z rodu těch mimoděk sympatických
zlodějíčků, kteří se přizívají svým
způsobem na lidské společnosti, ale
přitom si potrpí na stavovskou čest.

Elegantní Emil, podvodník „velkého
formátu“, který má krom dokonalého
vystoupení řemeslného svůdníka také
všechny vlastnosti svého „vyššího po-
stavení“, chamtivost, sobectví, zasle-
penost. Celá rodina Douděrova, od
zatvrzelého kulaka a bývalého sta-
rosty se vší chrapounskou nadutostí,
jeho prohané ženy, halící se obratně
do hávu pronásledované dobračky,
přes chtivou, zakyslou Milenu až po
tu bezelstnou, čistou Aničku. A ko-
nečně i ten trochu omezený činovník
MNV a dávný selčín ctitel Jakub,
i tentokrát pranic papírový „kladák“,
seržant Jan. V řadě znamenitých scén
rozvíjí autor těmto lidíčkům rozma-
nité, herecky vděčné, lidsky hluboce
pochopené, humorné a nápadité situa-
ce: Jak kapitán s baronem ve snaze
získat větší důvěru předvádějí vypra-
covávání „strategických“ plánů tero-
ristických akcí ve velkém a rysují ve
školním atlasu linie připravovaného
generálního útoku. Nebo scéna, kdy
sedláci, aby se jich zbavili, jim nabí-
dnou vysílačku, která jim zbyla po
okupantech, a „teroristi“, kteří ji po-
chopitelně vidí prvně v životě, zou-
fale bruslí v nemožné situaci, kterou
se jim nakonec jen s námahou podaří
zvládnout. Či hluboce pravdivá dis-
kuse s Douděrou o politice, která při
vší satirické nadsázce znamenitě vy-
stihuje situaci u nás, i s vážnějším zá-
věrem, kdy Douděra krvežíznivě chce
stavět ke zdi všechny komunisty ve
vesnici a „počestnému“ zloději se dě-
lá z této zavilosti nanic. Nebo scéna,
kdy si Jan namlouvá Aničku a chce ji
dřív přihlásit do ČSM a prokádrot,
aby neměl potíže se svatbou — a při-
tom doslova sedí na vysílačce, které
si ani nevšimne. Nebo když baron
svádí Milenu, která projeví tolik uče-
livosti, až z toho i zkušnému rutině-
rovi přechází zrak. Nebo kapitánův
pokus splnit svěřený úkol — totiž
zmařit útokem na něžné city i smysly
selky Douděrové její neustálý odpor
— tady rozhoupává Stehlík komedii
až na samou hranici pusté frašky. Ne-
zapomenutelná je scéna zasnub baro-
na s Milenou, kdy baron, pokoušeje se
přimět lakomé sedláky, aby přispěli
na jeho fond odboje, je málem donu-
cen upsat Mileně polovinu svého ne-
existujícího panství. Nebo když kapi-
tán, tušící jakýmsi šestým smyslem
kapsáře nějakou nedobrotu, chce při-
nutit Emila, zaslepeného myšlenkou
na fond odboje, k odchodu, a pokouší
se v zoufalství marně přesvědčit Dou-
děru, že oni jsou jen obyčejní po-
dvodníci. A pak ta scéna se skutečným
diversantem, kdy se ho Emil ještě
pokouší vzít na hůl. A dále až do kon-
ce, od odhalení podvodníků až po zou-
falý kapitánův boj o život vtípem
proti přesile, kdy ještě autorův tak-
řka šibeniční humor dokáže rozesmát
absurdností výmluv do kouta zahna-
ného taškáře. Ale tady už dávno na-
rážíme na druhou z počátku potla-
čenou, ale čím dál tím víc vítězící
stránku hry. Jejimi přímými podmi-

ňovateli jsou mlynář Hybeš, bratr Doudérové, a zejména terorista František, kteří, jakkoli autorem bohatě vybavení, se z řady ostatních postav ostře vymykají. To jsou skuteční nepřátelé, nebezpeční a vážní, a při pohledu na ně ztrácí autor svůj úsměv. Tady se přestává vysmívat hlouposti, omezenosti, lakotě a vůbec lidským slabostem. Tady se vši možnou důrazností *varuje* a přinutí diváka pochopit to tak z plna srdce, jako se předtím smál. Tato záměrnost je i v odvážné a naprosto nezvyklé stavbě hry, která začíná zpolehounka, ve se se až fraškovitě, a tak i pokračuje až do chvíle, kdy se ve 4. dějství objevuje na scéně skutečný diversant. Tady najednou jako by přelétl nedobrá mrak. Celá ta komedie dvou celkem neškodných podvodníků, ta nezávazná legrace, z níž vycházel poškoz jen ten, kdo si toho plně zasluhoval, začíná se najednou objevovat pod jiným zorným úhlem. Pojednou divák chápe, že to všechno může nepěkně skončit, a ať se tomu brání sebevíc,

je jistou rukou dramatika vtahován stále hloub a hloub do rostoucího napětí, kdy se začíná chvět o osudy těch dvou, které si bůhvíproč zamiloval a z nichž zejména kapitánovi úpěnlivě drží všechny palce, aby vyvázl bez pohromy ze zdánlivě neřešitelné situace. Stále si úzkostlivě opakuje — to přece autor nemůže udělat, vždyť je to veselohra, to v žánru této hry nejde. A vydechne ulehčením, když na scénu přichází v poslední chvíli zachránce — SNB, Jan. Jenomže autor jde důsledně za svou myšlenkou, protože ani pravda života není dosud bohužel taková, aby činnost teroristů mohla být jen předmětem pro zasmání. A při takové hře s ohněm je obvykle popálen ten, kdo nese nejméně viny. A tak Anička příliš krutě vlastním životem musí platit za dětinskou pošetilost, že z donucení přísahala tetě, že bude o hostech na statku všude mlčet. Vždyť dodržením podobného slibu by mohla přivést sama o život desítky jiných, nevinných lidí. A tak, ať se sebevíc

zpěčuješ, musíš nakonec přiznat promyšlenou nutnost autorova řešení a bezvýhradně přijmout otřesnou výstrahu: není možno tápat, není možno nepatřit nikam. Je třeba bezvýhradně spojit život s jediným přesvědčením. Nebo tě rozdrtí síly, s nimiž si nevědomky pohráváš.

Nebojte se při inscenaci rozporu mezi veselohrním žánrem a tragickým zakončením. Nebojte se rozvířit i grotesknost situací, jak nejvíce dokážete. O správné ideové vyznění se vám tentokrát postaral autor sám a souboru postačí dát se jím vést. A čím více smíchu se vám ze začátku podaří vyvolat v hledišti, tím vážněji zasáhne divákovo vědomí skutečnost, že s příchodem skutečného teroristy přestává každá legrace, byť se život kolem tvářil sebeúsměvněji. A nekekejte se, když po živém ohlasu hlediště po prvních jednáních nakonec budou všichni odcházet se svěšenými hlavami a možná i bez potlesku. Tak to bude dobře a tak to autor chtěl.

LUDMILA VANKOVÁ

HENRIK IBSEN

Před padesáti lety, 23. května 1906 zemřel největší norský dramatik Henrik Ibsen. Jeho dílo je pevně spojeno s divadelní tvorbou devatenáctého století celého světa a patří svou myšlenkovou hloubkou, demokratismem a pokrokovostí k tomu nejceněnějšímu, co bylo v umění 19. století vytvořeno. Proto Světová rada míru zařadila mezi světové kulturní výročí, jichž bude letošního roku vzpomínáno, také tohoto významného umělce.

Henrik Ibsen se narodil 20. března 1828 v norském městě Skien (čti šínu). Jeho zámožná rodina přišla zanedlouho na mizinu a tak měl mladý Ibsen možnost už brzy poznat rozhodující moc peněz v kapitalistickém světě i podstatu měšťácké morálky. Ve Skienu chodil Ibsen do obecné školy a nějaký čas později také do školy střední. Protože však nebylo dost peněz na studium, začal pracovat jako lékárnický učeň v městečku Grimstadu, kde pobyl celkem pět let. Ale zde bylo právě tak jako ve Skien. Se všech stran na Ibsena doléhala pevná pouta buržoasní mentality, kterou tak těžko snášel. V té době začal psát Ibsen své první básně. A tehdy také vzniklo jeho první drama, pro jehož látku sáhl do dějin starověkého Říma — „Catilina“. Silně zapůsobily na Ibsena události roku 1848, což se projevilo i v zostření jeho radikalismu, v jeho odporu vůči všemu konservativnímu, maloměšťáckému. Roku 1850 odjel do Kristianie, aby pokračoval ve studiích. Zde se seznámil také se slavným norským houslistou Ole Bullem, který hodlal založit v Bergenu dramaticko-hudební ústav. Vyzval Ibsena, aby se ujal vedení ústavu, jmenoval jej dramaturgem a režisérem nově založeného divadla. Ve smlouvě stálo, že Ibsen musí po každé v den 2. ledna, to jest v den výročí založení divadla, uvést představení nové hry, kterou napíše. Podle smlouvy uvedl pak Ibsen na scéně bergenského divadla tyto svoje hry: Noc svatojanská (1853), Mohyla (1854), Paní Inger na Oestrosv (1855), Slavnost na Solhaugu (1856) a Olaf Liljekrans (1857). Roku 1857 skončila smlouva a Ibsen byl povolán jako umělecký ředitel divadla v Kristianii, které bylo právě založeno. Tam se také o něco později oženil. Neutěšené společenské poměry jej přivedly k tomu, že odejel do Itálie. V té době už byl autorem sice známým, nikoli však uznávaným a populárním, neboť jeho láska k pravdě a jeho odpor vůči šosáctví se velmi silně ozývaly ze všech děl, která tvořil. Ještě v Kristianii napsal tři významná dramata: „Bojovníci na Helgolandu“, v nichž čerpal z motivů starých národních pověstí (ság), „Ko-

medie lásky“, napsaná ve verších, která byla ostrou kritikou současné společnosti, a posléze „Nápadníci trůnu“, monumentální dílo z dějin Norska. Za svého několikaleťového pobytu v Itálii napsal pak dramatickou báseň „Brand“ a své nejnárodnější dílo, jež bývá pro svou filosofickou hloubku přirovnáváno ke Goethovu „Faustu“ — „Peer Gynt“. Na jaře 1868 odejel Ibsen z Itálie do Německa a usadil se v Drážďanech. Tam vznikl „Spolek mladých“ (1868), „Císař Galilejský“ (1873). A tam se také seznámil s vynikajícím kritikem Jiřím Brandesem, proslulým znalcem Shakespeara. Brandes se stal Ibsenovým přítelem a zasvěceným kritikem a vykladačem jeho díla. Po krátkém pobytu ve Švédsku a Dánsku odejel Ibsen do Egypta ke slavnosti otevření Suezského průplavu a vrátil se znovu do Drážďan. Roku 1874 zajeel na kratší pobyt do své vlasti, kde byl nyní triumfálně uvítán, zvláště mladší generací, která správně rozpoznala, že Ibsen je bojovníkem za nové, pokrokové myšlenky. Příštího roku se vrátil do Německa a usídlil se v Mnichově. Roku 1877 vydává své nové dílo, hru „Opyry společnosti“, dva roky poté je v Kodani premiéra společenského dramatu „Nora“, 1881 píše „Strašidla“, pak „Nepřítele lidu“, 1884 „Divokou kachnu“, o něco později „Rosmersholm“ a 1890 „Heddu Gablerovou“. Roku 1892 zatoužil „spatřit půlnocní slunce, o němž mluví každý turista s nadšením, a já, rozený Nor, jsem ho ještě nespátřil“. Odejel na Severní mys a zastavil se při zpáteční cestě v Kristianii, kde už zůstal. Po sedmadvaceti letech byl Ibsen znovu ve své vlasti. Tam vznikla také jeho poslední díla „Stavitel Solness“, „Ejolfek“, „John Gabriel Borkman“ a konečně „Až my mrtví procitneme“ (také „Když z mrtvých procítáme“); tato hra byla dokončena roku 1899. Sedm let poté Ibsen zemřel.

*

Ibsenovo dílo má v dějinách našeho divadla zvláštní místo. A nikoli nevýznamné. Boj o Ibsena na našem jevišti je bezprostředně spojen s bojem o nový realistický výraz českého divadelního umění vůbec. Zatím co koncem devatenáctého století je u nás v jiných oblastech (poesie, malířství, hudba) realismus už pevně zakotven, v divadelním umění neslaví ještě zdaleka své vítězství. Zvláště dramaturgie činohry Národního divadla má silnou tendenci vybírat jen takové hry, které obecnstvu poskytují spíše jen horší nebo lepší zábavu. Vyšší cíle si klade jen zřídka kdy. Toto údobí je závěrem etapy, v níž šlo

především o to, dohnat v divadelní kultuře ostatní vyspělejší národy. Proto se šmahem přebírají cizí vzory a neuvažuje se příliš, zda mohou vyhovovat našim poměrům. Hlavním přínosem je tedy dosažení mistrovství v ovládnutí výrazových prostředků jeviště. A tak veliké umění takových šmahů, Mošnou, Kolárů a dalších se vyplývá převážně na hrách, které nejen že mají malou hodnotu myšlenkovou, ale navíc jsou ještě také po umělecké stránce spíše obratným řemeslem než opravdovým uměním. Ředitel Národního divadla F. A. Šubert pečlivě dbá, aby repertoár nevyjel z kolejí panujícího vkusu — tedy měšťáckého vkusu. Nedá se proto říci, že v té době by čimohra Národního divadla stála v čele, nebo alespoň držela krok s duchem času. To spíše plzeňský soubor pod vedením geniálního Vendelína Budila, nebo divadlo Pavla Švandy ze Semčic, které mělo svůl stánek na Smíchově, se vydávaly na cestu výbojů. A Pavel Švanda ze Semčic to také byl, který k nám cílevědomě uváděl největšího dramatika devatenáctého věku — Henrika Ibsena. Žena Švandova, Eliška Pešková, také pořizovala první překlady „Nory“, „Nepřítele lidu“, „Rosmersholmu“ a dalších Ibsenových dramát.

Ibsen k nám pronikal těžko. Je to vidět už z toho, že se na našem jevišti objevuje až v osmdesátých letech, to jest v době, kdy už je hrán po celém světě a kdy jeho tvorba už dosáhla vrcholu. Obecenstvo, kritika, i herci sami nebyli zvyklí na tento druh dramatické literatury. Ibsen se jim zdál příliš drsný, až hrubý a chmurný. Tak se alespoň tvrdilo. Není pochyb, že tomu tak bylo. Leč hlavní důvod docela určitě tkvěl v tom, že Ibsen byl především příliš pravdivý. Útočil zcela otevřeně na pokryteckou morálku buržoasie, ukazoval nebojácně rozklad této třídy, i odhaloval jeho příčiny: sobectví, chamtivost, kult peněz a moci. Tento nový obsah dramatické literatury byl vyjádřen i novou formou. A to opět vyžadovalo i nových postupů a prostředků v práci divadelních umělců. Není tedy divu, že to byla právě Švandova společnost, která se první ujala Ibsena. Neboť u Švandy se v tom čase soustředila mladá herecká generace, nejvýrazněji reprezentovaná Eduardem Vojanem a Hanou Kubešovou — později Kvapilovou. Prvními Ibsenovými díly, která se u Švandy hrála, byl „Rosmersholm“, tehdy pod názvem „Bílí koně“, „Nora“ a „Nepřítel lidu“. O jejich úspěch se značně zasloužili právě Vojan a Kubešová. Byli herci nového typu a v Ibsenovi dostali pro svou tvorbu díla, zaměřená ke stejnému cíli, o který sami usilovali, to jest kritický realismus. Můžeme proto říci, že Vojan a Kubešová pomáhali probíjet Ibsena, ale naopak zase Ibsen razil cestu jim. Ale nešlo tu jen o Vojana a Kubešovou. Smíchovský soubor měl tehdy vysokou úroveň, hodně výborných herců a průkopnického i obratného ředitele. Mocně vzdmutá vlna realismu se nezastavila před hrázemi, které jí stavěli konservativci. Proto i za Šubertovy správy nakonec dochází na naši první scéně k uvedení takových děl, která jsou signifikantní pro průkopníky realismu. Máme tu na mysli především Stroupežnického „Naše furianty“ (1887), hry ruské (Palmův „Náš přítel Něklužev“, Spažinského „Paní majorka“) a „Maryšu“ bratří Mrštíků. Z dramatické tvorby jiných národů proniká ze začátku spíše realistické drama německé a francouzské. Konečně roku 1889 se objevuje na prknech Národního divadla Ibsenova „Nora“, o něco později pak „Rosmersholm“ a „Nepřítel lidu“. Zvláště toto představení mělo velmi silnou odezvu, neboť Ibsenova kritika maloměstské hamižnosti a zbabělosti tala také u nás do živého. Ale všechna tato nastudování, ať už u Švandy nebo na jevišti Národního divadla, jež mají význam především proto, že byla prvními, jsou spíše jen prologem. Největšího rozmachu doznává Ibsenovo dílo u nás začátkem XX. století. V Národním divadle se v té době také vyměnil režim, Šubert odešel a uměleckého vedení činohry se ujal Jaroslav Kvapil. S jeho nástupem zavanul nový vzduch. Postupně, ale nicméně rychle a cílevědomě se proměnila dramaturgie. Avšak ani Kvapil nesáhl po Ibsenovi hned. Jeho první režii Ibsena byla až roku 1905 „Paní z námoří“, kterou sám také přeložil. Pak dochází k novému nastudování „Nory“, později „Stavitele Solnesse“, „Johna Gabriela Borkmana“, „Opor společnosti“, „Strašidel“ atd. V mnohých z těchto her vytvořil čelné postavy největší herec našeho divadla Eduard Vojan, spolu s dalšími vyni-

kajícími umělci, jako Hanou Kvapilovou, L. Dostálovou, J. Mošnou, R. Deylem atd.

Ve dvacátých letech je už bitva o Ibsena na našem jevišti vybojována. Jeho díla se pak objevují nepřetržitě v nejkrásnějších inscenacích jak na scéně Národního divadla, tak na jevišti Vinohradského divadla i u divadelních společností, které putovaly po venkově.

S nástupem umění, které se odchyluje od postižení životní pravdy a zabředá čím dál tím více do formalismu, je pochopitelné, že dramaturgie sahá po Ibsenovi méně. Nedá se však tvrdit, že by byl zcela opomíjen. Ale společnosti, která dovršuje svůj rozklad, není a nemůže být rozhodně příjemné vidět na jevišti přesnou analýsu tohoto rozkladu a přísný Ibsenův soud. V prvních dobách, kdy k nám Ibsenovo dílo teprve proniká, je sice buržoasie už také v úpadku, nicméně se utěšuje ještě naději, že příčiny toho nejsou zásadní a trvalé. Domnívá se, že je možno nějakými reformami všechno spravit a zachránit. Proto se nebrání nakonec tomu, aby viděla na jevišti svou situaci. Po dvacátých letech našeho věku však už rozklad silně pokročil. V důsledku toho je také házeno přes palubu realistické umění a vyhláší se svérázné umělecké programy nejkrásnějších -ismů, jejichž společným cílem i snahou je od pravdy života utéci. Z toho důvodu klesá i zájem o Ibsena. A pokud se jeho dramata hrají, pak se v nich nehledá pravda života a ušlechtilé mravní zásady, jež Ibsena vedly k jejich napsání, nýbrž mystika, nálad, dojmy, individualismus a psychologismus. Proto se také spíše hrají díla z posledních let Ibsenova života, t. j. „Stavitel Solness“, „Heda Gablerová“, „John Gabriel Borkman“ — prostě ta díla, v nichž Ibsen podlehl atmosféře z konce 19. století, náladám pesimismu, morbidnosti, dekadence.

Po roce 1945 nastává ve vývoji českého divadelního umění prudký zlom i obrat. Znovu se postupně prosazují zásady realismu, tentokrát však v jeho vyšší vývojové fázi, t. j. realismu socialistického. Ze začátku není dost ani důkladné theoretické znalosti, natož aby naši divadelníci uměli této theorie správně používat ve své práci. Proto se všechny klíčové problémy řeší na hrách nám nejbližších a k danému úkolu nejvhodnější, tedy především na české klasice a hře současně, na ruské a sovětské tvorbě. Teprve pak se přechází k novému zhodnocování klasického odkazu jiných národních kultur. Druhým důvodem byla ovšem také nebláhá politika novorapistů, kteří se odmítavě stavěli k význačným dílům, jež vznikla v éře kapitalismu, a snažili se mnohá z nich přejít mlčením. Bylo to údobí bezradnosti nad četnými velkými autory jak našimi, tak jiných národů. A konečně tu je třetí důvod: celé Ibsenovo dílo bylo sice přeloženo, některé hry dokonce několikrát, nicméně valná většina těchto překladů je buď zastaralá nebo málo dokonale a výstižná. V posledních dvou letech se už některá divadla pokusila opět uvést Ibsenovy hry (na př. „Nora“). Nedá se však říci, že by tato představení naplno postihla jak myšlenku, tak celou atmosféru a zvláštní styl Ibsenův.

Stojíme tedy dnes teprve na začátku nové inscenační epochy Ibsenových dramát na českém jevišti. Není pochyb, že tato epocha přichází. Jestliže se už běžně do dramaturgických plánů zařazují jiní autoři — kritičtí realisté (Jirásek, Ostrovskij, Čechov atd.) a jejich díla, jež zkoumají osudy lidí za vlády kapitalismu, a ukazují pravdivě nemožnost dosíci štěstí v takových životních podmínkách, pak je přímo naší povinností, abychom nepřehlédli tvorbu Henrika Ibsena. Jeho nejlepší dramata jsou naplněna stejným odporem vůči nemravné morálce buržoazie a maloměstáka, stejně jsou namířena proti lži a přetvářce, kterým měšťácká společnost dala funkci zákonů, a stejně hoří láskou a vírou v ty, kdož bojují za lidskou důstojnost.

Pro ochotnické soubory přicházejí v úvahu především tato díla: „Spolek mladých“, který je drtivou kritikou buržoasní demokracie a kapitalistického podnikání, „Opor společnosti“, „Nora“ a „Paní z námoří“. Tyto hry jsou ovšem složité ve své myšlenkové podstatě, nicméně naši ochotníci, kteří běžně studují hry A. N. Ostrovského, N. V. Gogola, díla Tylova, Jiráskova atd., mají tu už vytvořen spolehlivý odrazový můstek. Po technické stránce nemají uvedené hry nikterak nadměrný počet jednajících osob a také dekorace nevyžadují velikých nákladů. Proto se dobře hodí do ochotnického repertoáru našich nejvyšších souborů.

VLADIMÍR SEMRÁD

Z OCHOTNICKÉHO ŽIVOTA

Radúz (K. Hampl) a Mahulena (H. Hájková) z představení souboru ZK TOS Holice • Z. Musilová (OB Malá Strana) jako Dona Juana v komedii Tirso di Moliny Don Gill — modrý kavalír • Záběr z představení souboru Tonak z Nového Jičína: Z. Kastnerová jako Magda a J. Bittmann jako Rachwal ve Svátku pana ředitele

Železnobrodští ochotníci uvedli Wildeovu komedii Jak je důležité mítí Filipa. Na snímku Gwendolina (L. Krulišová) a Jack (M. Kopal) • F. Novák (DO Čáslav) jako Salamandr v Tylově Čertu na zemi

Gogolova Ženitba v provedení ZK ČN v Týništi n. Orlicí • M. Vaculíková (ZK Svit Slavičín) v titulní roli Čapkovy Matky • Výměnkář, Václav a Verunka ze slavičinského provedení Našich furiantů

DO DRUHÉHO DESETILETÍ V LOKTI

Před deseti lety sešla se v Lokti hrstka divadelních nadšenců, aby zde, v novém domově, založila divadelní kroužek a pomohla kulturně oživit osvobozené pohraničí. Již v říjnu roku 1945 uvádí tento kroužek svoje první divadelní a estrádní pásmo. Dobré provedení pásma a další nadšená práce přivádí do dramatického odboru stále nové a nové kádry, takže soubor již je schopen nastudovat a inscenovat celovečerní divadelní představení. — Činnost loketských ochotníků na prknech, která znamenají svět, se zdárně rozvíjí. — Mnoho vody již za těch radostných deset let uplynulo a práce divadelního odboru „Havlíček“ pokračovala stále k novým a novým úspěchům, aniž by ani na chvíli byla činnost přerušena. Radostná je bilance deseti let plodné a cílevědomé práce členů tohoto souboru osvětové besedy. Desítky divadelních představení z repertoáru našich i světových klasiků, desítky představení ze současné tvorby našich i sovětských autorů. Estrádní pásma, bohatá činnost kulturních úderků na vesnici, pořádání jubilejní výstavy na hradě Lokti, kterou zhlédlo 38 000 diváků, to jsou výsledky, které mluví místo chvály. Téměř s každou nastudovanou hrou prováděl soubor zájezdy do širokého okolí, aby i zde pomáhal rozvíjet kulturní život našich pracujících. Vystoupení souboru zhlédlo již na 80 000 diváků Karlovského kraje.

V soutěžích se soubor již po pět let umisťuje jako vítěz okresu Sokolov a několikrát byl vážným soupeřem nejvyspělejších souborů v krajských kolech soutěže. V divadelní žatvě hornických souborů v Horním Slavkově získal v minulém roce zasloužené vítězství. Soubor se však neomezuje pouze na dramatickou a osvětovou činnost, nýbrž plně se podílí i na politickém dění ve městě. Jeho členové se zapojují do všech akcí, pořádaných MNV nebo NF v Lokti. Členové dramatického odboru odpracovali stovky hodin na brigádnických pracích při úpravě přírodního divadla, vybudování sadu míru a při ostatních akcích zvelebování. I tam jsou vážnými konkurenty všem složkám NF v Lokti a při hodnocení, prováděném MNV v Lokti, umístili se v I. etapě na prvním místě a v II. etapě na druhém místě ze všech složek a organizací v Lokti. Jak prohlásil s. Cimrhanzl, tajemník MNV, má dramatický odbor nemalou zásluhu na tom, že město Loket získalo v celokrajské soutěži v akci zvelebování první místo. Výroční jubilejní schůze, která hodnotila celou desetiletou činnost, vyslovila zvláštní uznání s. Karlu Husákoví, dosavadnímu předsedovi divadelního odboru, za obětavou práci a dobré vedení souboru. Výroční členská schůze, která probíhala za účasti zástupců MV KSČ, rady MNV a ostatních organizací v Lokti, vytyčila před celým divadelním odborem další smělé perspektivy na poli kulturní a osvětové činnosti i na poli pomoci při další výstavbě našeho

města a okresu v II. pětiletce. K zdárnému nástupu do II. pětiletky a do druhého desetiletí činnosti přejeme dramatickému odboru OB v Lokti hodně úspěchů.

Jan Hála

Představitelé Bláhy, Markytky a Habršperka z čáslavského provedení Našich furiantů

115 LET OCHOTNICKÉHO DIVADLA V ČÁSLAVI

Ochotnické divadlo se začalo hrát v Čáslavi roku 1841 — první hrou byl Tylův „Nalezenec“. Jako každý jiný soubor, měli čáslavští ochotníci různé pracovní éry. Jednou z nich byla dlouholetá éra režiséra arch. Jos. Skřivánka, který vchoval desítky ochotníků pro práci v místním ochotnickém spolku i v řadě spolků jiných. V letech 1937 a 1938 obnovují mladí a noví režiséři dobrou pověst čáslavských ochotníků a soubor vstoupil do těžkého období 1939—45 konsolidován a s novými pracovními metodami. Sté výročí trvání ochotnického divadla v roce 1941 slaví Jednota divadelních ochotníků v Čáslavi bohatým pořadem, z něhož vyjímáme: Nalezenec (Tyl), Mrtvé moře (Mahen), Karel IV. (Lom), Maryša (bří Mrštíkové), Radúz a Mahulena (Zeyer), Nezbedný bakalář (Štěpánek), Benátská maškaráda (Goldoni), Strakonický dudák (Tyl), Vojnarka (Jirásek) a Soupeři (Götz). Ani po revoluci roku 1945 čáslavští ochotníci neustali ve své činnosti, i když jejich řady prořídly — část jich zahynula v koncentracích a část se odstěhovala do pohraničí. Noví členové vstoupili, z mladých vychoval soubor nové kádry a již v roce 1947 soutěžili Čáslav o účast na Hronově. Jen nešťastný výběr soutěžní hry (dle názoru tehdejší poroty) — Mahenův „Nasreddin“ — způsobil, že se Čáslav na Hronov nedostala. Po vítězném únoru 1948 zařadil se čáslavský ochotnický soubor v kraji Pardubice mezi nejvyspělejší. Již v roce 1949 se umístil v kraji na prvním místě s Molièrovou komedií „Jeho urozenost pan měšťák“. Také v roce 1952 byli Čáslavští první v kraji se sovětskou veršovanou komedií

„Sláva“ od Gusjeva. Přehlídky 1954 až 1955 se zúčastnili Sobkovou hrou „Greta Normanová“. Po této hře pak následovaly v roce 1955: „Naši furianty“ (Stroupežnický), „Sto dukátů za Juana“ (Dvořák) — s kterou vítězili na Týdnu ochotnického divadla v Ronově n. D., „Čert na zemi“ (Tyl) a „Nebe na zemi“ (V & W).

Do jubilejního Tylova roku vstupuje Ochotnické divadlo Domu osvěty v Čáslavi — soubor kategorie C — se současnou hrou L. Kruczkowského „Sonnenbruckové“. — Dramaturgický plán pak dále obsahuje: Tylovu „Fidlovačku“, Karvašova „Pacienta č. 113“, Tylova „Chudého kejklíře“ a Shakespearovy „Veselé paníčky windsorské“. Čáslavští ochotníci jsou již od roku 1939 vedeni hlavním režisérem Ladislavem Brhlíkem, který s Jaromírem Jiráskem — nositelem vyznamenání za ochotnickou práci, Elou Anderlovou, Karlem Kalinou, Rudolfem Fitznerem, Jindrou Nekovářikovou, Františkem Novákem, Vlastou Brhlíkovou, Martou Prchalovou a padesáti dalšími se podílejí na radostné práci ochotnického souboru domu osvěty v Čáslavi.

★

Z BOSKOVICKA

V lednu uspořádal odbor pro školení a kulturu rady ONV školení pro režiséry a členy divadelních souborů. Vedl je Václav Dvořák, pracovník ÚDLT z Prahy, 43 posluchačů v sobotu a 28 v neděli bylo zaujato obšírným referátem, který poutavě objasnil velký význam divadla, zvláště na vesnici, a ukázal, jak má režisér pracovat a vést herce. Účastníci školení navštívili též představení souboru ZK Kras, dramatisaci Haškova Dobrého vojáka Švejka, v němž byla kladně hodnocena práce režiséra s. Maňase, ukázněnost a vkus hereckých projevů, scénická hudba i choreografie. Všechny složky tvořily jednotlivý celek, který dokonale zesměšňoval staré Rakousko. — V závěru školení uzavřeli účastníci tyto závazky: 1. Sehraji v roce 1956 nejméně dvě divadelní hry, z nich jednu od Tyla nebo od Gorkého. 2. Všechny hry budou přihlášeny do soutěže. 3. Zástupci všech souborů se zúčastní kursu maskování, který bude uskutečněn v únoru. 4. Členové vyspělých souborů Boskovice, Letovice a Svitávka vyšlou na požádání instruktory do vesnických souborů. — Všichni účastníci si přáli, aby podobných školení bylo pořádáno více. A my si zase přejeme, aby se jich zúčastňovali i ochotníci z obcí, kde se toho času divadlo nehraje: z Drálovic, Hlubokého, Jasínova, Kladru, Kochova, Rýzce, Meziříčka, Novič, Petrova, Nosedce, Rudky, Suchého, Sulíkova, Újezdu u K., Ústupu, Vážan a Vranové. V Bedřichově se po třileté odmlce opět probouzí divadlo zásluhou ochotníků ZK Sport, kteří budují v sále kina jeviště.

A. Janků

★

Soubor „Tyl“ osvětové besedy v Železném Brodě připravuje v jubilejním Tylově roce cyklus jeho her

na přírodním divadle. Cyklus, jehož se zúčastní nejvyspělejší soubory severovýchodních Čech, bude uskutečněn v červnu až srpnu. Ale již na únor připravili železnobrodští ochotníci Tylův večer, umělecký program spojený s přednáškou prof. E. Kolínské.

*

Ochotníci v Albrechticích nad Orlicí po rozpuštění spolku po osm letech nehráli. Až na sklonku minulého roku učinili jako soubor osvětové besedy úspěšný pokus o obnovení činnosti. Sehráli v režii R. Srdečného úspěšně Šrámkovo „Léto“ za velké účasti vděčného vesnického obecnstva.

*

Odbor kultury KNV Plzeň vyhlásil 1. ledna 1956 soutěž na novou divadelní hru a malé formy pro ochotnické soubory. Podrobnosti i o peněžní dotaci cen sdělí Krajský dům osvěty Plzeň.

*

POMÁHÁME DOPLNIT HISTORII DĚLNICKÉHO DIVADLA

Ve 12. čísle minulého ročníku časopisu jsme uveřejnili snímek z jubilejního sjezdu DDOČ s výzvou, aby nám pamětníci pomohli doplnit jména osob na snímku. K naší velké radosti přihlásili se opět další soudruzi a doplňují zapomenuté údaje. Členové divadelního odboru KSČP „Jirásek“ ve Smečně nám oznamují, že na snímku po levém boku s. Nečásky je zemřelý soudruh Antonín Pazdera a po jeho levém boku jeho manželka Antonie. Oba jmenovaní byli v té době členy divadelního odboru KSČ ve Smečně u Slaného. Soudruh Pazdera zde režíroval. — Děkujeme za zprávu a přejeme ochotnickému divadlu ve Smečně hodně zdaru! *Redakce*

*

NÁCHOD SE PŘIPRAVUJE NA SOUTĚŽ

Koncem minulého roku byly ustaveny při domu osvěty v Náchodě poradní sbory, které budou pečovat o zkvalitnění práce souborů, budou vysílat instruktory do zkoušek i na představení, připravovat školení a spolupracovat při organizaci soutěže. Na únor, březen a duben připravila okresní poradna LUT školení pro divadelní soubory (kurs líčení) a odborné školení pro vedoucí pěveckých souborů. Velký zájem o školení projevily zejména vesnické soubory. V polovině ledna t. r. zaslalo přihlášky již 130 zájemců o školení. Dá se očekávat, že soutěž bude mít letos mnohem vyšší úroveň než loni. Ze známých divadelních souborů se do soutěže jako jeden z prvních přihlásil divadelní odbor Závodu Zdeňka Nejedlého. Kromě Šrámkova „Plačícího satyra“ připravují k Tylovu výročí Šamberkova „J. K. Tyla“. Soubor má v repertoáru dále mimo jiné Shakespearův „Sen noci svatojanské“, Čapkovy „Loupežníky“ a vedoucí

souboru inž. Hrudík by rád nastudoval v tomto roce Shawovu „Živnost paní Warrenové“ a některou ze současných novinek.

„Největší potíže máme u nás se zkouškami,“ říká inž. Hrudík. „To je konečně bolest každého záv. souboru. Scházíme se jen v malém počtu. Nestejnost směn nedovoluje, aby se sešel plný počet. Je nás celkem 35 členů, kteří aktivně hrají divadlo. Jsou to lidé z různých oddělení. S. Sokol na příklad pracuje v účtárně, s. Jelenová je tkadlena, jiní jsou zase z válcovny a pod. Náchodská představení hrajeme v sále Domu osvěty v hotelu Beránek. Je to krásný sál pro 600 lidí, akustický, má velké jeviště, technicky dobře vybavené. Jediná jeho nevýhoda: stále je obsazen, takže na jevišti zkoušíme jen těsně před každou premiérou. O naše představení je vždy velký zájem. Novou hru opakujeme pravidelně třikrát až čtyřikrát.“

Divadelních souborů je v Náchodě nejvíce. Jmenuji namátkou divadelní soubor Tyl. závod Tepna 01 — Plhov, jehož vedoucí je s. Šedivý, Divadelní soubor závodu MEZ v Náchodě-Běloves a jiné.

Recitační soubor při okresní lidové knihovně známe již z Ústředního kola SLUT 1955 v Praze, kde získal za Puškinova Oněgina stříbrnou medaili. Letos připravují několik básnických montáží a pásem. Soutěže se zúčastní pravděpodobně Honzlovým „Románem lásky a cti“, sestaveným z korespondence Jana Nerudy a Karoliny Světlé, nebo Ibsenovým „Peer Gyntem“ s použitím Griegovy hudby. K Mozartovu výročí nastudovali spolu s hudební školou pásmo „Básníci o Mozartovi“. Náchodská veřejnost je s činností tohoto souboru, jehož vedoucím je dr. Suchý, velmi spokojena. V minulém roce připravil soubor OLK Seifertův večer za básnickou přítomnosti, pásmo k Mickiewiczovým oslavám a Schillerův večer. *J. Navrátil*

*

POZORUHODNÝ POKUS

Je mnoho způsobů, jak možno zpodobit odvěký zápas dobra se zlem, je mnoho cest, kterými spěje lidstvo k poznání pravého smyslu života. I když hledání mladého hrdiny Dykova hry „Veliký Mág“ se ubírá cestami idealistického a filosofického směru, i když mladý sochař Jan nemůže a v inscenaci divadla ZK Lidové demokracie Na Slupi jistě nechce být kladným hrdinou dneška, přece jen setkání s ním nebylo zbytečné. Dykova hra, v mnohem poplatná literárním směrům své doby, pro svůj kritický pohled na zhoubnou moc majetku, konvenci lidských vztahů a prostřednost, ubíjející všechno smělé, a pro své credo: Je dobré žít, ale než žít nečestně, je lepší zemřít, má své oprávnění na ochotnickém jevišti, zvláště když ji z mnoha zábran asi hned tak neuvidíme na scéně profesionální. Inscenovat „Velikého Mága“ není snadnou záležitostí. Na Slupi se tohoto náročného úkolu ujal mladý divadelní theoretik dr. Milan

Lukeš a odvedl dobré, poctivě vypracované představení. Soustředil se hlavně na vyjádření závažných myšlenek Dykova díla, podtrhl místa vnitřního zahledění a nechal plně vynít mravní poslání dramatu, mnohdy na úkor jevištního účinku. Spojit obě složky se mu podařilo teprve ve čtvrtém jednání, kde dosáhl i silného dramatického napětí. Jeho práce vyniká tím více, že neměl k dispozici silné herecké individuality pro textově náročné hlavní úlohy. Pod pevným režijním vedením se dařilo B. Sobotkovi a O. Pluhařové (Jan a Hela) vyjádřit palčivou žízeň po životě, hledání životního poslání, rozkolísanost a v případě Hely povrchnost, vlastní generaci v údobí kolem první světové války. Oba herci prokázali vrozenou inteligenci a herecký talent. I na tomto představení však vadilo něco, s čím se často setkáváme na ochotnickém jevišti — řemeslnost. V našich souborech bývají lidé, kteří se věnují ochotnickému herectví již řadu let. Za tu dobu získali potřebnou rutinu, sebevědomí, umějí se na jevišti pohybovat, zřetelně mluví a nemají trému. Ale odvykli si o své postavě přemýšlet, umělecky ji vytvářet, prožít ji. Snížili umělecký tvůrčí proces na šarži. Podobný přístup k úloze byl patrný na K. Kalinovi (Veliký Mág), který vedle pěkných okamžiků (ve 4. dějství) měl i místa, kdy byl hlouše pathetický, a zvláště pak na představitelích Grima, Kamaráda a strýce Kořínka. Představení dovedlo přes svou náročnost udržet naviatou pozornost diváků a je jako celek nesporným úspěchem režiséra, herců i výtvarníka L. Mouchy, jehož náznaková, ale působivá scéna patří ke kladům inscenace.

Karel Nešvera

*

Divadelní soubor Domu osvěty v Nové Pace chystá po úspěšném provedení „Vojnarky“ „Kristinu“ Magdy Matušíkové. Do soutěže lidové umělecké tvořivosti se letos na Novopacku přihlásil dvojnásobný počet ochotnických souborů. V neděli 22. ledna proběhl okresní aktiv LUT, jehož se zúčastnilo 126 pracovníků. Po úvodním projevu náměstka předsedy rady ONV Fejfara pronesl výklad o ochotnickém divadelnictví člen krajské poradny LUT J. Valenta. V rámci aktivy bylo provedeno souborem Domu osvěty představení Jiráskovy „Vojnarky“, čímž bylo zahájeno okresní soutěžní kolo. Po představení se rozvinula živá diskuse o hře i představení. Hovořilo se také o pojetí postav jednotlivými herci, o metodách režijní práce, o posuzování hereckých výkonů, režie a výpravy. Porotci z Dobrušky, Hradce Králové, Hořic, Jaroměře, Náchoda, Rychnova nad Kněžnou, Trutnova a Nové Paky si tu ověřili pod vedením s. Bartoše míru a možnosti své posudkářské činnosti i pomoci souborům. S představením „Vojnarky“ pořádá soubor při DO v Nové Pace zájezdy do četných obcí v okrese s cílem napomáhat rozvíjení LUT a prohlubovat styk města s vesnicí.

F. Matoušek (Slavoj Protivín) v titulní roli Štěpánkova Nezbedného bakaláře

Z ČESKOBUDĚJOVICKA

Koncem ledna uvedl divadelní kroužek závodního klubu národního podniku Lada v Soběslavi premiéru Stroupežnického „Našich furiantů“. Vyprodané hlediště v Národním domě sledovalo pěkné výkony ochotníků, kteří věnovali nácviku hry pod vedením režiséra Bohumila Portycha pět týdnů pilného studia. V úloze dědouška Petra vystoupil strojní zámečník Jan Votruba, který je nejen úspěšným zlepšovatelem v závodě, ale také obětavým divadelníkem. Jan Votruba nastudoval také neúspěšnější představení loňského roku — Preissové drama „Gazdina roba“. Nově nastudované „Naše furianty“ se hráli soběslavští ochotníci také v patronátním jednotném zemědělském družstvu v Dráchově a chystají zájezdy i do dalších míst okresu.

★

Divadelníky ze Závodu Rudého práva ve Větrní znají dobře v širokém okolí pohraničního Českého Krumlova. Dramatický kroužek závodního klubu nastudoval loni osm her, které uvedl víc jak čtyřicetkrát. Vypravil dokonce i Tylova „Strakonického dudáka“, na jehož úspěchu se podílelo 56 ochotníků, vesměs zaměstnanců závodu. Režisér souboru Josef Macháček, dělník z dřevoskladu, studuje nyní Kožíkovu pohádku „Stříbrná studánka“. Kromě pěti dospělých herců vystoupí v této hře 52 dětí.

★

Pětadvacátou reprisu Goldoniho komedie „Sluha dvou pánů“ uvedl dramatický odbor závodního klubu n. p. Koh-i-noor v Českých Budějovicích 17. ledna. Divadelní kroužek českokobudějovických tužkářů je jedním z nejčilejších v okrese. V minulém roce uspořádal 59 ponejvíce zájezdových představení, která navštívilo více než deset tisíc diváků. Nastudoval

Štolbovo drama „Peníze“, veselohru Frant. F. Šamberka „Palackého třída číslo 27“, dále Shawovu hru „Pygmalion“ a Goldoniho komedii „Sluha dvou pánů“. K Tylovým oslavám plánují ochotníci z českokobudějovického závodu Koh-i-noor slavnostní inscenaci jeho národní báchorky „Tvrdohlavá žena“.

★

Každý je tak stár, jak se cítí — říká staré přísloví. Podle toho by soudruh Volíkovi z Lužnice na Třeboňsku nebylo šedesát, ale o nějakých čtyřicet roků méně. Reknou to všichni mladí lidé v Lužnici, kterým pomohl probudit svazácký život v obci. Mimo své občanské povolání a práci na místním národním výboru dovedl si soudruh Volík najít dost času pro práci mezi mládeží. Ze čtrnácti chlapců a děvčat vytvořil dramatický kroužek, který už nacvičil několik her. Poslední byla náročná — Jiráskova „Samota“. I když nemá divadelní soubor práci snadnou, překonává každou překážku s nadšením a velkou chutí do práce. Nemohou-li zkusit v nevytopeném sále, scházejí se svazáci v soukromých bytech. Ani nevyhovující jeviště jim nepokazí náladu. Občané v Lužnici si pochvalují pěkné divadlo a svazáci radostné chvíle, strávené v mládežnické organizaci. A šedesátiletý soudruh Volík, člen místního národního výboru, který vnesl život mezi dvacetileté, jen skromně dodává: „Nedělám to proto, aby mne chválili. Dělán to proto, že je to třeba.“

★

Divadelní kroužek při Domu osvěty v Kaplici sehrál v minulém roce několik zdařilých her. Ať už to byla opereta „Teče voda proti vodě“, Šamberkova „Palackého třída číslo 27“, s kterou postoupil do krajské soutěže, nebo Štechova veselohra „Třetí zvonění“. Tyto hry sehráli kapličtí ochotníci celkem dvacetkrát a deset představení uspořádali v pohraničních obcích okresu. „Se hrou „Třetí zvonění“ jsme zajeli také do Rožmitálu na Šumavě,“ říká režisér souboru Václav Matras. „Předem jsme věděli, že tam bude špatná cesta. Ale s tím, že pojedeme čtrnáct kilometrů téměř dvě hodiny v blátě, jsme přece nepočítali. Přesto jsme se do Rožmitálu šťastně dostali a představení sehráli.“

★

Leckteré okresní město jihočeského kraje by mohlo závidět pěkně vybavené jeviště, jaké mají v protivínské sokolovně. A přesto na něm neuvědli místní ochotníci od roku 1952 až do loňského února ani jedno představení. Protivínští diváci byli tak odkázáni jen na Jihočeské divadlo z Českých Budějovic, které tam občas zajelo. S tímto stavem nebyli v Protivíně spokojeni a proto se zabývali otázkou, jak tento nedostatek v kulturní osvětové práci odstranit. Rozhodli se, že při Dobrovolné sportovní organizaci Slavoj ustaví dramatický kroužek. K jeho vedení byl vybrán František Matoušek, účastník

dálkového školení režisérů pokročilejších souborů. Ten se také pustil hned do práce. Po dohodě s krajskou poradnou lidové umělecké tvořivosti v Českých Budějovicích začal studovat počátkem ledna minulého roku Drdovu komedii „Hrátky s čertem“. O divadlo projevíli zájem i chlapci a děvčata, kteří tehdy nacvičovali na celostátní spartakiádu. Proto režisér František Matoušek obsadil některé role i těmito mladými, kteří oslavili touto hrou svůj divadelní křest. V polovině roku pak nastudovali protivínští ochotníci Zeyerovu dramatickou báseň „Radúz a Mahulena“ a v prosinci přibyl k těmto dvěma hrám i Štěpánkův „Nezbedný bakalář“.

J. Chmelík, dopisovatel

★

SEJDOU SE NA ŠUMPERSKU?

Po loňském ochabnutí činnosti divadelních souborů a malé účasti v soutěži LUT jeví se letos podstatné zlepšení. Na repertoáru se objevil Pan Johanes, Kolébka, Ženitba, Švejk, Popelka (hrána dospělými i žáky), Bělouši, Divotvorný klobouk, Cop, Strakonický dudák, a ovšem i hry rázu Vesnička pod lipami. Soubor, který si vybral tuto hru, uváděl, že jsou začátečníci a že se musejí rozehráti. Na instruktáži jsme jim vysvětlili, že možno začínat i hodnotnou hrou a neztrácet čas bezduchou hříčkou, která jen kazí vkus obecnstva. Stále však nemůžeme být spokojeni s prací většiny vesnických souborů, které se jaksi izolují a hrají si tak nějak pro sebe. Dne 22. ledna jsme svolali a zajistili aktiv severomoravských ochotníků, na němž jsme chtěli navázat vzájemnou spolupráci, poradit jim s inscenací her i výpravou. Program byl zpestřen ukázkami z nácviku Popelky (Vel. Losíny — s. rež. J. Vejchart), Kolébky (Horní Libina — s. V. Skála) a Strakonického dudáka (ZPP Šumperk. s. J. Pasovský). Účast byla ohromující. 7 (sedm) ochotníků. Ani soubory, které měly předvést ukázky, se nedostavily. Tak tam zůstal jen ten Strakonický dudák s 11 členy souboru, tedy o 4 účinkující více než obecnstva. Jedinou možností pro styk s venkovskými soubory zůstává návštěva přímo v místě. V lednu provedl náš soubor 4 takové instruktáže, které byly přínosem pro začínající i pokročilé soubory. Ovšem, stávali se ostatní kolektivy, jako Velké Losíny, H. Libina, H. Studénky... zády k této důležité výchovné práci, pak jeden jediný soubor nemůže i při nejlepší vůli navštívit všechny soubory, které to potřebují. Další potíží je doprava do obcí se špatným spojením vlakovým. I náš dům osvěty se bude musit více než dosud zaměřit na venkovské ochotnické soubory, sjednávat odborníky, kteří mohou souborům skutečně poradit. V nejbližších dnech plánujeme maskérský kurs, po němž ochotníci svorně volají, a tak doufáme, že aspoň při této příležitosti se sejdou divadelníci Šumberska ve větším počtu než dosud.

J. Pasovský

Viktor Rozov:

ŠTASTNOU CESTU!

Manželka doktora biologických věd Anastasijsa Jefremovna Averinová patří k těm matkám, které s neskonale péčí dbají o svou rodinu. Tato péče však není vždy zdravá. Ukazuje se to i na synech Anastasijsa Jefremovny. Starší syn Arkadij se těžce probíjí v divadle a dostává se do problémů i v citovém životě. Mladší syn Andrej se chystá na vysokou školu, ale čeká, až mu matka pomocí protekce zajistí pohodlnou cestičku místo přísné zkoušky. Do této rodiny přijede synovec Alexej z Irkutsku, který se chce také pokusit o přijetí na vysokou školu. Není tetičkou, která se bojí odpovědnosti a nepohodlí s hostem, příliš vlídně přijat. Sám vychovaný k tomu, aby se staral o své mladší sourozence a pomáhal matce vydělávat, nemůže pochopit, že se stejně starý jeho bratranec nechá tak hýčkat matkou. Nemůže také pochopit, že Andrej je schopen dostat se na školu tak nečestným způsobem jako je protekce. Anastasijsi Jefremovnu pobuřuje Alexejovo chování a bojí se, že bude mít na Andreje špatný vliv. Pro ni je vzorem Vadim, syn akademika, který se pevně rozhodl stát se diplomatem. Všichni jsou Vadimem okouzleni, všem se zdá, že je vzorem komсомолce, zná své schopnosti a chce z nich těžit pro dobro své vlasti. Alexej však Vadima prohlédne. Ukáže Andrejovi, že Vadim se jen ohání krásnými frázemi, aby zakryl své měšťácké sklony. Alexejův příklad, jeho touha porvat se s životem o každý kousek úspěchu, nedovolit, aby mu někdo přisluhoval, mění Andreje i Arkadije. Andrej pochopí, že je zbabělý schovávat se za matčiny sukny. Arkadij pozná, že se musí vyrovnat chlapecky se svými chybami. Bez protekce ide Alexej i Andrej ke zkouškám a oba propadnou. Alexej proto, že se neučil, Andrej proto, že ztratil hlavu. — Alexej si však nezoufá. Rozhodl se, že pojede domů pracovat a po roce se pokusí o přijetí znovu. Andrej přestane brát život lehce, jak byl zvyklý, a odvíjí s Alexejem do Irkutsku. Aby změřil své síly a stal se člověkem. Arkadij si přivádí do rodičovského domu ženu, která mu pomohla překonat potíže. — Soubory, kde pracuje mnoho mladých lidí, mají opět hru, která jim dá velkou příležitost. Je to hra opravdu veselá, vtipná a při tom nesmírně poučná. Štastnou cestu všem mladým lidem, kteří nacházejí správnou cestu životem! Štastnou cestu souborům, které hru uvedou na scénu! Hra má 3 dekorace (pokoje), obsazení 6 m., 4 ž. a byla rozmnožena v Čs. divadelním a literárním jednatelství, Praha-Staré Město, Celetná 25.

V. Sochorovská

OCHOTNICKÉHO DIVADLA

ZDARMA NA XXVI. JIRÁSKŮV HRONOV

Heslo soutěže: NA POMOC VESNICKÝM SOUBORŮM

Celostátní soutěž lidové umělecké tvořivosti vyvrcholí v oboru divadla a uměleckého přednesu letos ve dnech 11. až 25. srpna v tradici posvěceném Hronovu, kam se již po šestadvacáté sjedou nejvyspělejší českoslovenští ochotníci, aby svými vystoupeními dokumentovali současnou úroveň našeho ochotnického divadelnictví a aby v diskusích a na celostátní konferenci ochotnických režisérů objasnili některé problémy a pomohli určovat směr další práce našeho hnutí. Vystoupí sedm vítězných souborů národních přehlídek českých krajů, tři vítězné soubory národních přehlídek slovenských krajů, vítězný soubor armádní soutěže, v jednom večeru vystoupí osmnáct vítězů soutěže uměleckého přednesu. V bohatém hronovském pořadu bude mít vedle zmíněné konference zvláštní význam seminář, v němž účastníci získají osvědčení o absolvování ochotnické školy Jiráskova Hronova. U příležitosti XXVI. Jiráskova Hronova budou vyznamenáni zasloužilí ochotníci pracovníci pravděpodobně čestnými ochotnickými odznaky. Pořadatelé usilují o získání návštěvy sovětských divadelníků. Zúčastnit se, alespoň jako návštěvník, Jiráskova Hronova — vrcholné události společenského ochotnického života, bude i letos přáním každého věrného ochotnického srdce.

Povzbuzení úspěchem své loňské čtenářské soutěže „Zdarma na XXV. Jiráskův Hronov“ vypisujeme její obdobu i letos. Vypisujeme soutěž dopisovatelskou, které se může zúčastnit každý náš čtenář. Vítěz soutěže dostane od redakce zaplacenou cestu, celý pobyt i úslou mizdu (celkem částku až Kčs 1500), redakce mu zajistí v Hronově ubytování a vstupenky na všechna představení. Účelem soutěže je obrátit pozornost našich dopisovatelů na palčivou problematiku našich vesnických ochotnických souborů. Každý soutěžící zašle naší redakci, počínaje dnem vyjití tohoto čísla a konče dnem 15. června tohoto roku, kdykoliv postupně tři příspěvky, označené heslem soutěže a opatřené zpáteční adresou. Rozsah i forma příspěvku jsou libovolné, jedinou podmínkou je, aby obsah byl v duchu soutěžního hesla zaměřen

na pomoc vesnickým souborům. — Soutěžící, kteří své příspěvky pošlou na stroji (není podmínkou), zašlou příspěvky s jedním průklepem. Každý soutěžící má právo předem se písemně či ústně poradit s redakcí o příspěvku, který chce napsat. Redakce si vyhrazuje právo uveřejnit některé ze soutěžních příspěvků i před skončením soutěže. V době od 15. do 30. června posoudí soutěžní příspěvky zvláštní komise, složená z členů redakčního kruhu časopisu. V prvním týdnu července oznámíme soutěžícím výsledek.

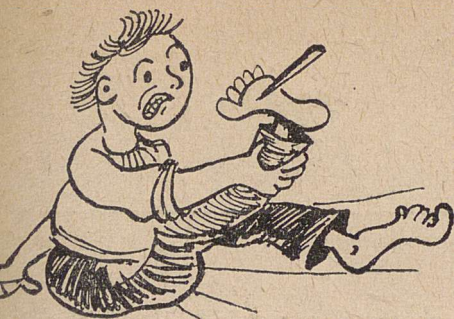
Na pomoc soutěžícím uvádíme jako příklad několik možných námětů pro soutěžní příspěvky: Stav a úroveň vesnických souborů na našem okrese. — Repertoár našich vesnických souborů. — Návrh repertoáru (s ohledem na počet členů, vyspělost, specifčnost a scénické možnosti vesnického souboru). — Zkušenosti instruktora vesnických souborů. — Organizační problémy vesnického souboru. — Připravujeme programy a činnost pro dobu žní. — Vesnické soubory a soutěž LUT. — Jak jsme zakládali soubor na vesnici. — Mládež a vesnice. — Oživení ochotnické činnosti v obci. — Co brzdí rozvoj ochotnického divadla na vesnici. — Pomoc vyspělých souborů vesnickým. — Jak se odrazí třídní boj na vesnici v repertoáru a práci ochotnického souboru. — Pomoc divadla zemědělské výroby a rozvoji kolektivního života v JZD. — O lidech v našich vesnických souborech. — Pomoc koordináčních orgánů a poradních sborů vesnickým souborům. — Jak zlepšit stav vesnických jevišť. — Zájezd na vesnici. — Umělecký přednes na vesnici. — Národní vzbory a divadlo na vesnici. — Vesnický učitel a ochotnictvo. — Dálkové školení a vesnický režisér.

Nejvyššího ocenění dojdou v soutěži články, opírající se o dobrou znalost alespoň dvou, tří vesnických souborů, články pravdivé, kritické — a hlavně methodické, iniciativní, ukazující, jak na to jít, jak zlepšit současný stav a pomoci věci. Až v druhé řadě budeme hodnotit novinářskou formu, stylistickou a jazykovou dokonalost. Hodně zdaru v soutěži vám přeje

vaše redakce

ŽIVÉ DIVADLO OSLAVÍ RADOSTNÝ ŽIVOT!

K 1. máji zahrajeme ve všech městech a obcích pro radost všem své nejlepší představení!

TRÍSKY

TECHNICKÁ poradna

Mladý herec požádal J. J. Kolára o doporučující list. Kolár mu ochotně vyhověl: „Doporučuji Vám herce X. co nejvřeleji. Hraje Hamleta, Shylocka, Caesara, flétnu a kulečník. Kulečník hraje nejlépe.“

*

F. F. Šamberk navštívil jednu rodinný večírek zámožného hostitele. Hostitelova dcera zarcitovala báseň a zeptala se slavného komika: „Domnívám se, Mistré, že také milujete verše?“ „Ovšem, miluji verše,“ odpověděl Šamberk. „Ale to nevádí. Recitujte klidně dál.“

*

Na Kralupsku a Slánsku se soubory vyhýbají zájezdům do okolí. Důvod? Prý počtem repris klesá umělecká úroveň představení. Vida, nový objev. Doposud jsme se domnívali, že reprisy zejména na zájezdech znamenají pro soubory novou zkušenost pro další práci a nový podnět k zlepšení představení. Soubory v okresech Kralupy n. Vlt. a Slaný zřejmě již dosáhly takové mistrovské výše, že s ní mohou jediné sestupovat.

*

Konferenciérovi zajistí úspěch jeden nápad navíc a o deset vět méně.

JAK ŠKOLITI

Kdo si nic nepamatuje a je mako-vec, ten si připraví režijní knihu.

(Historický výrok
z jednoho školení režiséru)

VELKÝ PROBLÉM

Celý měsíc scházeli se.
Premiéra bude snad?
Kdepak! Dosud neshodli se,
co se bude vlastně hrát.

RECEPT

Nové role nám chcete dát?
Nechceme se učit! Chceme hrát!
A proto hned z truhly stínu
vytáhneme: Z českých mlýnů.

ÚSKALÍ DIVADELNÍ

Na jedné věci divadlo
nutně vždycky ztroskotá:
když je hraji ochotníci,
kterým chybí ochota.

O ZLÉM HOSTINSKÉM ANEB KŘÍŽ U NÁDRAŽÍ

Malá obec Plešnice v okrese Stříbro si uchovala z dob minulých převážnou památku: hostinského Kříže, soukromého podnikatele, který si natolik váží nerušeného soukromí, že se zuby nehty brání jakýmkoli rušivým vlivům. Mezi tyto vlivy počítá ochotnický soubor osvětové besedy, který trestá za jeho existenci pokutou 200 Kčs za představení (t. i. poplatek za sál bez otopu a úklidu). Konečně, proč by se nepřijívil, když také obci musí soubor odvádět poplatek 5 % z hrubé tržby za představení, ačkoli od založení osvětových domů jsou soubory od těchto poplatků osvobozeny. Dříve vymáhala obec na ochotnicích dokonce 20 % jako z ta-neční zábavy. Do sálu kromě hostinského a souboru — když je tam hostinský vpustí — nemá nikdo přístup. Snad tedy nezemské bytosti už třikrát souboru odnesly žárovky a občas si jeho kulisami zatopí v kamnech. Sál je nevyhovující, na scénu se nevejdou ani kulisy minimální výše 2,20, ani necky, takže se nemůže hrát ani malá komedie Kudy kam? — a tak soubor svého času sjednal s hostinským Křížem, že si sál prodlouží a jeviště přestaví. I skoupil soubor starou stodolu, navezl kamení a písek a v nejlepší práci byl zase nucen přestat, protože rozmarňný hostinský si vzpomněl, že se stavět nebude. Soubor vybavil sálek jak jen mohl, vlastními silami uklidil a vybílil, ze tří vesnic svezl židle, ale tady také skončil jeho vliv, neboť vliv kulturní politický v obci obstarává hostinský

Kříž. Zasahuje do kulturních programů, příliš kulturní večery do sálu nepouští, neboť se při nich málo vypije. Snad by jiný než plešnický národní výbor chování hostinského posoudil jako chování kulaka (má i polnosti), ale chyba lávky! Jelikož hostinský má osmero dítek, z nichž pouze tři jsou ještě školou povinné a ostatní už vydělávají slušné peníze (neboť děti také rostou), dívá se MNV na hostinského jako na sociální případ. Tak byl posuzován, když žádal v roce 1947 od Fondu národní obnovy nejnovější typ koncertního křídla Petrof z konfiskátu. Byl mu prodán za 13 000 Kčs, což je pakatel vzhledem ke skutečné hodnotě. Obec se těšila, že bude alespoň na čem v hospodě hrát. Klavír se však za měsíc údajně (dle hostinského) odebral do „správk“ (ačkoliv předtím byl bezvadný), odkudž se pak už nevrátil.

Mnozí občané z Plešnice se velmi zajímali o změnu poměrů v hostinci u nádraží, také na KNV Plzeň byli u s. Plzáka a na ONV ve Stříbře, všude si pečlivě provedli záznam — a druhý den už přesně informovaný pan Kříž vyhořoval dotyčným občánům, že je požene se sekýrou. Ptáme se ONV Stříbro: budete nadále trpět tyto předpotopní — přesněji řečeno kapitalistické — poměry ve svém okrese a necháte nad Plešnicí viset místo Damoklova meče Křížovu sekýru, nebo vyvětráte konečně zatuchlou, plesnivou (nebo také plešnickou) atmosféru?

-d-

Mohou mít muzikanti v Lucerně
na hlavách pankrotky?

Pankrotka — původně důstojnická černá čepice se štítkem a řemínkem pod bradu (už jen v dekorativní formě), se šířou, vedoucí k „jabličku“ s monogramem panovníka „F. J. I.“, vyšitým hedvábím, vytvořená podle francouzského vzoru. — Udržela se v rakouské armádě až do konce první světové války, ale prodělala vývoj. V devadesátých letech je už tuhá, v době před válkou 1914 velmi vysoká, za války naopak nizoučká. Nosila se na ulici všeobecně i na manévrech a ve službě, když nebylo přímo předepsáno čáko (raport, audience, parády atd.). V původní staré formě bývá malována na hlavách šumařů, ale na jevišti i ve výtvarném umění je jí často zneužíváno. Sám Aleš tu dělal chybu! Používejme ji až v šedesátých letech! Předtím je několik roků tuze moderní, proto není vhodná ani pro Kalafunu, ani pro Valentu. Matěj Kopecký ji jistě nenosil! Rozhodně ji nesmí mít muzikanti v „Lucerně“! — Do „Našich furiantů“ je přípustná, naopak typická. — Původní tvar dostal jméno „pankrotu“ podle státního rakouského bankrotu za Bachovy vlády.

Noviny v Molièrových hrách?

Mohou být, ale opatrně s nimi. Jen legitimní „Gazette de France“ vychází od 1634. — Deník „Journal de Paris“ až 1777—1819. Jinak jsou v oběhu občasné letáky „Feuilletony“. Absolutistická vláda „krále Slunce“ nepřeje tuze rozšiřování politických novinek. — V Anglii v roce 1622 za Jakuba I. je první týdeník „News Letters“.

Vojenský pozdrav — „salut“!

V XIX. století se zdraví pravici k pravé skrání; v různé době jsou různé jemnější varianty. Má-li voják pušku na rameni upevněnou na řemenu, chopí pravici pažbu a otáčí hlavu přímo „do očí“ pozdravovaného. Levicí si přidržuje boční zbraň (šavli nebo bajonet). „Stoj spatně!“ (paty k sobě, špičky od sebe). Důstojník v místnosti drží čáku nebo čepici zároveň se šavlí v levici. Pravici má na švu kalhot a hlasitým sražením pat a pohledem do očí zdraví beze slova, není-li ovšem pověřen hlášením. — Před četou drží pochvu levicí. Pravou rukou s tasenou šavlí překříží prsa zleva napravo a pak skloní šavli špičkou k zemi v napjaté paži dolů. (Presentace!) V této pozici provádí nadřizeného při přehlídce čtyry. Po skončení zase šavli zvedne a tónem překřížením prsou šavli umístí v dlaní špičkou nahoru ve výši oka a přitáhne pravici na boku v místě kapsy. To platí jak u pěchoty, tak u jízdy.

Dr J. Port

Jak inscenovat na jevišti požár?

Na tuto otázku odpovídá ing. V. Mráz na III. stránce obálky.

Před každou premiérou se v našem souboru živě debatuje o tom, zda je nutný proslov před představením. A tak se vytvoří dva tábory, které se dají těžko přesvědčit, poněvadž každý z nich má mnoho správných připomínek. Jeden zcela správně tvrdí, že žádný sebelepší proslov nenapraví, ba ani trochu nezlepší špatně nastudovanou hru. Ne proslov, ale autorův text přesvědčivě tlumočený herci, správně pochopená myšlenka hry, funkční výprava atd., to vše musí samo promlouvat jasnou řečí k divákovi. Dobré divadlo prý nepotřebuje předem nějakých komentářů.

Ano, s tím nutno souhlasit, zvláště proto, poněvadž většina proslovů přímo odhaluje děj hry a sáhodlouze vypravuje o práci režiséra a souboru. Opošilní tábor poukazuje opět na potřebu pomoci v publiku těm, kteří nejsou tak vyspělí, aby myšlenku hry zcela pochopili. Abychom jim řekli, proč jsme volili právě tuto hru.

I tato tvrzení jsou správná. Jak tedy rozhodnout? Která hlediska jsou směrodatná pro provádění proslovů před představením? Rozhodující zde bude pravděpodobně náročnost hry, dále místo, kde se hraje (zda ve městě či na vesnici), pro jaké publikum hrajeme a při jaké příležitosti. Proslov se samozřejmě musí vztahovati ke hře a jeho autorovi, a ne jak se stává, že si některé korporace objednají hru k významnému datu a pověřený řečník namáhavě předčítá oběžník (referát), který považuje za nutné tlumočit obecnstvu od začátku do konce. To rozhodně nevytvoří příznivou atmosféru pro předvedení hry. A to je myslím podstatné v každém proslovu, probudit zájem publika, napovědět, ale opět tak, aby se jen zvýšila zvědavost diváka.

Při zájezdech našeho šumperského souboru ZPP na vesnice jsou proslovy pravidelné. Navštívíme i obce, kde jsou osídlení jiných národností a zde je nutno postupovati s výkladem jako ve škole. Tak na příklad při Malajské romanci jsme v proslovu upozornili na Günther Hallova knihu „Cizinecká legie“ a přečetli i krátký a výstižný úryvek, který vyslechli diváci s napjatou pozorností. Poukázali jsme i na hlasy obecnstva o aktuálnosti hrv („na to nepůjdem, to je zase nějaká agitka“) a pověděli jim, že záleží na nich, aby posoudili, nakolik tato hra svou aktuálností odhaluje nespravedlivý koloniální systém, nakolik burcuje svědomí celého světa k boji za svobodu koloniálních národů.

Hovoříme-li o autoru hry, nesmí to být jen datum narození, úmrtí a výčet jeho životního díla. Je třeba povědět něco nového, zajímavého, něco, co má přímý vztah k jeho hře. Velmi dobrým pramenem je X. svazek Kritické knihovny „O literatuře“ od Zdeňka Nejedlého.

Při slavnostních představeních, jako letošním Tylovu roku, je nutný krátký proslov o významu Tylova díla. Dobrou pomůckou je opět Zdeněk Nejedlý a Literární noviny (kulturní neděle) z února a března 1951. J. P.

Redakční pošta

VÁŽENÍ SOUDRUZI!

Srdečně vám děkujeme za vaši milou pozornost a za vaše blahopřání k našemu zařazení do skupiny „C“ v soutěži LUT 1956. Jsme si vědomi odpovědnosti plynoucí z tohoto vyznamenání a pilně se připravujeme k soupeření s nejlepšími soubory. Náš soubor je ochuzen o 4 zdatné mužské herce, kteří nám odešli na vojnu nebo přesídlili. Nedáme se však a doufáme, že čestně obstojíme. „Jitřenka“ jako spolek byla ustavena již v roce 1913 v Litvínově III a působí tu celou řadu let s výjimkou okupace, více či méně dobře. Nyní jsme součástí závodního klubu Korda n. p. v Litvínově. Přes velký a neustálý přesun členstva má Jitřenka ve svých řadách několik starých nadšenců, kteří si uměli vždy a za všech okolností získat okruh dobrých a poctivých spolupracovníků. Pilné školení členstva a každoroční soutěžení zlepšuje náš vkus a uměleckou úroveň. Snažíme se, abychom se přiučili všemu, co podporuje náš umělecký růst. Časté zájezdy profesionálních divadel do Mostu a Teplice nás nutí, abychom hráli dobře a obstáli před naším obecnstvem. Již druhý rok jsme se umístili v krajské soutěži LUT a letos jdeme do soutěže do třetice. Jsme si vědomi, že nejsme ještě zdaleka tak dobří, jak bychom chtěli, a proto jsme o naší práci nepsali. Sledujeme se zájmem rubriky „Ochotnického divadla“, jehož jsme odběrateli, a učíme se od ostatních souborů, které vám dopisují.

Naše bolesti budou totožné s bolestmi druhých souborů. Bijeme se poctivě o větší účast obecnstva na našich představeních. Burcujeme k větší návštěvnosti osazenstvo závodu, které nám vytýká, že nehrajeme více operet a šlágrů.

Naše výroční schůze byla velmi pěkná, bohatá diskuse za přítomnosti předsedy závodního výboru byla velmi plodná a mnohé předsudky zlomila. Náš soubor sehrál v roce 1955 26 představení včetně šesti premiér. Zájezdy do bližších i vzdálených míst byly bohatým přínosem a požítkem pro účinkující. Soubor věnoval kulturní činnosti přes 10 000 hodin. Kroužek mladých se umístil v krajské soutěži LUT 1955. Náš odbor byl nejlepším ze všech kroužků závodního klubu. Máme úmluvu na výměnná představení s Dramatickým odborem ZK Stalinových závodů. Dne 19. ledna 1956 jsme měli sehrát pro tento klub hru Mory Brandové „Vetřelci“, a ačkoliv nebylo na nově zřízeném zimním stadionu žádné hokejové utkání, dostavili se na představení 4 návštěvníci. Vinu na neuskutečněném představení připisujeme úřadujícímu tajemníkovi, který nevěnoval přípravě a propagaci náležitou péči a sám nepřelhl na představení.

Končíme naši zprávu a těšíme se na další spolupráci. S pozdravem „Druhé pětiletce zdar!“ za:

Dramatický odbor „Jitřenka“ závodního klubu ROH Korda, bavln. záv., n. p. Litvínov

Marie Frantová
redakční poklona

Beseda Jirásek v Týništi nad Orlicí — divadelní odbor závodního klubu n. p. Český nábytek sehrál v roce 1955 24krát Nedbalovu operetu Polská krev, dále Šrámkovo Léto a Gogolovu Ženithu. Soubor ustavil volbou nový výbor v čele s předsedou Josefem Pařavou, jehož usilovnou péčí provedena značná úprava hlediště a zřízeno nově předsádl se šatnami pro obecnstvo a mnoho dalších úprav a zlepšení — většinou všechno dobrovolnou pracovní povinností členstva.

*

K DÁLKOVÉMU ŠKOLENÍ

Jiráskova Lucerna je podkladem lekcí dálkového školení pro režiséry; zúčastňuje se ho téměř 400 ochotníků

z měst i vesnic. Inscenační problémy Lucerny vysvětlují konsultanti, většinou režiséři našich krajských divadel. V každé lekci jsou 2 až 3 kontrolní otázky, na něž účastníci odpovídají písemně. Pokud jde o úkol určit „hlavní děj“, „hlavní myšlenku“ a podobné pojmy, pomáhají konsultanti režisérům pracovat s jasným zaměřením, vyplňují a doplňují lekce a někdy i vypisují účastníkům správnou odpověď v kostce, aby jim pomohli najít správné metody práce. Široké diskuse se rozvíjely zejména kolem postavy kněžny. Definitivně zhodnotit letošní ročník dálkového školení zatím nelze (odpovídá se nyní na IV. lekci), ale už diskuse na kontrolní otázky k II. lekci ukázaly, že dálkové školení zajišťuje téměř čty-

fem stům režisérům stálou pomoc.

Nejradostnější je však poznotek, že se vlivem školení režiséři malých a většinou začínajících souborů začínají dívat jinak na dramaturgii svého souboru. Jako ukázkou bychom tu chtěli uvést hry, které připravují jako absolventské práce žáci ve třídě soudruha Pacla, ředitele Krajského krušnohorského divadla v Teplicích: Eliška Karousová z Bohosudova připravuje Drdovy „Hrátky s čertem“; Josef Jůza z Litoměřic novou polskou hru Slotwinského-Skowronského „Svátek pana ředitele“; J. Hellich z Ústí-Štětí chce studovat Kornejčukovu hru „Chirurg Platon Krečet“; Anna Marková z Litvínova režuruje Jiráskovu „Samotu“, Jarmila Kupová z Mosteckého divadla satiry, které hraje hlavně malé formy, připravuje Klicperovu „Potopu světa“ a Josef Kolda z Litoměřic studuje pro děti dramatisaci „Babičky“. Není to celkové repertoár téměř vzorný? Klasika nepřevažuje a není opomíjena. A i děti si přijdou na své. Dálkové školení nezapomíná však ani na technickou pomoc. V Brněnském kraji pozvali na seminář pracovníky, kteří vysvětlili účastníkům, jak pracovat s jednoduchým typem vzpěr. V Hradeckém kraji konali seminář v Hronově. Dopoledne probral konsultant režisér Vít. Bartoš otázky, které vznikly v souvislosti s žákovskými pracemi, a odpoledne uspořádal praktickou osvětlovací techniku. V Budějovickém kraji připojí k semináři ukázky správného maskování, které

povede maskér krajského divadla. V letošním dálkovém školení vznikají nové vztahy mezi ochotníky a profesionálními umělci. Žáci i konsultanti se navzájem sblíží. Začalo to někde s přáním všeho nejlepšího k vánočům a pokračuje to návštěvami konsultantů na představení i v „mimoškolní“ korespondenci, kterou na příklad s některými žáky vede konsultant asistent Janáčkovy Akademie musických umění v Brně, dr. Srna. Když sedíš se soudruhy ze Šonova, malé vesničky na Broumovsku, po semináři na nádraží a slyšíš, jak si libují a jaké plány dělají do budoucna, pak dospěješ k přesvědčení, že vlivem dálkového školení letos nejedna porota naší celostátní soutěže bude překvapena, kde se na naší vesnici vzala najednou vyšší umělecká úroveň.

Jan Martinec

*

PŘEDPLATITELŮM NAŠEHO ČASOPISU

Všem předplatitelům našeho časopisu, kteří si koncem minulého roku předplatili náš časopis pouze na I. čtvrtletí 1956, připomínáme, aby nezapomněli včas, t. j. nejpozději do konce března t. r. zaplatit předplatné na II. čtvrtletí a zajistit si tak další nerušenou dodávku časopisu. Předplatné bude zásadně přijímáno tam, kde je časopis dodáván, t. zn. v případě dodávky do bytu poštovním doručovatelem, v případě dodávky v závodě rozšiřovatelem tisku.

Ing. arch. M. Kouřil

Krátký kurs o vývoji divadelní budovy

III.

DIVADELNÍ PROSTOR MYSTERIÍ

Společenský a hospodářský řád feudální společnosti opřel se o novou ideologii, křesťanství, jež mu ochotně všemi prostředky církevní moci hmotné i duchovní přišla na pomoc. Přejít k nevolnictví, změna v držbě půdy, vytvoření horní vrstvy společnosti krále a feudálů a způsoby jejich života na osamělých hradech vytvářely nové formy kulturního života, jak jsme si to již v ukázkách vystoupení pěvců, šašků, tanečníků a akrobatů připomněli v předešlé lekci. Vznikala města; specialisace řemeslné práce, zvětšující se potřeba cechovních výrobků spotřebního zboží, sukna, potřeba soli, některých vzácnějších druhů potravin, nutnost vytvořit směnu mezi venkovem a městem, podnítilo rozkvět obchodu, dalo mu širší podmínky rozvoje a neslo s sebou i čilejší výměnu kulturních statků. V tom všem pak třída té doby často nejmocnější — církevní šlechta a kněžský vůbec — držící v ruce nejen duše všech lidí, ale především jejich myšlení a mnohdy i jejich majetek, ovládala hospodářsky, vlastnictvím půdy, klášterů a kostelů, rozhodování feudálů, měšťanů i drobného lidu. Kulturní život a vzdělání se uzavřelo do klášterních škol a církev přísně kontrolovala rozvoj myšlení lidí a přikazovala hranice, v nichž se smělo pohybovat. Dlouhé období se rozvíjela jen literatura a hudba přísně vázané na kostel a pouze mezi lidem žily zbytky antického mimu a předdivadelních forem obřadních, které si vytvořil každý národ, jak jsme si to uvedli již dříve.

Církev však brzo poznala, že je potřebí silnějšího dojmu pro široké vrstvy lidové. Musila překlenouti jazykovou propast, kterou mezi horní vrstvy vzdělanců a lid kladla latina, oficiální církevní jazyk, uniformující vše na jednoho mimonárodního jmenovatele. Proto se udrželo předvádění Terentiových her v církevních školách, kde se jim ovšem dařilo nikoliv jako divadlu, ale jako prostředku k osvědčení znalosti latiny. Staly se však záhy příležitostí k pantomimickému doprovodu názorujícímu děj a dávaly příležitost k bujným inscenacím. Tvoří tak plynulou spojovací nit vývoje od antiky až do humanistického divadla.

V období, kterému ve výtvarném umění říkáme románské a gotické, vyrostl z půdy církevní zvláštní druh divadla. Říkáme mu v prvotní době divadlo

NÁŠ SLOVNÍČEK

ŘÍDÍ VLADIMÍR SEMRÁD

- AMBIT (z latiny) — ohoz
AMBICE (z latiny) — ušlechtilá snaha vyniknout, zdravá ctižádost
AMFIBOLIE (z řečtiny) — dvojmysl
AMFITHEATR (z řečtiny) — okrouhlé divadlo se stupňovitě upravenými sedadly
AMFORA (z řečtiny) — váza s dvěma uchy; u Řeků sloužila k uchování olejů a podobně — u Římanů nádoba na víno
AMORFNÍ (z řečtiny) — beztvary
AMPLIFIKACE (z latiny) — původně rozmnožení, rozšíření; dnes běžné ve významu zvukového ohlédnutí určité prostory (na př. hlediště) ampliony
ALTERACE (z latiny) — rozčilení, potíže, zoufalost
AMANT (z latiny) — milovník, nápadník
AMANUENSIS (z latiny) čti amanuenzis — příručí, nižší soudní úředník — viz Rubešovu povídku „Pan amanuensis na venku“
AMNESIE (z řečtiny), čti amnézie — ztráta paměti
AMOK (z malajštiny) — zuřivost, posedlost
AMPÍR (z francouzštiny), píše se obvykle po francouzsku empire — umělecký sloh doby Napoleona Bonaparta (začátek 19. století)
AMULET (z latiny) — ochranný předmět, nošený z pověrvivosti
ANAFORA (z řečtiny), čti anafóra — básnická ozdoba, opakující se slova na začátku vět nebo veršů
ANACHRONISMUS (z řečtiny), čti anachronismus — chyba proti době, Zvláště v divadelní práci jsme často svědky anachronismů ve výpravě, v kostymech či rekvizitách; anachronismu se může ovšem dopustit už autor na příklad nevhodným výběrem slov nebo době děje neodpovídajícím myšlením postav. Naproti tomu někdy je ve veselohrách, fraškách a satirách používáno anachronismů záměrně (viz hry Voskovce a Wericha)
ANÁLY (z latiny) — letopisy
ANALYSA (z řečtiny), čti analiza — rozbor
ANABASE (z řečtiny), čti anabaze — pochod do vnitra země, přeneseně: dlouhý, obtížný pochod, útrapy
ANAPAEIST (z řečtiny), čti anapést — druh tak zvané stopy ve verši; je vytvářen dvěma krátkými a jednou dlouhou slabikou
ANDANTE (z italštiny) — volně
ANGAŽMÁ (z francouzského engagement) — přijetí do služeb, zaměstnání; užívá se hlavně v divadelní terminologii
ANGLOFIL (z řečtiny) — ten, kdo miluje Anglii, přítel Angličanů
ANORGANICKÝ (z řečtiny) — neústrojný
ANSAMBL (původně ensemble — z francouzštiny) — soubor
ANONCE (z francouzštiny) čti anonse — oznámení, návštěva

liturgické nebo chrámové hry, v pozdním stadiu vývoje mysteria. Zprvu to byly dialogy zpívané o velikonočních kněžích u oltáře, a to zejména text tří Marií. Postupně kostymování a přidávání dalších scén, jako je zjevení Krista učedníkům, Marii Magdaleně a dalších, rozvinulo děj do skutečné podoby hry. Musíme si ovšem představit prostředí takových her, které byly podobné na celém kontinentě (o to se postarala církev, jež všechno urovnala nejen na společnou základnu latinského jazyka, ale i jednotným oblečením liturgickým, stejným obřadem a vším ostatním); byly prováděny v chrámu. Typickou jejich podobu nejlépe můžeme poznat na českém příkladě, chrámových hrách v basilice sv. Jiří na Hradčanech. V naší obrazové dokumentaci k dnešní lekci je obrázek vnitřku basiliky, tedy obrázek divadelního prostoru. Musíme si pro naši představu odmyslet barokní kostelní lavice a kazatelnu; jinak se prostor nezměnil. Vidíme v čele vzaďu vyvýšené kněžiště a uprostřed mezi rameny schodiště vchod do krypty. To vše zhruba vymezovalo jevištní prostor. Na stupních kněžiště bylo místo pro setkání Marie s Mastičkářem, u vchodu do krypty byla scéna s andělem-strážcem Kristova hrobu a další. V prostoru lodě a v postranních lodích stál lid, tam bylo tedy přízemí hlediště, v emporách (trojsochách okének v patře vlevo) byly lóže pro řádové sestry; sumou tedy prostor hlediště. Zde se odehrávaly Velikonoční hry, které jsou jednou z našich nejstarších literárních památek. Zprvu se hrály latinsky, ale snaha o co největší srozumitelnost, diktovaná poznáním výchovné ceny tohoto divadelního předvedení Písma, vedla ke hře v národním jazyku.

Zmínil jsem se již o Mastičkáři. Byla to zprvu vážná figura, jak to dokládá inscenace z roku 1940, kdy režisér F. Pujman se žáky operního oddělení pražské konservatoře provedl rekonstrukci her v původním prostoru svatojirské basiliky. Obrázek ukazuje právě postavu Mastičkáře ještě ve vážné podobě, protože to je z prvotního období latinské hry tří Marií. Tato postava však dala podnět k rozvinutí komické scény, pro něž byly hry vykazány z chrámu do hřbitovní arkády, do prostoru před chrámem a postupně se odstěhovaly dále do prostorů městských.

Podobně se vyvíjely druhé chrámové hry, pořádané o vánocích. Původně jen zpodobení Betlema, jež se nám v lidovém podání zachovalo až do nedávných dob lidového chození s jesličkami. Postupně se „divadlo“ rozvinulo do řady scén, jako byl příchod tří mudrců, světelná kouzla s betlemskou hvězdou, vraždění nevinátka, scény s Herodem a další výstupy. Zde již bylo potřeba složitějšího prostoru než skýtal románský jednolodní chrám. Tato divadelní forma se rozvinula nejokázaleji v gotickém chrámě, který svými ochozy a kaplemi dával mnoho inscenačních možností. Řekli bychom dnes, že se hrálo na mnoha jevištích, mezi diváky, na triforiiovém ochozu (kde krácel neviděný nosič lucerny „hrající“ betlemskou hvězdu) i u hlavního oltáře; nesmíme si však celek představovat jako přesně napsanou a nacvičenou hru. Stále byly jen dialogy, opírající se o text bible, vše další bylo více či méně improvizací. Světské scény pak dávaly záminku k bujnému veselí a rozvíjení komických mimických výstupů. Prostorově vystačili inscenátoři jen s prostorem chrámu a jeho výzdobou. Ojedinelé, pokud to bylo pro děj nezbytné, se přistavěl nábytek (křeslo, židle a pod.). Tak se tedy musíme dívat na chrámové hry a liturgické divadlo.

Jakmile byly hry vykazány z kostela a usídlily se na náměstí ve volném městském prostoru, změnila se jejich technika i výtvarné pojetí; staly se více divadlem, rozvinuly jevištní techniku, vynalézavost triků, dekoraci, světlo i herecký projev a kostym. Divadelní prostor je vymezen prostorem náměstí. Jeviště se staví v podobě podia a na něm mnoho dekorací, znázorňujících různá místa děje biblické hry, které zabíraly látku Starého i Nového zákona a trvaly často i několik dnů. Je dostatečně znám často reprodukován obraz mystérijního jeviště z Valenciennes, které znovu uvádíme v obrazové stránce dnešní lekce. Nalevo nebe, napravo peklo a mezi tím mnoho scén pro další biblické výjevy; pravidlem též nádrž s vodou pro scény moře s loďmi a podobná překvapení. Vše to bylo na podiu, kolem něhož stáli diváci, přecházeli podle podia, dívali se z oken okolních domů; to vše bylo hlediště. Podobnou situaci divadelního prostoru nám ukazuje další příklad mysteria o utrpení sv. Antonína z XV. století v obrazovém dokumentu.

Druhou formou divadelního prostoru bylo pojízdné podium. Jednotlivé scény byly postaveny na vozech, které předjížděly před diváky sedící na improvizované tribuně a rozložené v oknech domů. Po skončení scény vůz odejel a předjel další.

V obou případech se vyvinula velká technika a dekorační umění. To mělo nesporně vliv na další vývoj divadla v humanistické době, jak to poznáme v příštích lekcích. Od této techniky se učilo pozdější divadlo a podle ní si humanisté přizpůsobovali názor na v antických dokumentech jen jmény uvedené divadelní stroje a techniku antického divadla.

Mysteria nestvořila pevný divadelní prostor. Vyvolala v život divadelní formu jen v improvizovaném prostoru, využila prostorů církevních v rané podobě a městských v pozdějším stadiu vývoje. Dala však základ k bohaté tvorbě dekorační i technické a vytvořila základ, na němž mohlo vyrůst humanistické divadlo, přejímající výchovné tradice antiky a techniku mysterií. Jinak je to období, jež využilo moci divadla působiti hromadně na cit lidí k tomu, aby posílilo pověru, strach před nadpřirozeným, odpor k poznání přírody a hmotného světa a stvrdilo božský původ společenského řádu; tedy právě tolik, co primitivní formy předdivadelní, zejména v otrokářské despotii, dosahovaly o několik tisíciletí před křesťanstvím.

HENRIK IBSEN

VYDÁVÁ

MINISTERSTVO KULTURY

v nakladatelství Orbis, národní podnik,
Praha 12

Řídí redakční kruh

Vedoucí redaktor Jiří Beneš

Redakce: Praha 12, Stalinova 3

telefon 226145—49

Vychází v polovině každého měsíce

Cena jednotlivého výtisku 3 Kčs

Tiskne Orbis,

tiskařské závody, n. p., závod č. 1,

Praha 12, Stalinova 46

Rozšiřuje Poštovní novinová služba (PNS)

A 11168

OBSAH

Čelem k vesnici (z projevu náměstka ministra kultury Zdislava Buřivala) . . .	49
F. Kubr: O cechařství a některých organizačních otázkách . . .	49
S. Dolanská: Za ochotníky v pohraničí . . .	51
Z. Skyba: O polském ochotnickém hnutí . . .	52
E. Kup: Z práce mosteckého satirického divadla . . .	53
A. I. Ljutěr: Formy práce agitbrigády kolchozního klubu . . .	54
Z. Dohnal: Hrst zkušeností z naší agitbrigády . . .	55
V. Dvořák: O soubory budoucnosti . . .	56
J. Pokludová: Výroční zpráva vesnického ochotnického souboru . . .	57
J. Tumlíř: Co doporučujeme vesnickým režisérům . . .	58
J. Procházka: J. K. Tyl a Perly panny Serafinky . . .	59
V. Režný: Vysoké letní nebe na ochotnické scéně . . .	60
L. Vaňková: Selská láska M. Stehlíka — velký dar ochotnické dramaturgie . . .	61
V. Semrád: Henrik Ibsen . . .	62
Z ochotnického života . . .	64
Hrajeme na vesnici . . .	68
Vyhlášení dopisovatelské soutěže Ochotnického divadla . . .	68
Třisky . . .	69
Technická poradna . . .	69
J. Pasovský: Před oponou . . .	70
Z redakční pošty . . .	70
M. Kouřil: Krátký kurs o vývoji divadelní budovy, III . . .	71
Náš slovníček . . .	71
Na II. straně obálky v rubrice Náš autor portrét Milana Jariše, na III. straně obálky scénografická rubrika V. Mráze	
Toto číslo mělo redakční uzávěrku v polovině února, vyšlo 11. března 1956	

Z DIVADELNÍCH DÍLEN OCHOTNICKÉ SCÉNY

OHŇĚ, POŽÁRY, VÝBUCHY, JAZYKOVÉ PLAMENNÍ A JINÉ ŽIVELNĚ KATASTROFY

Udělat na jevišti slušný požár je věc velmi ošemetná, která působí divadelním technikům nemalé potíže. To si asi neuvedou dramatičtí autoři, protože od nejstarších her orientálních a antických až po nejnovější současné přímo hýří ohnivými nápady. Byla dokonce v historii dramatické literatury celá období, kdy dramata bez požáru, bouře a slušné řady mrtvol hanebně propadala u sensačněchtivých diváků. Nedal-li se do děje vyložené vkloubit požár, sáhl autor aspoň po bouři či zemětřesení, a dokonce se vyskytli autoři tak rafinovaní, že používali kombinací těchto katastrof. Tak jsme na př. byli svědky drastických scén, kde po zcela efektním zemětřesení málem uhoří v bungalovu sličná ošetřovatelka, která předtím samozřejmě beznadějně milovala šéflékaře tropické exotice. A to se nezmiňujeme o úseku ohňů pohádkových, kde nároky na ohněstrůnní schopnosti divadelních techniků jsou nejen nepochopitelné, ale i ponoukají k překročení všech požárních předpisů.

Vynechme požáry, které jsme na jevišti vyvolat nechtěli (protože o těchto věcech žertovat není radno) a věnujme se ohňům, požárům, plamenům a výbuchům, jak jsou v textu předepsány a jak se je pokusíme realizovat.

Máme-li provádět některý z divadelních efektů tohoto druhu, musíme si nejprve přesně ujasnit:

- a) o jaký druh efektu jde,
- b) musíme-li tento efekt provádět přímo na jevišti,
- c) či postačí-li umístit místo akce mimo plochu jeviště a na jevišti provádět jen nepřímé účinky tohoto efektu.

Uvědomme si nejdříve, jaké jsou charakteristické projevy u jednotlivých těchto efektů, kdybychom je sledovali ve skutečnosti. Každý takový jev vnímáme zrakem, sluchem, čichem a pokožkou. Zrakem rozpoznáváme, doutná-li nějaká hmota, hoří-li plamenem, vyvíjí-li se kouř, doutnají-li již dohořívající zbytky, a vnímáme rovněž pohyb zbytků a plamenů. Sluchem vnímáme zvuk výbuchu, výstřelu, praskání hořící hmoty, hukot plamenů a hukot větru či bouře, která požár často doprovází. Čichem vnímáme zápach kouře a spálené hmoty a pokožkou vnímáme teplotu předmětu nebo přímé sálavé teplo požáru.

U divadelních efektů přihlížíme k projevům optickým a zvukovým. Čichové projevy neprovádíme, zato je nezbytné, aby hrající správně reagovali na tenelne projevy. Je to na příklad rozžhavenost předmětů, které bereme do ruky, nebo přirozenost reakce živé postav v bezprostředním sousedství sálajícího tepla.

Uvědomme si rovněž, že každý požár, výbuch nebo hořící předmět neprojevuje se jen vlastním kouřem, plamenem a zvukem hoření prováze-

jícím, ale že způsobuje odraz na bezprostředním i vzdáleném okolí. A víme ze zkušenosti, že dosáhneme často mnohem dramatictějších účinků, provedeme-li divadelní efekt tak, že divák sleduje jen jeho nepřímé účinky, odrážející se na scéně a v reakcích herců.

Promysleme si nejprve důkladně, jaké projevy divadelního efektu chceme dosáhnout, aby výsledek byl co možná nejpřesvědčivější a aby provedení bylo na našem jevišti uskutečnitelné. Pak se teprve zamysleme nad tím, jakými technickými prostředky efekt provedeme.

Nejprve si pohovoříme o tom, jakými prostředky provádíme jednotlivé dílčí projevy těchto divadelních efektů.

Kouř, vznikající při hoření všeho druhu, vyrábíme především různými kouřotvornými přípravky, které se prodávají ve speciálních prodejnách. Výhodou těchto přípravků je, že dávají dostatečné množství kouře a že zacházení s nimi je poměrně bezpečné. Nevýhodou je, že téměř u všech druhů kouř, který vzniká, dráždí silně ke kašli především herce, ale i diváky. Takto vyrobený kouř či dým se totiž špatně rozptýluje, klesá k zemi a proniká ve viditelných vrstvách až do hlediště. Velmi dobrých výsledků dosáhneme, použijeme-li pro vytvoření dýmu páry. Pára se brzy rozptýluje a nedráždí ke kašli. Vyrobit nebo přivádět páru v dostatečném množství na jeviště je ovšem obtížné. Za určitých okolností lze znázornit kouř velmi přesvědčivě projekcí. Pohyb kouře usměrňujeme ventilátory, pokud je potřeba.

Plameny jsou nejobtížnější částí divadelního efektu. Plameny menších rozměrů (ohně v krbu a pod.) provádíme starým, osvědčeným způsobem. Červené a žluté pruhy papíru v podobě jazyků, nasvětlené odspodu, uvádíme do pohybu ventilátorem. Plameny výstřelů z děl, plameny pohádkové provádíme starým loutkářským způsobem, vyfouknutím rozemleté kalafuny přes otevřený plamen svíčky. Větší požáry s viditelnými plameny dají se provádět prakticky jen projekcí. V takovýchto případech aranžujeme efekt tak, aby na jevišti se odrážel jen nepřímě.

Reflexy ohně, to jest odraz ohně, který se na jevišti projevuje světelnou hrou na dekoracích, provádíme světelnými zdroji světelného parku. Přirozené mihotavý odraz plamene dosáhneme, umístíme-li před osvětlovací těleso (reflektor) clonu z papírových nebo plátěných pruhů, kterými třeba pomocí ventilátoru pohybujeme v žádoucím rytmu.

Doutnání můžeme provést několika kterým způsobem. Doutnající palivo v kamnech či krbech provedeme, zakryjeme-li žárovku červeným papírem, přes který pokládáme kus paliva tak, aby výsledek byl věrohodný. Příslušným tahem v divisoru pak

zeslabujeme a zesilujeme intensitu osvětlení, aby celek dával představu hořícího paliva. Stejně provádíme otevřené ohničky, táboráky v přírodě.

Méně snadné je provedení požáru větších objektů, jako jsou na příklad celé domy. Velmi efektně lze provést na příklad doutnající ohořelé zbytky krovu. Jednotlivým trámům krovu dáme tvar ohořelého dřeva a konce těchto trámů posypeme červeným filtrem. Takto připravenou dekoraci osvětluje červenými hledáčky. Podaří-li se nám synchronisovat (časově sehrát) intensitu žhnutí těchto trámů s intenzitou zvuku větru, dosáhneme naprosto přesvědčivého dojmu, že vítr rozžhavlouje doutnající dřevo.

Zvuk explozí, výstřelů a požáru dokresluje věrně potřebný efekt. Praskot plamenů děláme mačkáním papíru u citlivého mikrofону, lámáním dřeva a podobně. Hukot plamenů a větru je mezi zvukovými efekty nahranými na deskách. Nezapomínejme, že je důležité, aby světelné a zvukové efekty byly vždy v časovém souladu.

A nakonec několik typických příkladů.

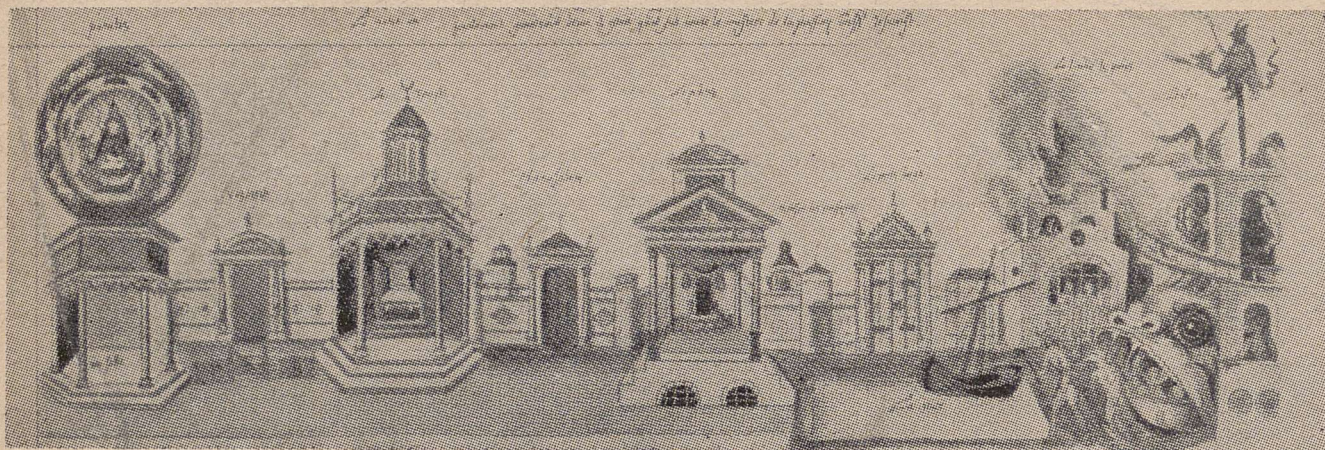
Hořící oheň v kamnech: Dvířky kamen proleskuje jen reflex ohně, který zesílí, otevřou-li se dvířka. Provedeme umístěním žárovky do prostoru ohniště.

Hořící oheň v krbu: Doutnající dříví položené přes žárovku, zabalenou do červeného papíru. Hořící dříví plamenem provedeme podobně, přidáme plameny z papíru, kterými pohybujeme ventilátorem, umístěným pod ohništěm.

VZPĚRY (Dokončení)

Velmi dobře se osvědčují vzpěry trubkové. Jsou vyrobeny z trubek Ø 20 mm. Konce těchto trubek jsou vykovány do plochého profilu, který je opět pod příslušným úhlem ohnut a provrtán (obr. 5 min. č. Ochotnického divadla). Tak lze rovněž vyrobit vzpěry vysunovací. Jsou to dvě trubky, které jdou na sebe těsně navléknout a stavěcí šroubem se utahují v žádané délce. Tento způsob má tu výhodu, že nám stačí jeden kratší a jeden delší druh pro zachycení kulí téměř všech rozměrů. Poměrně nákladný je způsob, zobrazený na obr. 6. Je to opět trubka opatřená na vykovaném konci hranolkem, který se nasazuje do šikmo položeného obdélníkového otvoru v plechu, umístěném na rámu kulisy. Trubka se nasazuje šikmo (viz obr. 7) a otočením do svislé polohy je pevně spojena s plechem. Dolní konec se připevňuje vrtíkem. Tento způsob (stejně jako vzpěra v obr. 4 s hákem) urychluje přestavby. Hodí se však jen pro dekorace, které často používáme a u kterých lze přichytné plechy upevnit ve stejných výškách nad podlahou.

Ing. V. Mráz

MYSTERIA

Nahoře je obraz mysterijního jeviště z Valenciennes podle známé miniatury

Pod ním vlevo je Fouquetova miniatura mysteria o utrpení sv. Antonína

V pravém sloupci je nahoře prostor hlavní loď svatojirské basiliky na Hradě v Praze a pod ním Mastičkář z Pujmanovy rekonstrukce liturgických her